

Hallituksen esitys Eduskunnalle pelastustoimilaki

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi pelastustoimilaki, joka korvaisi palo- ja pelastustoimesta annetun lain ja väestönsuojelulain. Lain soveltamisala vastaisi pääasialliselta sisällöltään mainittujen lakien soveltamisalaa. Nykyisen palo- ja pelastustoimen, pelastuspalvelun ja väestönsuojelun muodostama kokonaisuutta kutsutaan ehdotuksessa pelastustoimeksi.

Palo- ja pelastustoimesta annetun lain ja väestönsuojelulain yhdistämisen vakiinnutettiin lainsäädännöllisesti se kehitys, jonka seurauksena paloviranomaiset toimivat lähes kaikissa kunnissa myös väestönsuojeluviranomaisina. Myös valtionhallinnossa molemmat tehtäväkokonaisuudet kuuluvat samoille organisaatiolle lääninhallituksissa ja sisäasiainministeriössä. Käytännön tasolla yhdistäminen merkitsisi muun muassa erillisistä suunnittelu- ja rahoitusjärjestelmistä luopumista.

Pelastustoimilaki sisältää useita muutoksia nykyiseen järjestelmään. Kunnan hallintoa koskevia säännöksiä on vähennetty. Vastuu pelastustoimen hoitamisesta perustuu ehdotuksen mukaan pääosin nykyiseen järjestelmään. Pelastustoimilain mukaan kunnan tehtävänä olisi selvittää ja arvioida sen alueella olevat uhat ja määritellä niiden perusteella pelastustoimen palvelutaso. Palvelutason tulisi ehdotuksen mukaan vastata alueella esiintyviä onnettomuusuhkia. Lääninhallituksen tulisi, kuten nykyäänkin, valvoa kunnan pelastustoimen palvelutasoa. Ennaltaehkäisy laajenisi koskemaan tulipalojen lisäksi muita onnettomuuksia siltä osin kuin sitä ei ole säädetty muiden viranomaisten tehtäväksi.

Esitys sisältää myös säännökset, jotka ovat tarpeen vaarallisista aineista aiheutuvien suuronnettomuusvaarojen torjunnasta annetun neuvoston direktiivin sisällyttämiseksi kansalliseen lainsäädäntöön.

Pelastusviranomaisten tiedonsaantioikeudesta ja henkilörekistereistä ehdotetaan säädettäväksi kattavasti pelastushallinnon tarpeita vastaten ja tietosuojavaatimukset huomioiden ottaen.

Ehdotuksen mukainen rahoitusjärjestelmä perustuu pääosin voimassa olevaan järjestelmään. Valtio korvaisi kunnalle sen taloudelliseen kantokykyyn nähden poikkeuksellisen suuret sammutus- ja pelastustoiminnan kustannukset. Korvausjärjestelmä olisi kuitenkin nykyistä tasapuolisempi ja kattavampi. Valtion metsämailla sattuneen tulipalon sammutuskustannusten osalta ehdotetaan luovuttavaksi nykyisestä valtion korvausvastuusta. Näihin kustannuksiin kunnilla olisi mahdollisuus saada korvaus ehdotetun yleisen korvausjärjestelmän mukaisin perustein.

Nuohouksen hoitamiseen ehdotetaan sisällytettäväksi nykyistä useampia järjestämismuutoksia. Muutoksenhakusäännöstöä ehdotetaan muutettavaksi muun muassa palotarkastusten osalta. Pakkokeinoja ja rangaistuksia koskevat säännökset ehdotetaan yksilöitäviksi voimassa olevan säädöskäytännön mukaisesti.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 1999 alusta. Jos laki edellyttää perustuslainsäätämisyjärjestystä, laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2000 alusta.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIAALLINEN SISÄLTÖ	1
YLEISPERUSTELUT	4
1. Nykytila	4
1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö	4
1.1.1. Pelastushallinnon yleiset perusteet ja vastuunjako	4
1.1.2. Palokunnat ja niiden toiminta	5
1.1.3. Aluehälytyskeskukset	5
1.1.4. Palonehkäisy	6
1.1.5. Koulutus	6
1.1.6. Pelastustoimen suunnittelu	6
1.1.7. Rahoitus	7
1.1.8. Kuntien välinen yhteistyö	7
1.2. Yhteiskunnallinen tilanne	8
1.2.1. Talouden kehittyminen	8
1.2.2. Hallinnon kehittämishankkeet	8
1.2.3. Riskien kehittyminen	8
1.2.4. Sotilaalliset uhkatekijät	9
1.2.5. Kansainvälinen kehitys	9
1.3. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö	9
1.3.1. Suomen kansainväliset velvoitteet pelastustoimen alalla	9
1.3.2. Pelastustoimi eräissä Euroopan maissa	9
Yleistä pelastustoimen järjestelmistä	9
Ruotsi	10
Norja	11
Tanska	11
Iso-Britannia	11
Hollanti	12
1.4. Nykytilan arviointi	12
1.4.1. Yleistä	12
1.4.2. Palo- ja pelastustoimi	12
1.4.3. Väestönsuojelu	13
2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	14
2.1. Tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi	14
2.2. Vaihtoehtoiset ratkaisumallit	15
2.3. Keskeiset ehdotukset	15
2.3.1. Yleistä	15
2.3.2. Kunnan hallinto	15
2.3.3. Vastuu pelastustoimen hoitamisesta	16
2.3.4. Kuntien alueellinen yhteistoiminta	16
2.3.5. Pelastustoimen palvelutaso	16
2.3.6. Onnettomuuksien ehkäisy	16
2.3.7. Hätäkeskukset	17
2.3.8. Pelastustoiminnan johtaminen	17
2.3.9. Pelastustoiminnan johtajan toimivaltuudet	18
2.3.10. Jälkiraivaus	19
2.3.11. Kansainvälinen pelastustoiminta	19
2.3.12. Väestönsuojat	19
2.3.13. Väestönsuojelukoulutus	20
2.3.14. Poikkeusoloissa säädettävät erityiset toimivaltuudet	20
2.3.15. Pelastusviranomaisten tiedonsaantioikeus	21
2.3.16. Henkilörekisterit	22

2.3.17. Pelastustoimen rahoitus	22
2.3.18. Muutoksenhaku	23
2.3.19. Pakkokeinot ja rangaistukset	23
2.3.20. Vaitiolovelvollisuus	24
2.3.21. Palon syyn selvittäminen	24
3. Esityksen vaikutukset	24
3.1. Taloudelliset vaikutukset	24
3.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset	25
3.3. Ympäristövaikutukset	26
4. Asian valmistelu	26
4.1. Valmisteluvaiheet ja -aineisto	26
4.2. Lausunnot	26
5. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	27
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	27

1. Lakiehdotuksen perustelut	27
1 luku. Yleiset säännökset	27
2 luku. Vastuu pelastustoimen hoitamisesta	28
3 luku. Kuntien yhteistoiminta	32
4 luku. Pelastustoimen valmius	33
5 luku. Pelastustoimen koulutus ja kelpoisuusvaatimukset	35
6 luku. Onnettomuuksien ehkäisy	35
7 luku. Palotarkastus	37
8 luku. Nuohous	38
9 luku. Hätäkeskukset	39
10 luku. Pelastustoiminta	40
11 luku. Väestönsuojelu	42
12 luku. Pelastustoimen henkilörekisterit	47
13 luku. Pelastustoimen rahoitus, palkkiot ja korvaukset	48
14 luku. Muutoksenhaku, pakkokeinot ja rangaistukset	51
15 luku. Erinäiset säännökset	51
16 luku. Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset	52
2. Tarkemmat säännökset ja määräykset	52
3. Voimaantulo	53
4. Säättämisjärjestys	54
Henkilökohtainen vapaus	54
Liikkumisvapaus	55
Kotirauhan suoja	55
Omaisuuksien suoja	56
Kunnallinen itsehallinto	57

LAKIEHDOTUS

Pelastustoimilaki	58
-------------------	----

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

1.1.1. Pelastushallinnon yleiset perusteet ja vastuunjako

Pelastushallinto käsitettä käytetään yleisesti kuvaamaan palo- ja pelastustoimesta, pelastuspalvelusta ja väestönsuojelusta muodostuvaa kokonaisuutta.

Palo- ja pelastustoimi perustuu vuonna 1975 annettuun lakiin palo- ja pelastustoimesta (559/1975) ja väestönsuojelu vuonna 1958 annettuun väestönsuojelulakiin (438/1958). Väestönsuojelun ja pelastuspalvelun käytännön järjestämistä ovat keskeisesti ohjanneet vuonna 1973 annetut valtioneuvoston päätökset järjestelyistä väestönsuojelun ja pelastuspalvelun kehittämiseksi.

Palo- ja pelastustoimesta annetun lain mukaan palotoimeen kuuluvat palonehkäisy sekä sammutus- ja muut toimenpiteet tulipalon yhteydessä. Pelastustoimeen kuuluvat palotoimen viranomaisille soveltuvat toimenpiteet, jotka tehdään ihmisen tai luonnon aiheuttamien muiden onnettomuuksien johdosta uhrien pelastamiseksi ja aiheutuneiden vahinkojen tai ilmenneen vaaran torjumiseksi ja rajoittamiseksi.

Kunnan on pidettävä huolta palo- ja pelastustoimesta alueellaan. Kunnat voivat sopimuksen mukaan hoitaa tehtäviä myös yhdessä. Valtion tehtävänä on toimialan yleinen johto ja valvonta. Pelastustoimen ylin johto ja valvonta kuuluu sisäasiainministeriölle, jossa on sitä varten pelastusosasto. Ministeriön apuna on asiantuntijaelimenä eri yhteistyötahoja edustava pelastushallinnon neuvottelukunta. Pelastustointia läänin alueella ohjaa ja valvoo lääninhallitus, jossa on sitä varten toimintayksikkö. Kunnassa on pelastustointia varten lautakunta, joka yleensä hoitaa sekä pelastustoimen että väestönsuojelun tehtävät. Vapaakuntakoikeilussa pelastuslautakunta jätettiin useissa kunnissa perustamatta ja lautakunnan tehtävät yhdistettiin tekniseen lautakuntaan, ympäristölautakuntaan tai muuhun sopivaan lautakuntaan. Vapaakuntakoikeilun päätyttyä palo- ja pelastustoimesta annettua lakia muutettiin siten, että näin voidaan menetellä jatkossakin.

Kunnassa tulee olla palopäällikön virka, joka voi olla päätoiminen, sivutoiminen tai yhdistetty kunnan muuhun virkaan. Sama henkilö voi hoitaa myös usean kunnan palopäällikön virkaa, mikä on ollut mahdollista ilman lääninhallituksen lupaa vuodesta 1989 alkaen.

Kunnissa paloviranomaiset ja palokunnat hoitavat pelastushallinnon toimialalla säädettyjen tehtävien lisäksi muussakin lainsäädännössä ja muiden hallinnonalojen toimialaan kuuluvia pelastustoimen ja onnettomuuksien ehkäisyyn kuuluvia tehtäviä. Merkittävimpiä ovat sairaankuljetus, jossa palokunta terveyskeskuksen kanssa tehdyn sopimuksen perusteella hoitaa kiireelliset sairaankuljetustehtävät ja osallistuu sen yhteydessä toimintaedellytystensä mukaisesti ensihoidon tehtäviin sekä antaa ensiapua onnettomuuteen joutuneille, öljyntorjunta, jossa palokunta yleensä toimii ympäristöhallintoon kuuluvan lainsäädännön tarkoittamana torjuntaviranomaisena, rakenteellinen palonehkäisy, jossa palotarkastajat osallistuvat ympäristöhallinnon alaan kuuluviin rakennusvalvonnan tehtäviin asiantuntijoina, vaarallisten aineiden torjunta, jossa kuljetusasiat kuuluvat liikenneministeriön hallinnonalaan ja kemikaalilainsäädännön edellyttämät valvontatoimenpiteet kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalaan. Useimmissa kunnissa paloviranomaiset suorittavat myös yleisen valmiussuunnittelun koordinoitutehtäviä.

Pelastuspalvelulla tarkoitetaan kaikkia viranomaisten, vapaaehtoisten järjestöjen ja muiden yhteisöjen onnettomuustilanteissa suorittamia toimia. Se on siten palo- ja pelastustoimesta annetussa laissa tarkoitettua sammutus- ja pelastustoimintaa laajempi käsite. Pelastuspalvelu jaetaan yleiseen pelastuspalveluun, meripelastuspalveluun ja lentopelastuspalveluun. Pelastusviranomaiset johtavat yleistä pelastuspalvelua. Meripelastuspalvelua johtavat rajavartioviranomaiset ja lentopelastuspalvelua ilmailuviranomaiset. Useita viranomaisia osallistuu pelastuspalveluun. Viranomaisia avustavien vapaaehtoisten järjestöjen tehtävät määräytyvät kunkin järjestön toiminnan ja luonteen mukaisesti. Meripelastuspalvelusta ja lentopelastuspalvelusta on oma lainsäädäntönsä.

Väestönsuojelun tarkoituksena on väestön

ja omaisuuden turvaaminen sodan ja muiden siihen verrattavien olosuhteiden aiheuttamilta tuhoilta sekä niiden aiheuttamien vahinkojen rajoittaminen ja seurausten lieventäminen. Väestönsuojelun toimeenpano tapahtuu siten lähinnä sodan aikana ja muissa siihen verrattavissa olosuhteissa. Normaalioloissa väestönsuojelu käsittää varautumisen, johon kuuluu väestönsuojien, johtamis-, valvonta- ja hälytysjärjestelmien rakentaminen, evakuointien sekä sammutus-, pelastus-, ensiapu-, huolto-, raivaus- ja puhdistustoiminnan suunnittelu samoin kuin viestikusten ja -yhteyksien tarkoituksenmukainen järjestely ja varmentaminen poikkeusolojen varalta.

Väestönsuojelu jaetaan yleiseen väestönsuojeluun, josta huolehtivat valtio ja kunnat sekä omatoimiseen suojeluun, josta huolehtivat yksityiset ja yhteisöt. Valtion väestönsuojeluviranomaisia ovat sisäasiainministeriö ja lääninhallitus. Kuntien väestönsuojeluviranomaisina toimivat lähes poikkeuksetta paloviranomaiset.

Väestönsuojelulain peruseriaate on, että viranomaisten ja yhteisöjen on varauduttava paitsi oman henkilöstönsä ja omaisuutensa suojaamiseen myös toimialaansa kuuluviin yleisen väestönsuojelun tehtäviin. Tiettyjen viranomaisten väestönsuojelutehtävistä on säädetty tarkemmin väestönsuojeluasetuksessa (237/1959). Siinä on lueteltu palo- ja pelastustoimen, terveydenhuollon ja sosiaaliviranomaisten, poliisin, kuntien teknisten viranomaisten, tie-, vesi- ja ympäristöviranomaisten, viestiliikenteestä vastaavien liikelaitosten ja toimilupalaitosten, opetustoimen viranomaisten, säteilyturvakeskuksen, ilmatieteen laitoksen sekä maa- ja metsätalousviranomaisten tehtävät. Väestönsuojeluviranomaisten asiana on väestönsuojelun yleinen johtaminen, koordinointi ja eräät erityistehtävät. Kustannusten jakoa koskevan periaatteen mukaisesti väestönsuojelusta aiheutuvista kustannuksista vastaa se, jonka vastuulla tehtävän suorittaminen on.

1.1.2. Palokunnat ja niiden toiminta

Kunnassa pitää olla lain mukaan palokunta, joka on vakinainen, puolivakinainen tai sopimuspalokunta. Kunnallisen palokunnan henkilövahvuuden, tarvittavan kaluston sekä palokunnan hälytysvalmiuden tulee olla riittävä ottaen huomioon kunnan asukasluvu, taaja-asutuksen määrä, rakennustapa, metsäpalonvaara, henkilöturvallisuuden kannalta

vaaranalaiset laitokset, teollisuus, varastoalueet, liikenne sekä öljyvahinkojen mahdollisuudet ja muut onnettomuus- tai palovaaraa aiheuttavat seikat. Sisäasiainministeriö on käynnistänyt riskianalyyisihankkeen, jonka tuloksena kunnat arvioivat kunnassa olevat uhkatekijät ja määrittelevät palokunnalta edellytettävän palvelutason.

Vakinaiseksi katsottava palokunta on noin 60 kunnassa, 187 kunnassa on puolivakinainen palokunta ja parissasadassa kunnassa ensisijaisessa toimintavastuussa on sopimuspalokuntana toimiva vapaaehtoinen palokunta. Myös niissä kunnissa, joissa on vakinainen tai puolivakinainen palokunta, toimii huomattava määrä vapaaehtoisia palokuntia. Vapaaehtoisia palokuntia on kaikkiaan 591.

Kuntien palo- ja pelastustoimen tehtävissä on noin 4800 päätoimista ja 4300 sivutoimista henkilöä. Päätoimisista palomiehistä noin 1500 on saanut palomiestutkinnon yhteydessä sairaankuljettajan koulutuksen. Vapaaehtoisissa palokunnissa hälytystehtäviin osallistuu noin 11 000 henkilöä.

Poikkeusoloissa muodostettavaan kuntien ja valtion vastuulla olevaan yleisen väestönsuojelun organisaatioon kuuluu enimmillään noin 92 000 henkilöä, joista kuntien palveluksessa olevan henkilöstön osuus on noin 85 000. Yrityksissä, laitoksissa ja asuintaloissa valmisteltavaan omatoimiseen suojeluun on suunniteltu tarvittavan lisäksi noin 200 000 henkilöä.

Ajoneuvot muodostavat pelastustoiminnan keskeisen kaluston. Palokuntien käytössä on noin 3 000 ajoneuvoa, joista 1 100 on sammutusautoja. Vesistötehtäviä varten palokunnilla on lähes kaksisataa alusta. Suurehkoja öljyntorjunta-, pelastus- ja sammutustehtäviin tarkoitettuja aluksia palokunnilla on kuutisenkymmentä.

Palokunnilla on vuosittain noin 15 000 sammutustehtävää ja 17 000 muuta pelastustehtävää. Sairaankuljetustehtäviä on noin 200 000. Palokunnat suorittavat noin puolet kaikista kiireellisistä sairaankuljetuksista. Palokuntien aluksilla suoritetaan vuosittain toista tuhatta vesistötehtävää.

1.1.3. Aluehälytyskeskukset

Maa on sisäasiainministeriön päätöksellä jaettu hälytysalueisiin, joissa tulee hätäilmoitusten vastaanottamista ja hälytysten toimitamista varten olla kuntien perustama ja ylläpitämä aluehälytyskeskus. Hälytysalueita

on nykyisin 44. Palokunnan hälyttämistehtävien lisäksi aluehälytyskeskukset hoitavat kiireellisten sairaankuljetusten hälyttämisen. Useiden aluehälytyskeskusten väestöpohja on kuitenkin sekä taloudelliselta että toiminnalliselta kannalta havaittu liian pieneksi. Sisäasiainministeriö teki keväällä 1991 päätöksen hälytysaluejaon uudistamisesta siten, että keskusten määrä vähenee vuosituhaten vaihteeseen mennessä 27:een.

Hätäkeskusjärjestelmän uudelleen järjestämistä on valmisteltu usean vuoden ajan. Hätäkeskuksia koskevasta kokeilusta annetun lain (1257/1993) perusteella on vuodesta 1996 lukien kokeiltu neljällä alueella valtion ylläpitämiä viranomaisten yhteisiä hätäkeskuksia. Kokeilu kestää viisi vuotta, jonka kuluessa päätetään, onko tarkoituksenmukaista yhdistää palo- ja pelastustoimen, poliisin ja muiden asianomaisten viranomaisten hätäkeskustoiminta pysyvästi koko maassa viranomaisten yhteisiin valtion hätäkeskuksiin.

1.1.4. Palonehkäisy

Palonehkäisyn tarkoituksena on estää tulipalojen syttyminen. Usein ennaltaehkäisyyn luetaan myös sellaiset rakenteelliset toimet ja järjestelmät, joiden tarkoituksena on rajoittaa alkaneen palon leviäminen.

Palonehkäisyyn liittyvistä tehtävistä on säädetty monissa eri laeissa ja niissä säädetty tehtävät kuuluvat useille eri viranomaisille. Palo- ja pelastustoimesta annetussa laissa on säädetty palotarkastuksista ja nuohouksesta sekä eräiden teknisten laitteiden hyväksymisestä ja tarkastamisesta. Osa tehtävistä on uskottu Suomen Pelastusalan Keskusjärjestölle (SPEK). Rakentamista koskevien normien antaminen ja kaavoituksen yhteydessä suoritettava palonehkäisy kuuluu ympäristöministeriölle. Myös kauppa- ja teollisuusministeriöllä on oma osuutensa palonehkäisyssä. Sille kuuluu lähinnä eräisiin palaviin nesteisiin liittyvien normien antaminen. Kulutustavaroiden paloturvallisuus kuuluu tuoteturvallisuuslain (914/1986) mukaan kuluttajavirastolle. Sähkölaitteiden turvallisuus kuuluu sähköturvallisuuslain (410/1996) mukaan Turvatekniikan keskukselle.

Kunnan pelastusviranomaiset hoitavat palonehkäisyyn liittyvät tarkastus- ja valvonta-tehtävät. Rakennuslupamenettelyn yhteydessä pelastusviranomaiset toimivat paloneh-

käisyn keskeisinä asiantuntijoina. Viime vuosina palotarkastustoimintaa on uudistettu. Säännöksiä on muutettu siten, että tarkastustoiminnan voimavaroja on voitu suunnata kohteisiin, joissa onnettomuusriskin arvioidaan olevan tavanomaista suurempi. Tarkastuksia on myös voitu tehostaa alueilla, joilla pelastuslaitoksen toimintavalmiusaika maantieteellisistä tai muista syistä on heikompi. Toisaalta palotarkastusten yhteyteen on pyritty sisällyttämään entistä enemmän kansalaisvalistusta ja neuvontaa.

1.1.5. Koulutus

Palo- ja pelastustoimen ammatillinen koulutus sekä väestönsuojelun johto- ja erityishenkilöstön koulutus on säädetty valtion tehtäväksi. Näistä tehtävistä huolehtii valtion ylläpitämä Pelastusopisto, josta on säädetty erikseen. Sisäasiainministeriön suostumuksella ammatillista peruskoulutusta antaa myös Helsingin pelastuslaitos palvelukseensa tuleville henkilöille.

Pelastusopisto antaa lisäksi täydennyskoulutusta päätoimiselle henkilöstölle sekä kouluttaa sivutoimista ja vapaaehtoista päällystötä. Suomen Palopäälystöliitto - Finlands Brandbefälsförbund järjestää myös kurssimuotoista pelastusalan jatko- ja täydennyskoulutusta. Varautumiskoulutus ja väestönsuojelukoulutus muodostavat merkittävän osan Pelastusopiston lyhytkurssitoiminnasta.

Kunta vastaa sivutoimisen ja vapaaehtoisen miehistön koulutuksen järjestämisestä. Kunnan tulee myös huolehtia väestönsuojeluun kuuluvasta paikallisesta koulutuksesta. Omatoimiseen suojeluun liittyvästä koulutuksesta huolehtivat kunnat sekä virastot, laitokset ja yritykset itse. Tämän koulutuksen järjestämisessä avustavat Suomen Punainen Risti ja erityisesti Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö aluejärjestöineen.

1.1.6. Pelastustoimen suunnittelu

Kunnissa laaditaan pelastuspalvelusuunnitelma, joka sisältää pelastuspalvelun perussuunnitelman ja sitä täydentävät toimiala-, onnettomuustyyppi- ja kohdekohtaiset suunnitelmat. Niihin perustuen laaditaan yhteistoiminta-alueen suunnitelma. Yhteistoimintasuunnitelmassa tulisi pelastustoiminnan järjestelyjen ohella suunnitella palo- ja pelastustoimen yhteistoimintaa muutoinkin. Käytännössä niin ei ole kuitenkaan aina ta-

pahtunut.

Väestönsuojelussa kunnan tulee laatia suojelusuunnitelma kunnan asukkaita varten yhteisesti tarvittavista suojaamisjärjestelyistä. Lääninhallituksen on yhteistoiminnassa kuntien ja muiden viranomaisten kanssa laadittava läänin väestönsuojelun yhteistoimintasuunnitelma. Myös yksityisille asuintaloille, joissa on vähintään viisi asuinhuoneistoa, on asetettu suojelusuunnitelman laatimisvelvollisuus. Vastaavasti tulee teollisuus- ja likeyrityksissä, laitoksissa ja virastoissa laatia suojelusuunnitelma. Näissä omatoimisen suojelun kohteissa suunnitelma sisältää niiden omaksi suojaamiseksi ja toiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi tarpeelliset toimenpiteet. Kunnat ja valtion pelastusviranomaiset laativat lisäksi evakuoitussuunnitelmia.

1.1.7. Rahoitus

Kunnille on myönnetty valtionosuutta ja -avustusta vuodesta 1976 alkaen kunnille palo- ja pelastustoimen kustannuksiin suoritettavista valtionosuuksista ja -avustuksista annetun lain (560/1975) nojalla. Vuoteen 1988 saakka valtionosuutta suoritettiin palo- ja pelastustoimen käyttökustannuksiin sekä aluehälytyskeskusten käyttö- ja perustamiskustannuksiin. Kuntien yleisestä valtionosuudesta ja yleisistä rahoitusavustuksista annetussa laissa (1273/1988), joka tuli voimaan vuoden 1989 alusta, käyttökustannukset sisällytettiin yleiseen valtionosuuteen. Erillistä valtionosuutta on sen jälkeen suoritettu vain aluehälytyskeskusten perustamiskustannuksiin ja kalliin kaluston hankintakustannuksiin talousarvion rajoissa.

Valtion talousarviossa on vuosittain myönnetty määrärahaa noin 5 miljoonaa markkaa aluehälytyskeskusten perustamiskustannuksiin ja kalustohankintoihin noin 20 miljoonaa markkaa, jolla on rahoitettu pääosin sammutusautojen ja muiden pelastusajoneuvojen hankintaa. Kunnat ja sopimuspalokunnat voivat tämän lisäksi saada avustusta palosuojelurahastosta muun muassa paloasemien rakentamiseen. Palosuojelurahasto on valtion talousarvion ulkopuolinen rahasto, joka toimii sisäasiainministeriön yhteydessä. Palosuojelurahasto saa varansa palosuojelumaksuna, joka peritään palovakuutusmaksuista. Rahasto on perustettu vuonna 1949 ja se on ollut merkittävässä asemassa kuntien palotoimen kehittämisessä ja myöhemmin

myös alan järjestöjen ja vapaaehtoistoiminnan tukemisessa.

Ympäristöministeriön yhteydessä toimiva öljysuojarahasto myöntää kunnille avustusta ja korvauksia öljyntorjuntakaluston hankkimisesta ja torjuntatoimenpiteistä aiheutuviin kustannuksiin.

Valtio korvaa eräissä tapauksissa kunnille suuronnettomuuksien sammutus- ja pelastuskustannuksia ja vastaa valtion metsien sammutuskustannuksista. Valtion korvaukseen oikeutetut suuronnettomuudet ovat useimmiten olleet metsäpaloja. Eräät vahingot, jotka eivät ole vakuutusten piirissä, valtio myös korvaa kuten vapaaehtoisten palokuntalaisten tapaturmavahingot.

Valtion kustannettavia ovat eräät valtakunnalliset valvontajärjestelmät kuten säteilyvalvonta ja metsäpalojen tähyystoiminta. Valtio on myös korvannut eräiden väestönsuojien rakentamisen.

Eri viranomaiset, muut yhteisöt ja yksityiset vastaavat niille lainsäädännön mukaan kuuluvista pelastustoimen tehtävistä. Niistä merkittävin on väestönsuojien rakentaminen, josta aiheutuu rakennuskustannuksiin vuotta kohti noin 200 miljoonan markan lisäkustannus. Kuntien lisäksi eräät laitokset ja yritykset ylläpitävät omia palokuntia.

1.1.8. Kuntien välinen yhteistyö

Palo- ja pelastustoimen lainsäädäntö velvoittaa kunnat antamaan toisilleen apua tilanteessa, jossa omat voimavarat eivät riitä. Kuntien välinen yhteistyö on rajoittunut suurelta osin yhteistoimintaan palo- ja onnettomuustilanteissa. Pyydettyä apua on toimitettu yli kuntarajojen ja apua on yleensä annettu korvauksetta. Muutoin pelastustoimi on ollut hyvin kuntakohtaista.

Operatiivisessa toiminnassa tarvittavan palo- ja pelastustoimen yhteistoiminnan varmistamiseksi läänit on jaettu sisäasiainministeriön päätöksellä yhteistoiminta-alueisiin, jotka toimivat myös väestönsuojelun yhteistoiminta-alueina. Lääninhallituksen on yhdessä kuntien viranomaisten kanssa laadittava suunnitelmat yhteistoiminta-alueen puitteissa tapahtuvasta avun antamisesta sekä muusta palo- ja pelastustoimen alaa koskevasta yhteistyöstä. Yhteistoiminnan suunnittelua ja sammutus- ja pelastustoiminnan johtamista varten lääninhallitus nimeää alueen aluepäällikön alueen kuntien palopäälliköistä sekä hänelle tarpeen mukaan yhden tai

useamman sijaisen alueen päätoimisesta päällystöstä. Aluepalopäällikön tehtävänä on ryhtyä johtamaan pelastustoimintaa, jos tulipalo tai muu onnettomuus uhkaa laajentua suureksi tai muuten huomattavan vaaralliseksi. Yhteistoiminnan suunnittelua varten lääninhallitus asettaa jokaiseen yhteistoiminta-alueeseen johtoryhmän, jonka puheenjohtajana toimii asianomainen aluepalopäällikkö. Aluepalopäällikköjärjestelmällä on pyritty siihen, että suuronnettomuuden sattuessa olisi käytettävissä pätevä ja kokenut, paikallistuntemusta omaava johtaja. Erityisissä tilanteissa lääninhallitus tai sisäasiainministeriö voi määrätä johtosuhteista toisinkin.

Palo- ja pelastustoimen yhteistoiminta-alueet olivat aikaisemmin yhteneväiset hälytys-alueiden kanssa, mutta hälytysalueiden suurentamisen jälkeen ne poikkeavat yhä useammassa tapauksessa toisistaan.

1.2. Yhteiskunnallinen tilanne

1.2.1. Talouden kehittyminen

Palo- ja pelastustoimen suhteellisen voimakas materiaallinen kehittyminen on hidastunut 1990-luvun alussa alkaneen koko yhteiskuntaa koskeneen taloudellisen laman seurauksena. Lama on ollut ennakoitua syvempi ja pitempi. Julkisen talouden tilanne on edelleen vaikea. Talouden tasapainottamiseksi on käynnistetty useita säästötoimia, joista merkittävimpiä ovat olleet henkilöstömenojen, investointien ja kuntien rahoitusasemaan vaikuttavien valtionosuuksien leikkaukset.

Toiminnan tehokkuutta ja taloudellisuutta on pyritty lisäämään muun muassa tulohajauksen ja nettobudjetoinnin avulla. Tehtäviä priorisoimalla ja tuloja hankkimalla on pyritty huolehtimaan tärkeimpien peruspalvelujen tuotannosta vaikeutuneissakin oloissa. Sairaankuljetus on osoittautunut tärkeäksi palokunnille tuloa tuottavaksi ja niiden tehtäväkenttään muutenkin hyvin soveltuvaksi tehtäväksi. Säästöjen aikaansaamiseksi ja toiminnan rationalisoimiseksi muutenkin on käynnistetty kuntien yhteistoimintahankkeita. Useissa kunnissa on jätetty avoimiksi tulleita virkoja täyttämättä. Vanhentuvan paloautokaluston uusiminen on ollut tarpeeseen nähden hidasta.

1.2.2. Hallinnon kehittämishankkeet

Valtioneuvoston kesäkuussa 1993 tekemän

periaatepäätöksen mukaan hallinnon uudistamisen tavoitteena on erityisesti hallinnon joustavuuden, toimivuuden ja taloudellisuuden lisääminen, toimivallan delegointi sekä hallinnon ohjauksjärjestelmien keventäminen ja selkeyttäminen. Hallinnossa on toteutettu useita merkittäviä uudistuksia, joilla on vaikutusta myös pelastustoimen järjestämisessä. Uuden kuntalain (365/1995) antaminen korosti kunnan itsehallinnollista asemaa, joka tulee ottaa huomioon erityislainsäädännössä. Lääninhallinnon uudistus aiheuttaa aluejakojen ja johtamisjärjestelmien tarkistamisen. Aluehallinnon uudistamisen yhteydessä selvitettiin myös pelastustoimen järjestämisvastuun eri mahdollisuuksia. Sisäasiainministeriön ja kuntien yhteisessä selvityksessä päätettiin kuitenkin nykyisen kaltaiseen ohjattuun kunnalliseen järjestelmään.

1.2.3. Riskien kehittyminen

Pelastustoimen tehtäväkenttään vaikuttavien onnettomuusriskien kehitymisessä ei ole nähtävissä olennaisia muutoksia. Tulipalot, liikenneonnettomuudet sekä erilaiset teknisistä häiriöistä ja luonnonolosuhteista johtuvat riskit pysyvät suunnilleen ennallaan. Ympäristövahinkojen torjunnan merkitys korostuu.

Sotilaspoliittisen tilanteen muutokset vaikuttavat väestönsuojelun suunnittelun pohjana olevaan tilannearvioon.

Teknisten toimintojen keskittymisen vuoksi onnettomuuksien vaikutukset yhteiskunnan voimanjakeluun, liikenteeseen, viestintään tai muuhun infrastruktuuriin voivat olla varsin suuret. Huomattavan suurien ja onnettomuusriskeille alttiiden laitosten tai kohteiden ja niiden sijaintikunnan pelastusvoimien välillä voi vallita epäsuhde merkittävän kohteen sijaitessa paikkakunnalla, jonka muut riskit eivät edellytä voimakasta pelastustoimintaa.

Monien julkisten toimintojen liikelaitostaminen ja yksityistäminen sekä lisääntyvät kustannuspaineet voivat johtaa siihen, että yhteiskunnan kannalta tärkeiden järjestelmien luotettavuuteen ja korjaamiseen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa ei panosteta etenkin ennakolta riittävästi.

Itämeren alueen meriliikenne kasvaa. Osa liikenteestä on Baltian maihin suuntautuvaa matkustajaliikennettä. Öljyvahingon tai muun suuren merionnettomuuden riskin on arvioitu kasvavan.

Metsäpalot säilyvät edelleen merkittävänä onnettomuusriskinä.

1.2.4. Sotilaalliset uhkatekijät

Selkeiden sotilasliittoutumien vastakainasetteluun pohjautuvan uhkakuvan tilalle on kehittynyt aikaisempaa moniulotteisempi ja vaikeammin arvioitava tilanne.

Viimeaikaisissa kriiseissä on sotatoimia leimannut yhtäältä tavanomaisin asein käydyt ja voimakkaasti siviiliväestöön kohdistuneet sotatoimet ja toisaalta täsmäasein yhteiskunnan perusrakenteisiin kohdistetut lauantavat iskut.

1.2.5. Kansainvälinen kehitys

EU-jäsenyys johtaa useiden pelastustointakin koskevien säädösten ja määräysten kansainvälistymiseen ja rakentamiseen yhteisten eurooppalaisten normien pohjalta.

Muun muassa teknisten laitteiden hyväksymis-, tarkastus- ja valvontajärjestelmät muuttuvat siten, että ennakkotarkastuksesta siirrytään sertifiointijärjestelmään ja markkinavalvontaan.

Osallistuminen YK:n koordinoimaan kansainväliseen pelastuspalveluapuun sekä NATO:n rauhankumppanuusohjelmaan edellyttää toimivaa kansainvälistä avunantojärjestelmää ja kansallista, etukäteen suunniteltua ja harjoiteltua valmiutta avun antamiseen. Lähialueiden säteily- ja muut onnettomuusriskit edellyttävät tehokasta yhteistyötä. Tätä koskevia sopimuksia onkin solmittu kaikkien naapurimaidemme kanssa.

1.3. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö

1.3.1. Suomen kansainväliset velvoitteet pelastustoimen alalla

Suomen pelastushallinnolla on sopimukset Pohjoismaiden, Viron ja Venäjän kanssa. Kahdenväliset sopimukset sisältävät määräykset toimivaltaisista viranomaisista, onnettomuuksista ilmoittamisesta ja avunannosta, johtosuhteista, yhteyspaikoista, rajan ylitysmuodollisuuksista, sotilaiden osallistumisesta avunantoon, kustannusten korvauksista ja vahingonkorvauksesta.

Sopimus Tanskan, Suomen, Norjan ja Ruotsin välillä valtakunnanrajojen yli ulottuvasta yhteistyöstä onnettomuustapauksissa

ihmisiin, omaisuuteen tai ympäristöön kohdistuvien vahinkojen estämiseksi tai rajoittamiseksi (SopS 21/1992) allekirjoitettiin 20 päivänä tammikuuta 1989. Sopimus on hyväksytty ja saatettu voimaan. Sopimuksessa määritellään maiden väliset yhteistoiminnan tavoitteet ja periaatteet pelastuspalvelun alalla. Sopimusvaltiot sitoutuvat antamaan onnettomuustapauksessa tai uhkatilanteessa tarpeellista apua mahdollisuuksiensa mukaan. Onnettomuustilanteisiin liittyvän yhteistoiminnan lisäksi tarkoituksena on edistää kokemusten vaihtoa, tutkimusyhteistyötä ja harjoituksia.

Sopimus Viron kanssa yhteistyöstä ja keskinäisestä avunannosta onnettomuustapauksissa (SopS 54/1996) allekirjoitettiin 26 päivänä kesäkuuta 1995. Sopimus on hyväksytty ja saatettu voimaan.

Sopimus Suomen ja Venäjän välillä yhteistyöstä onnettomuuksien ehkäisemiseksi ja niiden torjumiseksi (SopS 52/1996) allekirjoitettiin 9 päivänä elokuuta 1994. Sopimus on hyväksytty ja saatettu voimaan.

Suomi osallistuu YK:n yleiskokouksen päätöslauselman (46/182) mukaiseen Humanitaaristen Asioiden koordinaatioyksikkö (OCHA) koordinoimaan kansainväliseen pelastus- ja avustustoimintaan luonnon- ja ympäristöonnettomuuksissa sekä moniulotteisissa kriiseissä (complex emergencies). Humanitaaristen Asioiden koordinaatioyksikössä toimii myös YK:n ympäristöohjelman (UNEP) ja (OCHA:n) yhteinen yksikkö, joka vastaa toiminnan koordinoinnista teknologisissa- ja ympäristöonnettomuuksissa. Suomi osallistuu toimintaan lähettämällä asiantuntijoita arvioimaan tuhojen vaikutuksia ja avuntarvetta sekä koordinoimaan ulkomailta saapuvaa avustustoimintaa sekä lähettämällä tarvittaessa suomalaisia pelastusmuodostelmia.

Suomi allekirjoitti 10 päivänä tammikuuta 1994 Pohjois-Atlantin Liiton rauhankumppanuusohjelman (PFP). Pelastushallinto osallistuu ohjelman etsintä- ja pelastustoimintaan sekä ympäristöonnettomuuksien torjuntaan.

1.3.2. Pelastustoimi eräissä Euroopan maissa

Yleistä pelastustoimen järjestelmistä

Pelastustoimen järjestelmien vertailu on tässä rajattu Länsi-Euroopan maihin, joista tarkastelun kohteeksi on valittu Ruotsi, Nor-

ja, Tanska, Iso-Britannia ja Hollanti. Itä-Euroopan entisten sosialististen maiden pelastushallinto on parhaillaan voimakkaiden muutosten ja uudelleenjärjestelyjen alaisena. Muutosten lopputulosta ei vielä voida luotetavasti arvioida.

Tarkastelussa kiinnitetään erityistä huomiota pelastustoimen järjestelmien erityispiirteisiin ja kehitystrendeihin. Suomen pelastustoimi koostuu monista osa-alueista, jotka ovat aikoinaan kehittyneet erillisinä järjestelminä omista lähtökohdistaan. Näin on tapahtunut myös muissa maissa. Se, miten näitä osa-alueita on yhdistetty hallinnollisesti ja miten niiden koordinointi on järjestetty, vaihtelee suuresti.

Perusjärjestelminä voidaan pitää palotoimi ja sodanajan väestönsuojelua. Näistä palotoimi on ikivanha toimiala, joka on ollut jollakin tavoin järjestettynä kaikissa ainakin kaupunkimaisesti rakentuneissa yhteisöissä. Ensimmäisen maailmansodan ilmapommitukset ja taistelukaasut johtivat erityisen sodanajan väestönsuojelun kehittämiseen.

Palotoimi perustuu yleensä joko julkisen hallinnon palkkaamiin palokuntiin tai vapaaehtoiseen palokuntiin. Vapaaehtoisen toiminnan merkitys vaihtelee hyvin paljon. Ruotsissa vapaaehtoisia palokuntia ei ole käytännössä lainkaan. Useimmissa Keski-Euroopan maissa vapaaehtoiset palokunnat taas vastaavat lähes koko palotoimesta kaikkein suurimpia kaupunkeja lukuunottamatta. Tanskassa huomattava osa palokuntajärjestelmästä on uskottu yksityiselle yritykselle.

Palokunnat ovat joko perinteisen mallin mukaan lähinnä tulipalojen sammuttamiseen erikoistuneita tai myös muista pelastustehtävistä vastaavia. Mitä suppeampi palokuntien toimiala on, sitä enemmän on tarvetta muille pelastusorganisaatioille. Yleinen suuntaus on palokuntien tehtäväkentän laajentaminen tulipalojen lisäksi myös muihin onnettomuuksiin.

Suuronnettomuuksissa pelastustoimintaan tarvitaan useita organisaatioita. Toiminta voi onnistua vain, jos on olemassa yhteiset suunnittelu- ja johtamisjärjestelmät. Mille viranomaiselle johtamis- ja koordinoitavastuu kuuluu ja miten kiinteä järjestelmä on, vaihtelee suuresti. Yleisimpiä vaihtoehtoja ovat vastuun kuuluminen joko paikalliselle tai alueelliselle yleishallintoviranomaiselle taikka keskeiseksi katsotulle pelastusviranomaiselle. Kyseeseen tulevia yleishallintoviranomaisia ovat lähinnä kunnanjohtajat ja maaherrat. Maa-alueiden

pelastustoiminnassa keskeinen pelastusviranomainen, jolle kuuluu yleinen johtovastuu, on yleensä joko paloviranomainen (esimerkiksi Suomi ja Ruotsi) tai poliisiviranomainen (esimerkiksi Tanska ja Norja).

Palotoimen ja väestönsuojelun yhteydet vaihtelevat eri maissa. Useimmissa Euroopan NATO-maissa väestönsuojelu on jäänyt melko heikoksi, koska sillä ei ole ollut kovin suurta merkitystä NATO:n strategiassa. Pääpaino on ollut valtakunnallisten ja alueellisten johtamis- ja hälytysjärjestelmien rakentamisessa. Niissä maissa, joissa väestönsuojelu on kehittyntä, lähinnä Pohjoismaissa ja Sveitsissä, on viime aikojen suuntauksena ollut väestönsuojelun ja normaaliolojen pelastustoimen liittäminen aikaisempaa läheisemmin toisiinsa.

Euroopan unionin piirissä käytetty käsite civil protection, joka on usein käännetty virheellisesti väestönsuojeluksi, ei tarkoita sodanajan väestönsuojelua, vaan normaalioloissa sattuvien suuronnettomuuksien pelastuspalvelua.

Ruotsi

Ruotsissa palotoimi ja väestönsuojelu olivat vuoteen 1987 saakka selvästi erilliset toimialat. Palotoimesta vastasivat kunnat ja väestönsuojelusta valtio. Vuonna 1987 toimialat yhdistettiin. Johtavaksi viranomaiseksi perustettiin puolustusministeriön alaisuuteen valtion pelastusvirasto.

Käytännön toiminnan tasolla yhdistäminen on vielä kesken. Sodanajan pelastustehtävät kuuluvat kunnille, mutta kustannusvastuu on edelleen pääosin valtiolla. Toimintaorganisaatioita ei ole selkeästi yhdistetty, mutta ne toimivat koordinoitusti.

Ruotsin palokunnat koostuvat kuntien palkkaamasta päätoimisesta ja sivutoimisesta henkilöstöstä. Mitä pienemmästä kunnasta on kyse, sitä suurempi on sivutoimisen henkilöstön osuus. Palokunnat ovat yleisiä pelastusorganisaatioita ja paloviranomaisilla on johtamisvastuu useimmissa onnettomuustyypeissä. Vain harvat Ruotsin palokunnista huolehtivat sairaankuljetuksesta. Palokunnilla näyttää kuitenkin nyt olevan pyrkimys ryhtyä uudelleen huolehtimaan sairaankuljetuksesta, josta ne aikoinaan luopuivat.

Pelastuspalvelulain mukaan kunnan on laadittava pelastuspalvelusuunnitelma, jossa se määrittelee kunnan pelastustoimen voimavarat. Kunnan pelastustoimen ja väestön-

suojelun valmiutta valvoo lääninhallitus mutta pelastusvirasto osallistuu valtion puolesta niiden materiaalisen ja henkilöstön ammattitaitoa koskevan palvelutason ylläpitoon.

Ruotsissa on pyritty edistämään kuntien yhteistoimintaa siten, että useampi kunta hoitaisi yhteisesti alueensa pelastustointia. Toistaiseksi yhteistyö on saatu aikaiseksi vain muutamalla, tosin varsin merkittävällä alueella (Tukholman ja Göteborgin seudut).

Meripelastus, lentopelastus ja tunturipelastus muodostavat yleisestä pelastuspalvelusta erilliset pelastuspalveluhaarat. Valtion pelastusvirastolla on löyhäkö koordinoituvastuu eri pelastuspalveluhaarojen toimintojen yhteensovittamisessa kaikenlaisissa onnettomuuksissa. Säteilyonnettomuuksien johtamisvastuu kuuluu lääninhallitukselle.

Norja

Norjassa pelastustoimi kuuluu oikeusministeriön hallinnonalaan. Kuten Ruotsissakin väestönsuojelu on verraten hyvin kehittynyt ja pääosin valtion vastuulla oleva toimiala. Normaaliolojen pelastustoimi taas on verraten hajanainen eikä sillä ole kovin selkeää hallinnollista koordinoitujärjestelmää.

Suurimpien kaupunkien vakinaisia palokuntia lukuunottamatta palokuntien tehtävät rajoittuvat tulipaloihin. Palopäällikkönä toimii yleensä kunnaninsinööri, jonka apuna paloalan ammattilaisena on palomestari. Suuronnettomuuksien johtamisvastuu kuuluu poliisille. Norja on jaettu kahteen pelastusalueeseen, joilla on pelastuskeskukset Stavangerissa ja Bodössä. Niiden tehtävänä on johtaa toimintaa laajoissa onnettomuuksissa, käytännössä lähinnä meri- ja lentopelastuspalvelussa.

Norjassa palovahingot ovat olleet muihin Pohjoismaihin verrattuna suuret. Tavoitteeksi on nyt asetettu niiden laskeminen muiden Pohjoismaiden tasolle. Tärkeimpänä keinona on pidetty palonehkäisyä, jonka kehittämiseen kiinnitetään erityistä huomiota. Vaatimuksena on, että kunnissa käytetään palonehkäisytehtäviin vähintään yksi henkilötyövuosi 10 000 asukasta kohti vuodessa. Kunta- ja työministeriö on myös määrännyt palokuntien lähtövalmiuksista perustuen kunnan asukasluukuun. Palovaroittimet ovat olleet pakollisia asuinhuoneistoissa parin vuoden ajan. Kunnalla on valtuudet määrätä hankittavaksi alkusammutin myös asuinrakennuksiin ja määräyksiä on käytännössä

annettu kaikkialla. Suurteollisuuden suojaustasoa ja tarkastuksia on parannettu. Norjassa on toteutettu myös mittavia valistuskampanjoita muun muassa lasten ja vanhusten turvallisuuden parantamiseksi.

Tanska

Tanskassa pelastustoimen johtava viranomainen on sisäasiainministeriön alainen valmiushallitus, joka aloitti toimintansa vuonna 1993.

Tanskan pelastustoimessa on yhteisiä piirteitä Norjan kanssa. Tanskassakin on pohjoismaiseen tapaan hyvin organisoitu väestönsuojelu. Normaaliolojen pelastustoimi taas on verraten hajanainen.

Kunnat vastaavat palotoimesta alueellaan. Suuresta osasta pelastustehtäviä ja sairaankuljetuksesta huolehtii kaupallinen pelastusyritys Falck. Noin puolessa kunnista Falck huolehtii myös palokuntapalveluista.

Palotoimi ja väestönsuojelu on hallinnollisesti yhdistetty vuoden 1993 alusta voimaantulleella valmiuslailla. Laki sisältää myös entistä kiinteämmän suunnittelujärjestelmän. Käytännössä laki ei ole vielä ehtinyt vaikuttaa kovin paljon. Kunnille on siirretty vastuu päättää siitä, rakennetaanko kunnan alueelle väestönsuojia. Tämän on pelätty johtavan väestönsuojien rakentamisen vähittäiseen loppumiseen. Väestön hälyttämistä varten on juuri valmistunut laaja valtion rahoittama ja rakentama moderni ulkohälytinjärjestelmä.

Valmiuslain ulkopuolelle jäävät meri- ja lentopelastuspalvelu, merialueiden öljyn- ja kemikaalintorjunta sekä ydinvoimaloiden pelastuspalvelu. Millään viranomaisella ei ole nimenomaista koordinoituvastuuta kokonaisuudesta. Maa-alueiden suuronnettomuuksien johtamisvastuu on poliisilla.

Iso-Britannia

Isossa-Britanniassa pelastustoimi kuuluu sisäasiainministeriön hallinnonalaan.

Palotoimi on järjestetty alueellisesti kreivikunnittain. Kullakin noin viidestäkymmenestä kreivikunnasta on vakinainen palokunta. Palokunta jakautuu muutamaan alueelliseen divisioonaan. Divisioonaan kuuluu noin kymmenen paloasemaa. Erityisesti harvaanasutuilla seuduilla vapaaehtoiset palokunnat täydentävät vakinaisia palokuntia.

Lain mukaan palokunnille kuuluvat vain tulipalot ja niiden ehkäisy. Käytännössä niis-

tä on kuitenkin tullut yleisiä pelastusorganisaatioita, jotka toimivat myös muissa onnettomuuksissa.

Sodanajan väestönsuojeluvalmistelussa keskeistä on ollut johtokeskusten ja hälytysjärjestelmien rakentaminen. Kreivikunnittain on myös laadittu suunnitelmia toiminnasta sodan aikana. Pääpaino valmisteluissa on kansainvälisen tilanteen muututtua siirtymässä suuronnettomuusvalmiuden suunnitteluun ja siihen kuuluvaan viranomaisten yhteistyön edistämiseen.

Hollanti

Hollannissa pelastustoimi kuuluu sisäasiainministeriön toimialaan.

Kunnat (noin 650) vastaavat palotoimesta. Pyrkimyksenä on ollut saada kunnat keskenään yhteistoimintaan. Palolaki velvoittaa kunnat perustamaan alueellisia palolaitoksia. Sisäasiainministeriö on ohjannut yhteistyötä myös taloudellisen tuen avulla. Alueellisia palolaitoksia on noin 60.

Yhdeksässä kaupungissa on vakinainen palokunta. Yhteensä 119 kunnassa on Suomen puolivakinaista palokuntaa vastaava palokunta. Muissa kunnissa on vapaaehtoiset palokunnat.

Suuronnettomuuksiin ja poikkeusoloihin varaudutaan katastrofintorjuntalain nojalla. Kunnat ovat velvolliset laatimaan valmiussuunnitelmia. Sodan aikana käytettäisiin samoja pelastusorganisaatioita kuin normaalioloissakin. Paikallisten organisaatioiden avuksi muodostettaisiin asevelvollisista koostuvia liikkuvia muodostelmia.

Suuronnettomuuksien johtamisvastuu on kunnanjohtajalla, mutta tämä voi delegoida vastuun palopäällikölle.

1.4. Nykytilan arviointi

1.4.1. Yleistä

Suomen hallintojärjestelmä ja monet säädökset, jotka liittyvät pelastustoimen lainsäädäntöön, ovat muuttuneet voimakkaasti viime vuosien aikana.

Kunnan hallintoon kohdistuvan normiohjauksen tulisi olla mahdollisimman vähäistä ja päätöksenteon paikallistasolla. Ministeriöiden tehtäväkuvaa on tavoitteena tarkistaa siten, että niiltä poistettaisiin yksittäisten hakemukseen perustuvien hallintopäätösten teko niin pitkälle kuin mahdollista. Lupahal-

lintoa on pyritty karsimaan.

Euroopan unionin jäsenyys on antanut aihetta säännösten tarkasteluun kilpailun vapauden ja tavaroiden vapaan liikkuvuuden kannalta. On tullut myös kokonaan uutta lainsäädäntöä, kuten henkilötietojen suojaa koskevat säännökset, joiden mukaan viranomaisten henkilörekistereitä saadaan perustaa vain laissa säädettyä tarkoitusta varten.

Pelastustoimen käsitteistö kaipaa selkeyttämistä. Nykyisin käytetään jo termiä pelastustoimi toimialan nimenä. Sen sisältö on säädöksissä määrittelemättä ja eri termien tarkoittamat toiminnot ovat osittain päällekkäisiä. Nykyisissä laeissa säädetään palo- ja pelastustoimesta, sammutus- ja pelastustoiminnasta ja väestönsuojelusta. Eri tahojen yhteistyöstä pelastustoiminnassa on käytetty termiä pelastuspalvelu. Käsitteen väestönsuojelu poistamista on harkittu, koska se itse asiassa on pelastustoimintaa poikkeusoloissa ja siihen varautumista. Termin säilyttäminen toisaalta helpottaa lain soveltamista osoittaen selvästi sen, milloin on kysymys poikkeusolojen toiminnasta. Ahvenanmaan itsehallintoalueella vain väestönsuojelu kuuluu valtakunnalliseen lainsäädäntötoimivaltaan.

1.4.2. Palo- ja pelastustoimi

Pelastushallinnon tehtävien hoito kunnallisena tehtävänä on kokonaisuutena ottaen toiminut verrattain hyvin ja kunnat ovat yleisesti huolehtineet velvoitteistaan asianmukaisesti. Järjestelmän etuna on paikallisten verkostojen hyväksikäyttö ja vastuu oman alueen turvallisuudesta. Järjestelmä on suuressa osassa maata rakentunut vahvasti kuntalaisten oman vapaaehtoisuuden varaan ja se on tuottanut paikallisiin olosuhteisiin hyvin soveltuvia järjestelyjä.

Monissa tapauksissa kunta on liian pieni yksikkö tuottamaan tarvittavat palvelut asukkaasta kohti laskien edullisimmin kustannuksin. Eräät viimeaikaiset tapaukset ovat osoittaneet, että ilman normeihin perustuvaa toimintavalmiuden vähimmäistasomäärittelyä vaarana voi myös olla liiallinen tinkiminen turvallisuudesta. On tärkeää huomata, että onnettomuustilanteiden aikaisen pelastustoiminnan palvelujen saajat eivät rajoitu vain kunnan omiin asukkaisiin, vaan kaikkiin kunnan alueella oleviin ihmisiin.

Pelastustoimen järjestelyt ja valmius on käytännössä määräytynyt historiallisen kehi-

tyksen ja kunnissa hyväksyttäväksi katsotun kustannustason perusteella. Keskimäärin kustannukset ovat noin 200 markkaa asukasta kohti tai noin 1 % kunnan kokonaismenoista. Kunnan koosta riippuen saavutettava valmius on hyvin eritasoinen, eikä aina oikeassa suhteessa kunnan riskeihin. Samansuuruisten ja olosuhteiltaankin hyvin samanaisten kuntien pelastustoimen järjestelmät ja niiden kustannukset saattavat olla huomattavan eritasoiset. Monien nopeasti kasvaneiden ja kaupungistuneiden kuntien pelastustoimen järjestelmät eivät aina ole kehittyneet riskien edellyttämällä tavalla. Koska kunnat eivät yleensä peri toisiltaan korvauksia onnettomuustilanteissa antamastaan avusta, jotkut kunnat ovat voineet pidäytyä oman pelastustoimensa kehittämisestä ja tukeutua tosiasiaa naapurikunnasta saatavaan ilmaiseen apuun.

Kunta vastaa pääsääntöisesti alueellaan sattuvien onnettomuuksien edellyttämistä pelastustoimen kustannuksista. Laajat pitkäaikaiset pelastustoimet voivat aiheuttaa pienelle kunnalle kohtuuttoman raskaat kustannukset. Valtion korvausvastuu ei ole nykyisellään sidottu asianomaisen kunnan taloudelliseen kantokykyyn vaan riippuu siitä, onko pelastustoimintaan osallistunut lääninhallituksen määräyksestä yhteistoiminta-alueen ulkopuolisia kuntia. Valtio korvaa vain niiden avunannosta aiheutuneet kustannukset.

Kokonaisjärjestelmän tehokkuuden ja taloudellisuuden parantamiseen tähtäävän kuntien yhteistoiminnan laajentaminen onnettomuustilanteiden aikaisesta avunannosta muuhunkin toimintaan on edennyt hitaasti siitä huolimatta, että laajempia alueellisia järjestelyjä pidetään lähes poikkeuksetta periaatteessa toivottavina ja jopa välttämättöminä.

Merkittävimpinä yhteistoiminnan esteinä on pitkien etäisyyksien lisäksi mainittu kustannusten ja ongelmat, mahdolliseen virkojen lakkauttamiseen liittyvät pelot, vapaaehtoisten palokuntien pelko roolinsa heikentymisestä suuressa alueellisessa yksikössä ja yleiset kunnallispoliittiset yhteistyötä jarruttavat tekijät.

Nuohous on nykyisin kunnan tehtävä, jonka se voi antaa piirinuohoojan suoritettavaksi. Yksinoikeuden nuohoukseen saanut piirinuohooja tai kunnan palveluksessa toimiva nuohooja on oikeutettu suorittamaan nuohouksia rakennuksissa määrävällein ja kunta vahvistaa nuohoustaksat. Nykyinen järjes-

telmä turvaa sen, että nuohous tulee tehtyä, mutta toisaalta se on estänyt kilpailun ja asiakkaan mahdollisuuden valita työn suorittaja.

Johtamisjärjestelmä on kunta- ja aluetasolla periaatteessa yksiselitteinen ja selkeä. Päivittäisissä onnettomuuksissa pelastustoimintaa johtaa päivystävä palomestari tai muu ennakkoon määrätty päällystöpäivystäjä. Käytännössä varsinkin pienissä kunnissa johtamistehtäviin ei läheskään aina ole saatavissa päällystökoulutuksen saanutta johtajaa. Suuronnettomuuksissa pelastustoiminnan johtajana toimii kunnan palopäällikkö tai aluepalopäällikkö. Pelastustoiminnan johtajalla on aina riittävät lakiin perustuvat tehtävän edellyttämät toimivaltuudet. Suurissa onnettomuuksissa, jotka koskevat useaa yhteistoiminta-aluetta, yhtä tai useampaa lääniä tai koko valtakuntaa, ovat normaaliolojen lainsäädännön säännökset lääninhallituksen ja sisäasiainministeriön johtamisvastuusta jossain määrin epäselvät ja edellyttävät tapauskohtaista pelastustoiminnan johtajan määräämistä.

1.4.3. Väestönsuojelu

Väestönsuojelulakia on uudistettu vuonna 1990 ja säännökset vastaavat varsin hyvin nykypäivän tarpeita.

Kokonaisuutena ottaen väestönsuojelun tila on verraten hyvä. Suunnitelmat on kaikilla tasoilla pääosin laadittu ja myös pidetty ajan tasalla. Poikkeusoloissa tarvittavista valvontajärjestelmistä säteilyvalvontajärjestelmä on toiminnassa jo normaalioloissa ja sen täydentäminen vakavampien uhkien varalta on suunniteltu. Väestön hälytysjärjestelmät on suurelta osin rakennettu ja väestön suojaamiseen on varauduttu rakentamalla väestönsuojia ja johtamisjärjestelmiä johtamistiloiheen ja viestivälineineen.

Väestönsuojelu ja normaalioloissa tarvittava pelastustoimi on vuodesta 1973 alkaneen kehityksen mukaisesti yhdistetty saman pelastusviranomaisen hoidettavaksi. Toimintojen yhdistäminen ei ole vielä toteutunut riittävästi. Suunnitelmat, tarkastukset, koulutus ja valistus hoidetaan usein erillisinä. Yhdistämisestä on vaikeuttanut myös se, että normaaliolojen pelastustoimi ja väestönsuojelu perustuvat eri lakeihin.

Pelastustoimen lakien säätämisen jälkeen tietotekniikka on antanut mahdollisuuksia suunnittelua ja seuranta-a palvelevien rekiste-

rien pitoon ja pelastustoiminnassa tarvittavien tietojen saantiin. Henkilötietojen suoja ja henkilörekisterilainsäädäntö asettavat rekisteröinnille ja tietojen saannille ehtoja, jotka on säädettävä laissa. Pelastustoimen lainsäädännössä ei tällaisia säännöksiä ole vielä ollut.

2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

2.1. Tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi

Uudistuksen keskeisenä tavoitteena on edistää ihmisten, omaisuuden ja ympäristön turvallisuutta onnettomuuksien ja poikkeusolojen varalta. Laissa säädetään yhteiskunnan eri tahoille tehtäviä, joiden avulla voidaan ehkäistä tulipalojen syttyminen ja vahinkojen laajeneminen onnettomuuden sattuessa. Uudistuksen tavoitteena on tehostaa pelastustoimen järjestelmää siten, että onnettomuuden sattuessa pelastusorganisaatiot kykenevät tehokkaasti antamaan apua kattavasti koko valtakunnan alueella ja sodan aikana suojaamaan väestöä ja omaisuutta.

Onnettomuuksien ehkäisemiseksi tulisi jokaisen vaikutuspiirissään huolehtia rakennusten, rakennelmien ja niiden ympäristön turvallisuudesta. Ihmisten omia valmiuksia ehkäistä tulipaloja ja toimia oikein palon syttyttyä pyritään lisäämään. Esitykseen sisältyy huolehtimisvelvoitteita rakennusten omistajille ja velvollisuuksia onnettomuusiin varautumiseen. Tulipaloissa kuolleiden määrää pyritään vähentämään nykyisestä vaatimalla jokainen asuinhuoneisto ja majoitustila varustettavaksi palovaroittimilla. Viranomaisten velvollisuutta antaa valistusta ja edistää muutoinkin onnettomuuksien ehkäisyä korostetaan. Palotarkastukset ja nuohous ovat keskeisiä keinoja palonehkäisyyssä ja nämä tehtävät säilytettäisiin osin muutettuina.

Pelastustoimen toimintavalmiuden ja muiden palvelujen riittävyys pyritään turvaamaan säätämällä paikallisella tasolla tehtäväksi selvitys onnettomuusuhista ja niiden perusteella vahvistettavaksi palvelutaso, jonka tulisi täyttää määrätyt vähimmäisvaatimukset. Laissa esitetään myös, että onnettomuuden sattuessa on paikalle hälytettävä lähin tarkoituksenmukainen yksikkö kuntarajoista riippumatta. Pelastustoimen kannalta edullista olisi, että kunnat sopimusteitse muodostaisivat pysyviä yhteistoimintajärjes-

telyjä, jotka ulottuisivat muuhunkin kuin pelastustoimintaan kuten palotarkastuksiin, henkilöstön koulutukseen ja valistukseen.

Pelastustoimeen osallistuvien viranomaisen toiminnan yhteensovittamiseksi on niiden yhteistoimintaa ja keskinäisiä johtosuhteita pelastustoiminnassa koskevia säännöksiä selkeytettävä.

Johtamisjärjestelmän tulee olla selkeä ja organisaatioiden ja pelastustoiminnan yksiköiden koostumukseltaan pääosin yhdenmukaiset, jotta yhteistoiminta ja johtaminen onnistuisi laajoissakin tilanteissa. Poikkeusolojen organisaatioiden tulee olla etukäteen tarkoin suunniteltuja ja yhteensopivia, jotta niihin voitaisiin varata tarvittava henkilöstö ja jotta niiden toiminta voitaisiin tarvittaessa käynnistää viipymättä. Tämän vuoksi laissa ehdotetaan säilytettäväksi nykyisenkaltaiset suhteellisen laajat hallintoviranomaisten norminantovaltuudet ja valvontamahdollisuudet.

Hätäkeskusjärjestelmässä pyritään suurempiin hälytysalueisiin, valtakunnallisesti yhtenäiseen tekniseen järjestelmään sekä taloudellisempaan toimintaan, johon kokeiltavana oleva yhteistoiminta poliisin hätäkeskusten kanssa antaisi mahdollisuuden.

Aluepalopäällikön, lääninhallituksen ja sisäasiainministeriön johtamisvaltuuksia pyritään selkeyttämään. Lääninhallituksen ja sisäasiainministeriön osalta johtamisvaltuus olisi jatkuva eikä vaatisi erityistä tilannekohtaista johtovastuun siirtämistä. Valtion viranomaisten johtamista koskevat määräykset tulisivat käytännössä sovellettaviksi hyvin harvoin. Määräyksiä voitaisiin antaa vain erityisestä syystä, lähinnä erittäin laajoissa onnettomuuksissa, valtakunnan ulkopuolella tapahtuneessa onnettomuudessa, jonka vaikutukset ulottuvat Suomen alueella, tai jos sattuu useita samanaikaisia onnettomuuksia, joissa tarvittavat rajalliset voimavarat tai erityiskalusto vaativat keskitetysti hoidettua kohdentamista, tai milloin siihen olisi muu erityinen tarve. Järjestelmä parantaisi edellytyksiä huolehtia joustavasti suuronnettomuuksien johtamisjärjestelyistä.

Palo- ja pelastustoimesta annetun lain ja väestönsuojelulain yhdistämisellä on tarkoituksena edelleen yhtenäistää normaaliolojen palo- ja pelastustoimen ja väestönsuojelun toimintaa. Operatiivisissa suunnitelmissa ja palvelutason määrittelyssä tulisi ottaa huomioon myös poikkeusolot ja niitä koskevat valmistelut liitettäisiin osaksi normaaliolojen suunnitelmia ja päätöksiä. Väestönsuojelun

pitäisi rakentua normaalien pelastustoimen toimintojen pohjalle. Väestönsuojelun tehtäväkuvaa laajennettaisiin poikkeusoloissa ja henkilöstöä lisättäisiin etukäteen tehtyjen suunnitelmien ja henkilövarausten mukaisesti.

2.2. Vaihtoehtoiset ratkaisumallit

Pelastustoimen järjestämisen vaihtoehtoja on selvitetty valtioneuvoston 17 päivänä kesäkuuta 1993 tekemän periaatepäätöksen johdosta. Periaatepäätöksessä edellytettiin sisäasiainministeriön yhdessä kuntien kanssa selvittävään tarpeet ja mahdollisuudet pelastustoimen osittaiseksi valtiolistamiseksi. Selvityksessä kuvattuna valtiollisena vaihtoehtona on paikallisen pelastustoimen hoitaminen valtion paikallishallintona kihlakunnittain. Se edellyttäisi kuntien pelastustoimen henkilöstön siirtämistä valtiolle. Paloasemat toimisivat nykyisillä paikoillaan ja nykyisellä henkilöstöllä. Sijoitusta olisi mahdollista myös muuttaa riskien edellyttämällä tavalla. Sopimuspalokuntien kanssa sopimuksen tekisi kuntien asemesta valtio. Sisäasiainministeriön ja lääninhallitusten tehtävät lisääntyisivät samoin kuin niiden määräysvalta alaisiinsa viranomaisiin.

Valtiollisessa järjestelmässä olisi etuna johtaja vastuusuhteiden selkeys ja mahdollisuus määritellä valmiustaso koko maassa yhdenmukaisin perustein sekä mahdollisuus voimavarojen uudelleen sijoittamiseen. Teknisten järjestelmien yhteensovittaminen olisi myös helpompaa.

Mahdollisina haittoina on vaikeus järjestää paikallistasolla muiden toimialojen osallistuminen pelastustoimintaan nykyisessä laajuudessa. Voisi olla epävarmaa, miten vapaaehtoisten palokuntien motivaatio säilyisi valtion organisaation yhteydessä. Vapaaehtoiset palokunnat ovat usein voimakkaasti sitoutuneet kuntayhteisöihin ja niiden puitteissa tapahtuvaan toimintaan. Kuntien niille makamat avustukset kohdistuvat pelastustoimen lisäksi monissa tapauksissa muihinkin toimintoihin kuten nuoriso- ja kulttuurityöhön.

Valtiollisen ja kunnallisen järjestelmän etujen ja haittojen vertailussa kunnallinen vaihtoehto katsottiin jatkossakin tarkoituksenmukaisemmaksi ja lakiesitys on rakennettu valtion ohjaaman, pääosin kunnallisen järjestelmän varaan.

2.3. Keskeiset ehdotukset

2.3.1. Yleistä

Palo- ja pelastustoimesta annettu laki ja väestönsuojelulaki ehdotetaan yhdistettäväksi ja niissä säädetyistä tehtävistä muodostuvaa toimialaa kutsutaan pelastustoimeksi. Siihen sisältyvät tehtäväkokonaisuudet ovat tulipalojen ja muiden onnettomuuksien ehkäisy, pelastustoiminta ja väestönsuojelu. Väestönsuojeluun sisältyy poikkeusoloissa palokuntien hoitama pelastustoiminta sekä raivaustoiminta, väestön huolto ja ensiapu, joista asianomaiset toimialat huolehtivat kunnanjohtajan ja toimialan päälliköistä koostuvan johtoyhjän johtamana. Normaalioloissa väestönsuojeluun kuuluu varautumistehtäviä, kuten suunnittelu, koulutus ja harjoittelu, kaluston ja välineistön hankinta, hälytys- ja viestiyhteyksien luominen ja ylläpito sekä väestönsuojien rakentaminen. Lakien yhdistämisen tarkoituksena on saada palo- ja pelastustoimen sekä väestönsuojelun tosiasiallisesti tapahtunut yhdistyminen myös lainsäädännössä vahvistetuksi. Periaatteena on, että poikkeusolojen järjestelyt perustuvat normaaliaikana toimivien organisaatioiden ja niille säädettyjen tehtävien varaan. Nykyisten lakien soveltamisalaa ei esityksellä ole tältä osin tarkoitus muuttaa.

2.3.2. Kunnan hallinto

Lakiehdotukseen sisältyy nykyistä vähemmän kunnan hallintoa koskevia säännöksiä. Kunnan hallintoa on tarkoitus ohjata lailla vain siinä määrin kuin lain tarkoituksen toteuttamiseksi on välttämätöntä. Kuntaan ei vaadita enää perustettavaksi erityislautakuntaa. Kunnalla tulisi olla palopäällikkö ja palokunta, mutta ne voivat olla yhteisiä toisen kunnan kanssa. Kunnanjohtajalle ehdotetaan tehtäväksi johtaa väestönsuojelua ja yhteensovittaa siihen osallistuvien viranomaisten toimintaa kunnassa kuten nykyisessä väestönsuojelulaissa. Eräissä tehtävissä kuten palotarkastuksessa on edellytetty tarkastuksen toimittajan olevan virkasuhteisen, koska tehtävään liittyy julkisen vallan käyttöä. Pelastustoimen keskeiselle henkilöstölle asetetaan ehdotuksen mukaan edelleen muodolliset kelpoisuusvaatimukset, koska kysymys on vaativista ja monipuolista osaamista vaativis-

ta tehtävistä, joiden epäonnistuminen voi aiheuttaa suuria omaisuus- tai henkilövahinkoja. Pelastusalan ammatillinen koulutus takaa myös toiminnan yhdenmukaisuuden, joka on välttämätöntä yhteistoimintatilanteissa.

2.3.3. Vastuu pelastustoimen hoitamisesta

Eri tahojen vastuu pelastustoimen tehtävien hoitamisesta perustuu ehdotuksen mukaan pääosin nykyiseen järjestelmään. Toiminta onnettomuustilanteissa vaatii useimmiten useiden viranomaisten yhteistoimintaa. Käytännössä kunkin tulee huolehtia niistä tehtävistä, jotka sille muutenkin kuuluvat tai jotka soveltuvat sen toimialaan. Laissa erikseen säädettävät keskeiset viranomaiset osallistuisivat pelastustoimintaan yleisjohtajana toimivan pelastusviranomaisen määräysten mukaisesti omia tehtäviään toteuttaen. Tällöin ne vastaisivat myös toimintansa kustannuksista. Lisäksi säädettäisiin, että muutkin viranomaiset ja laitokset antavat toimialaansa soveltuvaa virka-apua pelastustoiminnan johtajan pyynnöstä. Virka-avun antamiseen ei olisi sitovaa velvoitetta, koska tehtävät eivät säädösten mukaan sinänsä kuuluisi asianomaisen tahon vastuulle. Tämä merkitsee, ellei muuta ole säädetty tai sovittu, että ratkaisuvälillä virka-avun antamisesta kuuluisi pyynnön vastaanottajalle ja että virka-avusta suoritettaisiin korvaus.

Pelastustoimintaan osallistuvien keskeiset tehtävät on syytä säätää pelastustoimilaisissa kootusti, vaikka tehtävät kuuluisivat niille hallinnonalakohtaisten säädösten nojalla jo muutenkin. Tarkempi tehtävämääritys tapahtuisi asetuksella. Osallistumisvelvoite koskee myös pelastustoimen suunnitelmien laadintaa.

2.3.4. Kuntien alueellinen yhteistoiminta

Esityksen mukaan on edelleen kunnan päättävissä, järjestääkö se pelastustoimen palvelut yksinään vai yhteistoiminnassa yhden tai useamman kunnan kanssa. Useimmat kunnat ovat liian pieniä hoitamaan tehokkaasti pelastustoimensa. Yhteistoiminnalla palvelutasoa voitaisiin parantaa ja voimavarat tulisivat käytetyiksi tehokkaammin ja taloudellisemmin. Satunnaiseen avunantoon toiselle kunnalle asetetaan samanlainen velvoite kuin nykyisin. Kunnan tulisi laatia hälytysohjeet yhdessä naapurikuntien kanssa

siten, että apuun hälytetään aina lähin tarkoituksenmukainen yksikkö, vaikka se ei olisi-kaan asianomaisen kunnan oma. Tällä periaatteella hälytysohjeita on osassa maata jo laadittu, vaikka velvoitetta siihen ei ole ollut. Esityksen mukaan kunta on velvollinen suorittamaan avunannosta täyden korvauksen, ellei toisin ole sovittu.

2.3.5. Pelastustoimen palvelutaso

Pelastustoimen toimintavalmiutta koskevia säännöksiä uudistetaan säätämällä kunnan velvollisuudeksi selvittää ja arvioida alueellaan olevat uhat ja määritellä niiden perusteella palvelutaso. Palvelutason tulee olla oikeassa suhteessa uhkiin ja lääninhallitukselle annettaisiin laissa oikeus tarvittaessa uhkakoin saattaa palvelut hyväksyttävälle tasolle. Palvelutasoa koskeva päätös on tarkoitus tehdä kunnanvaltuustossa, jotta sille saataisiin riittävä painoarvo ja julkisuus. Palvelutason vähimmäisvaatimukset annettaisiin tarvittaessa sisäasiainministeriön määräyksessä.

2.3.6. Onnettomuuksien ehkäisy

Ennaltaehkäisyä on ehdotuksessa pyritty korostamaan monin tavoin. Rakennuksen omistajan, toiminnanharjoittajan sekä jokaisen henkilön tulisi pitää rakennukset ja niiden ympäristö turvallisina, käsitellä tulta ja syttyvää ainetta varoen sekä ilmoittaa havaitsemastaan tulipalosta tai muusta onnettomuudesta ja ryhtyä kykyjensä mukaisesti torjuntatoimenpiteisiin. Merkittävä uudistus on palovaroittimien pakollisuus, jota ehdotetaan kaikkiin rakennuksiin ja huoneistoihin, joissa asutaan tai yövytään. Palovaroitin auttaa ihmisiä pelastautumaan ajoissa. Norjassa on palovaroitin vaadittu vuodesta 1990 lähtien ja siellä vuodelta 1994 tehdyn tutkimuksen mukaan 70 ihmistä pelastui palovaroittimen ansiosta (1,6 henkeä 100 000 asukasta kohti). Tällä hetkellä Suomessa on palovaroitin noin 60 prosentissa kotitalouksista. Pientaloissa määrä on suurempi kuin kerrostaloissa.

Palonehkäisyssä pelastusviranomaisten toimialaan kuuluvat keskeiset tehtävät, palotar- kastus ja nuohous, säilyisivät myös uudessa laissa. Palotarkastukseen on ehdotettu lähinnä menettelytapoja ja muutoksenhakua koskevia uudistuksia. Kunnalla olisi nykyistä enemmän vaihtoehtoja nuohouspalvelujen

järjestämiseksi. Nykyisin nuohouksen suorittaa kunnan palveluksessa oleva nuohooja, palolautakunnan hyväksymä piirinuohooja tai hänen palveluksessaan oleva nuohooja. Vaikka kilpailunäkökohdista olisikin perusteltua vapauttaa nuohous kilpailulle, nuohousta ei ehdoteta vapautettavaksi kokonaisuudessaan, koska nuohoukseen liittyy merkittävä palonehkäisyä edistävä paloturvallisuuden tarkkailutehtävä. On vaarana, että yhteydenpito kunnan pelastusviranomaisten ja nuohoojien välillä samoin kuin nuohousten toteutumisen valvonta vaikeutuisivat huomattavasti, jos nuohooja olisi täysin vapaasti valittavissa. Ehdotuksen mukaan kunta voisi edelleen järjestää nuohouksen omana toimintanaan, jolloin nuohoojat olisivat palvelussuhteessa kuntaan, tai tekemällä sopimuksen tarjouskilpailun jälkeen yksityisen nuohoojan tai yrityksen taikka yhteisön kanssa. Nuohous voitaisiin kunnan harkinnan mukaan jättää myös markkinoilla olevien palvelujen varaan, jolloin rakennuksen omistaja tai haltija tilaa työsuorituksen valitsemaltaan nuohouspalvelujen tarjoajalta. Vastuu siitä, että tulisi sijat ja hormit tulevat nuohotuiksi, siirretään ehdotuksen mukaan rakennuksen omistajalle ja haltijalle, kun se nykyisin on viranomaisen velvollisuutena. Valvontanäkökohdat vaativat, että nuohoojien on pidettävä luetteloa nuohouksista.

Lain tasolla ei voida kovinkaan yksityiskohtaisesti säätää erityisistä paloturvallisuutta edistävästä toimenpiteistä. Tämän vuoksi ministeriöllä olisi oikeus antaa määräyksiä yleisesti ja paikallisilla viranomaisilla yksityistapauksissa turvallisuutta lisäävistä järjestelyistä.

Vaarallisista aineista aiheutuvien suuronnettomuusvaarojen torjunnasta annetussa neuvoston direktiivissä 96/82/EY on asetettu pelastustoimeen liittyviä velvoitteita, jotka saatettaisiin voimaan pelastustoimilaililla ja sen nojalla annettavalla pelastustoimiasetuksella. Osaksi näistä toimenpiteistä säädettäisiin vaarallisten kemikaalien teollisesta käsittelystä ja varastoinnista annetussa asetuksessa (682/1990).

Eräiden pelastustoimen alaan kuuluvien laitteiden teknisistä vaatimuksista, tarkastuksista, huollosta ja valvonnasta tullaan valmistelemaan erillinen säädös. Valtioneuvoston päätöksen (884/1995) mukaisesti uusia ja muutettavia teknisiä määräyksiä koskevista lakiehdotuksista on niitä valmistelevan viranomaisen ilmoitettava Euroopan yhteisöjen

komissiolle. Mainitusta käsittelyjärjestyksestä ja sen aikataulusta johtuen kyseessä olevia teknisiä määräyksiä koskeva säädösvalmistelu on katsottu aiheelliseksi eriyttää pelastustoimilain valmistelusta.

2.3.7. Hätäkeskukset

Ehdotuksen mukaan valtakunta jaettaisiin kuten nykyisin hälytysalueisiin, joiden puitteissa järjestetään hätäilmoitusten vastaanottaminen ja hälytystoiminta. Yleisinä hätäilmoituskeskuksina toimisivat nykyisen kaltaiset kuntien yhteisesti ylläpitämät hätäkeskukset ja valtion perustamat ja ylläpitämät kokeiluhätäkeskukset. Jos aluehälytyskeskusten ylläpivastuu kokeilualueilla palaa kunnille, on siitä hätäkeskuksia koskevasta kokeilusta annetun asetuksen (1532/1995) mukaan ilmoitettava kokeilualan kunnille vähintään vuotta ennen kokeilun päättymistä. Näin ollen ennen 30 päivää maaliskuuta 2000 on tehtävä päätös hätäkeskuskokeilussa olleen toimintamallin ottamisesta käyttöön koko valtakunnassa tai palaamisesta pelastustoimen ja poliisin erillisiin hätäkeskuksiin. Tällöin tehtävän päätöksen johdosta on ehdotettua pelastustoimilakia pian sen voimaantulon jälkeen mahdollisesti muutettava.

2.3.8. Pelastustoiminnan johtaminen

Pelastustoiminnan johtaminen perustuu nykyiseen järjestelmään, jossa johtovastuu kuuluu sen kunnan pelastusviranomaiselle, jossa tulipalo on syttynyt tai muu onnettomuus tapahtunut. Säännös on tarpeen, koska suuressa onnettomuudessa pelastustoimintaan osallistuu usean kunnan yksiköitä. Muukin kuin pelastusviranomainen voi toimia pelastustoiminnan johtajana siihen saakka, kun pelastusviranomainen ottaa johtovastuun. Tämä mahdollistaa sopimuspalokuntien henkilöstön toiminnan pelastustoiminnan johtajana. Pelastustoiminnan johtajana toimisi pääsääntöisesti kunnan pelastusviranomainen tai aluepalopäällikkö. Lääninhallitus tai sisäasiainministeriö voisi tapauskohtaisesti antaa pelastustoimintaa koskevia määräyksiä. Ylemmällä pelastusviranomaisella olisi harkintansa mukaan tarvittaessa määräysvalta lähinnä laaja-alaisissa onnettomuuksissa käytännön kenttätöiminnan johtotehtävän säilyessä paikallisella johtajalla. Tämä tulisi etupäässä sovellettavaksi poikkeuksellisen suuressa onnettomuuksissa.

Väestönsuojelun johtamisesta kunnassa vastaisi valmiuslaissa (1080/1991) tarkoitetuissa poikkeusoloissa kunnanjohtaja. Tämä on tarpeellista eri hallintokuntien toimenpiteiden yhteensovittamiseksi. Väestönsuojelutilanteessa kullakin kunnan toimialalla olisi normaaliajan tapaan vastuullinen johtajansa, jolloin myös kunnan pelastusviranomaisen vastaisi omasta toimialastaan kuten normaalioloissa. Kunnan väestönsuojeluorganisaatioon kuuluisivat tällöin kaikki kyseiset eri toimialoja edustavat hallintokunnat.

Väestönsuojelua läänissä johtaisi lääninhallitus sekä valtakunnallisesti pelastustoimesta vastaava ministeriö. Näillä olisi pelastusviranomaisen yleinen johtamistehtävä väestönsuojeluun osallistuvien viranomaisten ja laitosten suhteen.

Meripelastus, ilmailun pelastuspalvelu sekä eräiden öljy- ja kemikaalivahinkojen torjunta on järjestetty erityislainsäädännöllä erikseen. Näiden suhteen pelastustoimilaki olisi yleislakina väistytävä. Pelastustehtävät sekä niiden johto hoidettaisiin, kuten nykyisin, kyseisten erityislakien säätämässä järjestyksessä.

Meripelastuspalvelusta annetussa laissa (628/1982) säädetään rajavartiolaitoksen velvollisuudesta suorittaa meripelastuspalvelua sekä huolehtia meripelastuspalvelun suunnittelusta, johtamisesta ja valvonnasta sekä meripelastuspalveluun osallistumasta velvollisten viranomaisten ja yhteisöjen toiminnan yhteensovittamisesta. Yleisjohtovastuu meripelastuspalvelusta kuuluu siten rajavartiolaitokselle. Meripelastuspalvelua ovat toimenpiteet ihmishengen pelastamiseksi merihädästä tai uhkaavasta vaaratilanteesta merialueella.

Pelastustoimilain mukaan kunta vastaisi pelastustoimesta alueellaan kuten nykyisinkin. Koska meripelastuspalvelusta annettua lakia on pidettävä erityislakina, kuuluisi meripelastuksen yleisjohto kuitenkin aina rajavartiolaitokselle. Tämä koskee myös toimintaa satama-altaassa tai muuten rannan läheisyydessä. Jos kunnan pelastusviranomaisella on tällaisessa tilanteessa edellytykset saada tilanne omatoimisesti hallintaansa, se myös tekisi sen ilman, että kysymys olisi toimivaltaa koskevasta ristiriidasta. Myös rajavartiolaitos saisi hätäilmoituksen ja voisi niin harmitessaan ryhtyä johtamaan ja suorittamaan meripelastuspalvelua. Muu kuin meripelastuspalvelun käsitteeseen kuuluva pelastustehtävä merialueella kuuluisi kuitenkin aina yleisen pelastusviranomaisen vastuulle.

Ilmailulain (281/1995) mukaan Ilmailulaitoksen tulee antaa määräykset toimenpiteistä sen varalta, että ilma-alue on hädässä, kadoksissa tai tuhoutunut taikka että ilmaliikennettä uhkaa vaara. Ilmailulaitos antaa lisäksi määräykset osallistumisesta tässä tarkoitettuun ilmailun pelastuspalveluun.

Aluksista aiheutuvien öljy- ja kemikaalivahinkojen torjunnan yleisestä järjestämisestä ja kehittämisestä vastaa Suomen ympäristökeskus aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä annetun lain (300/1979) mukaan. Se myös määrää torjunnan suorittamisesta ja asettaa torjuntatöiden johtajan, jos vahinko on sattunut avalla selällä. Muuten torjuntatöiden johtajana toimii aluepalopäällikkö tai asianomaisen kunnan pelastusviranomaisen, ellei Suomen ympäristökeskus erityisestä syystä toisin määrää. Maa-alueella tapahtuvien öljyvahinkojen torjumisesta vastaa alueellaan kunta. Ympäristövahinkojen torjunta edellyttää eri alojen asiantuntemusta ja yhteistyötä.

Kadonneiden etsinnöissä maa-alueilla ja sisävesillä etsintöjen johtaminen kuuluu poliisille.

Muissa kuin edellä mainituissa erityislaeissa säännellyissä tilanteissa yleisjohdosta vastaisi esityksen mukaan pelastusviranomaisen. Tilanteissa, jossa pelastustoimintaan osallistuu useita viranomais- ja muita tahoja, on tarpeellista määrittellä kunkin tehtävät. Yleisjohtajan tulee hallita tilannekuva kokonaisuudessaan niin, että voimavarojen koordinoitu käyttö ja yhteistyöosapuolien tehtävien osoittaminen on nopeaa ja tarkoituksenmukaista.

Yleisjohtajalta edellytetään tehokasta yhteydenpitoa kunkin osallistuvan viranomaisen johtoon. Käytännössä tämä voi edellyttää yhteisen johtoryhmän muodostamista. Johtoryhmä toimii esikuntatyypisenä elimenä, jossa tilannekuva sekä kokonaiskäsitely käytettävissä olevista voimavaroista muodostuu ja jossa eri sektorit sitoutuvat yhteiseen päämäärään ja yhteisiin toimintatapoihin.

2.3.9. Pelastustoiminnan johtajan toimivaltuudet

Esityksessä on pelastustoiminnan johtaja oikeutettu toimenpiteisiin, jotka saattavat rajoittaa ihmisten perusoikeuksia. Toimivaltuudet koskevat toimenpiteitä, jotka on pakko tehdä suurempien vahinkojen torjumiseksi tai ovat välttämättömiä ajan säästämiseksi

pelastustoiminnassa. Lakiehdotuksessa annettaisiin oikeus evakuoida ihmisiä, eläimiä ja omaisuutta ja määrätä suojautumaan, ryhtyä toimenpiteisiin, joista voi aiheutua vahinkoa omaisuudelle, oikeus ottaa korvausta vastaan käytettäväksi rakennuksia, viestiyhteyksiä, muuta kalustoa ja tarvikkeita, sammutusaineita, polttoaineita ja elintarvikkeita ja oikeus mahdollisiin muihinkin pelastustoiminnan vaatimiin toimenpiteisiin. Toimivaltuuksien käytön ehtona on, että tilanteen hallitseminen ei muutoin ole mahdollista. Asiasisällöltään säännös vastaa voimassa olevia palo- ja pelastustoimesta annetun lain säännöksiä.

Suuronnettomuuksissa, joiden vaikutukset ulottuvat laajoille alueille, on päätöksenteon nopeuden ja pelastustoiminnan tehokkuuden vuoksi tarpeen, että toimivaltuudet olisivat myös lääninhallituksen tai ministeriön käytettävissä, jolloin käskyt voitaisiin antaa yhdellä kertaa koko läänin tai jopa koko valtakunnan alueelle. Nopeita toimenpiteitä vaativissa tilanteissa ei välttämättömien pelastus- ja suojaamistoimien suorittamista voi jättää odottamaan valmiuslain mukaista poikkeuksellisten toimivaltuuksien myöntämismenettelyä.

Sivullisten henkilöiden velvollisuus osallistua sammutus- ja pelastustoimintaan ehdotetaan säilytettäväksi nykyisellään. Palo- ja onnettomuuspaikalla olevat ja myös muut kunnassa oleskelevat työkykyiset henkilöt olisivat velvollisia osallistumaan pelastustoimintaan. Erityisesti metsäpaloissa on tärkeää, että palokuntien avuksi on tarvittaessa saatavissa suuri määrä apu työvoimaa. Kunnassa oleskelevien määrääminen pelastustehäviin edellyttäisi kuitenkin viranomaisen päätöstä.

2.3.10. Jälkiraivaus

Palo- tai onnettomuuspaikan jälkiraivauksesta huolehtiminen kuuluu nykyisin omaisuuden omistajalle tai haltijalle paitsi metsäpaloissa, joissa se kuuluu asianomaisille viranomaisille. Metsäpaloissa vastuu siirrettäisiin metsänomistajalle tai haltijalle. Palo- ja pelastustoimesta annettua lakia säädettäessä on ensisijainen kohde ollut rakennuspalot tai rakennuksessa sattunut muu onnettomuus. Kun palokunnat hoitavat nykyisin yhä enemmän öljyn ja muiden vaarallisten kemikaalien aiheuttamien onnettomuuksien torjuntaa, on lain tulkinnassa syntynyt erimielisyyttä

siitä, kuuluuko näiden aineiden siivoaminen, pois kuljettaminen ja syntyneen jätteen vaarattomaksi tekeminen myös palokunnan lakisääteisiin tehtäviin, jotka ovat maksuttomia. Pelastustoimintaan voidaan kuitenkin katsoa kuuluvan öljyvahinkojen osalta vain välittömät toimenpiteet, joilla öljyn leviäminen ehkäistään tai torjutaan kemikaaleista aiheutuneet vaaratekijät. Öljyn ja muun jätteen siivouksesta ja korvausvelvollisuudesta on säädetty erityislaeissa. Pelastustoimilaissa säädettäisiin vain tulipalojen jälkiraivauksen ja -vartioinnin huolehtimisvelvollisuudesta.

2.3.11. Kansainvälinen pelastustoiminta

Laissa ehdotetaan säädettäväksi myös pelastustoimen kansainvälisestä avunannosta. Esityksen mukaan pelastustoimesta vastaava ministeriö voisi toisen valtion tai kansainvälisen järjestön esittämän pyynnön perusteella päättää avun antamisesta ulkomaille, milloin avun antaminen ihmisten, ympäristön tai omaisuuden turvaamiseksi on perusteltua. Vastaavasti ministeriö voisi pyytää apua ulkomailta. Säännös antaisi mahdollisuuden avun antamiseen tai saamiseen myös sellaisten maiden kesken, joiden kanssa ei ole tehty valtioiden välistä sopimusta. Säännöksen keskeisenä tarkoituksena on, että avunannosta tai avun pyytämisestä saadaan tehdyksi päätös viipymättä. Siksi päätöksenteko ehdotetaan uskottavaksi pelastustoimesta vastaavalle ministeriölle. Suomi on osallisena Pohjoismaiden välisessä pelastusalan puitesopimuksessa sekä Venäjän ja Viron kanssa tehdyissä kahdenvälisissä sopimuksissa. Niissä on sisäasiainministeriö nimetty sopimuksen mukaisista toimista huolehtivaksi toimivaltaiseksi viranomaiseksi. Lisäksi on voimassa lukuisia pelastuspalvelun eri osa-alueiden kansainvälisiä sopimuksia.

2.3.12. Väestönsuojat

Väestönsuojelua koskeviin säännöksiin ei ehdoteta merkittäviä uudistuksia. Lakiehdotuksessa on väestönsuojelua koskevaan lukuun koottu poikkeusoloihin varautumista, väestönsuojien rakentamisvelvollisuutta sekä toimintaa poikkeusoloissa koskevat säännökset. Väestönsuojan rakentamisvelvollisuutta koskeviin säännöksiin ehdotetaan tarkennuksia, jotka ovat osoittautuneet tarpeellisiksi nykyisten säännösten soveltamisessa ilmenneiden ongelmien johdosta. Lais-

sa säädettäisiin, että väestönsuoja on rakennettava vain määrätynkokoisiin rakennuksiin, joissa asutaan tai työskennellään pysyvästi. Voimassa olevaa lakia on tulkittu siten, että eräissä tapauksissa väestönsuoja on rakennettava asumattomiinkin rakennuksiin kuten pysäköintirakennuksiin.

Väestönsuojan rakentamisvelvollisuuteen tehtäisiin muitakin lievennyksiä voimassa olevaan lakiin verrattuna. Nykyisin väestönsuojan rakentamisvelvollisuutta määrättäessä otetaan huomioon kaikki samalla tontilla tai rakennuspaikalla jo olevat rakennukset, jotka ovat valmistuneet uudisrakennuksen rakennusluvan hakemista edeltäneen viiden vuoden aikana. Ehdotuksen mukaan otettaisiin huomioon vain ne rakennukset, joissa ei ole väestönsuojaa. Tiukennuksena voidaan pitää sitä, että myös yli 600 m²:n yhden tai kahden asunnon rakennukset tulisivat väestönsuojan rakentamisvelvollisuuden piiriin.

Laissa säädettäisiin väestönsuojan rakentamisvelvollisuudesta. Suojan lujutusta ja kokoa koskevat määräykset annettaisiin asetuksella. Voimassa olevassa laissa on säädetty rakennettavaksi joko kevyt suoja tai varsinainen väestönsuoja sen mukaan, sijaitseeko rakennus suojelukohteeksi määrättyllä alueella vai muualla, ja osittain sen mukaan, minkä kokoinen rakennuksen suojasta on kysymys. Tarkoituksena on asetuksella säätää suojan laatu riippuvaiseksi siitä, minkä kokoinen suoja on. Jos se olisi yli 20 m², vaadittaisiin suojelukohteessa varsinainen väestönsuoja. Valvonta-alueella kevyen väestönsuojan enimmäiskoko olisi 180 m².

Väestönsuojelulain mukaan valtion pitää rakentaa väestönsuojat rautatieasemille ja lentoasemille matkustavan yleisön ja liikennehenkilöstön suojaamiseksi. Kunnan pitää rakentaa suojelukohteessa väestönsuojat linja-autojen keskusasemille ja satamiin ja valtio on velvoitettu korvaamaan niiden rakentamiskustannukset kunnalle. Nämä säännökset ehdotetaan jätettäväksi pois säädettävästä laista, jolloin väestönsuojan rakentamisvelvollisuus kuuluisi asemarakennuksen omistajalle, mutta velvoite määräytyisi rakennuksen koon perusteella kuten muissakin rakennuksissa. Liikkuvan yleisön suojaamistarve tulisi ottaa huomioon kunnan yleisten väestönsuojien rakentamisessa, joka velvollisuus kunnalla on suojelukohteissa jo nykyisten säännösten perusteella.

Väestönsuojelulaissa on nykyisin kunnalle asetettu velvollisuus laatia suunnitelma suo-

jarakenteiden rakentamiseksi niitä varten, joilta suojautumismahdollisuudet puuttuvat. Rakennuksen omistaja voidaan myös määrätä laatimaan suunnitelma tilapäisen suojatilan kunnostamiseksi tai selvittämään suojautumismahdollisuudet yhteistyössä kunnan väestönsuojeluviranomaisten kanssa. Tällaisen erillisten suunnitelmien laatiminen ei ole osoittautunut toimivaksi ratkaisuksi. Vastavia säännöksiä ei ehdoteta säädettäväksi pelastustoimilaisissa. Samaan lopputulokseen päästään ohjaamalla kuntia ja rakennuksen omistajia ottamaan nämä seikat huomioon suojelusuunnitelmissaan ja antamalla valitusta suojautumismahdollisuuksista.

2.3.13. Väestönsuojelukoulutus

Laissa ehdotetaan säilytettäväksi velvollisuus osallistua väestönsuojelukoulutukseen enintään kymmenen vuorokautta vuodessa. Koulutuksesta olisi mahdollista kieltäytyä vain pätevästä syystä. Vaikka koulutukseen liittyikin vapauden rajoitus, on velvoitetta pidettävä väestönsuojeluhenkilöstön ammatitaidon ylläpitämiseksi tarpeellisena. Koulutus on verrattavissa puolustusvoimien kertausharjoituksiin, joista miespuoliset asevelvolliset vapautuvat tullessaan varatuiksi väestönsuojelutehtäviin. Suurin osa velvollisuuden piirissä olevista työskentelee valtion tai kunnan palveluksessa ja väestönsuojelu kuuluu silloin myös heidän virkatehtäviinsä.

2.3.14. Poikkeusoloissa säädettävät erityiset toimivaltuudet

Laissa säädettäisiin myös vastaavista poikkeusolojen toimivaltuuksista kuin väestönsuojelulaissa on säädetty. Sodan tai siihen verrattavan tilanteen aikana väestöä on voitava suojella tehokkaasti, vaikka se vaatisi yksityisen ihmisen perusoikeuksien rajoittamista. Väestönsuojelutehtäviin varattu henkilöstö on voitava määrätä väestönsuojelutehtäviin, ihmiset, eläimet ja omaisuus on voitava evakuoida pois vaaran uhkaamalta alueelta, evakuoitujen henkilöiden kuljetukseen on voitava ottaa käyttöön kulkuvälineitä, majoitukseen huonetiloja, onnettomuuksien torjuntaan ja tuhojen jälkiraiivaukseen kalustoa ja työvälineitä. Viranomaisten normaaleista toimivaltasuhteista tulee myös tarvittaessa voida poiketa poikkeusoloissa.

Väestönsuojelu on suunniteltu siten, että poikkeusoloissa tarvittava lisähenkilöstö pe-

lastustoimintaan, raivaukseen, ensiapuun, väestön huoltoon, evakuintien suorittamiseen, viestitys- ja hälytystehtäviin saadaan kutsumalla niihin tehtäviin varatut ja koulutetut henkilöt perustettavan väestönsuojeluorganisaation palvelukseen. Kaikkea väestönsuojelussa tarvittavaa kalustoa ja välineistöä ei voida hankkia etukäteen, vaan poikkeusoloissa ne hankittaisiin ottamalla muussa käytössä olevaa kalustoa. Poikkeusolojen väestönsuojeluorganisaatio on henkilöstöltään suurempi ja käsittää normaalia pelastustoimintaa laajempia toimintoja, minkä vuoksi johtosuhteet on tarvittaessa voitava järjestää uudelleen.

Väestönsuojelutehtävien suorittaminen vaatii toimivaltuuksia poiketa eräissä suhteissa hallitusmuodon takaamista perusoikeuksista, jotka koskevat henkilökohtaista vapautta, liikkumisvapautta ja omaisuuden turvaa. Poikkeuksellisten toimivaltuuksien voimaan saattaminen tapahtuisi samassa järjestyksessä kuin valmiuslaissa on säädetty ja valtuuksien käyttö olisi samojen rajoitusten alainen.

2.3.15. Pelastusviranomaisten tiedonsaantioikeus

Pelastusviranomaisille ei ole nykyisissä laeissa säädetty oikeutta saada tietoja viranomaisten ja muiden tahojen pitämistä rekistereistä, mikä on muodostunut eräissä tapauksissa suunnittelua ja valvontaa sekä eräiltä osin operatiivista toimintaan haittaavaksi puutteeksi.

Hätäilmoituksen vastaanottajan tulee pystyä arvioimaan tarvittavan avun laatu välittömästi puhelun aikana. Arvion perusteella ratkaistaan, minkä tason yksiköitä lähetetään. Ensimmäisten toimenpiteiden osuus on usein ratkaiseva ja niiden tulisi perustua oikeaan tilannearvioon, mikä puolestaan edellyttää taustatietoja. Kysymys voi olla teknisistä kohdeselosteista mutta myös henkilötiedoista. Viranomaisella tulee olla vastaava salasapitovelvollisuus.

Henkilötietojen suojasta ja käyttämisestä tulee hallitusmuodon 8 §:n perusteella säätää lailla. Viranomaisen tiedonsaantioikeuden tulee perustua virkatehtävän hoidon kannalta hyväksyttävään syyhyn. Vastaavasti rajoitetaan tietojen luovuttamista. Henkilötietojen luovuttamisesta massaluovutuksena on säädetty henkilörekisterilaissa (471/1987) ja muuten yleisten asiakirjojen julkisuudesta

annetussa laissa (83/1951). Pelastusviranomaisen tarve saada ennakolta tietoja on perusteltua silloin kun menettely auttaa hätätilanteen hallintaa.

Pelastustoimen suunnittelussa ja varautumisessa sekä valvottaessa kiinteistöjen paloturvallisuutta ja väestönsuojeluun varautumista pelastusviranomaiset tarvitsevat tietoja kiinteistöistä ja niillä sijaitsevista rakennuksista tai rakennelmista. Tiedot ovat yleensä kunnan rakennusvalvontaviranomaisella käsiteltyjen rakennuslupien perusteella mutta ne ovat eri muodoissa myös veroviranomaisilla sekä väestötietojärjestelmässä. Tiedot rakennuksesta on tarpeellista saada tapauskohtaisesti massaluovutuksena erikseen määritellyllä sisällöllä palotarkastuksia suorittavan pelastusviranomaisen käyttöön. Veroviranomainen voi luovuttaa tiedot vain jos saajalla on niihin lakisääteinen oikeus. Väestötietojärjestelmäjärjestelmästä luovutetaan tietoja viranomaiselle lakisääteisten tehtävien suorittamista varten.

Nuohoojen toimenpidekortistot ovat tietolähteitä rakennusten paloturvallisuuden valvonnassa. Nuohous on velvoittavuutensa takia virallisuontoista toimintaa, jossa nuohoojan tai asiakkaan ammattisalaisuuden ei tule olla tietojen saamisen esteenä. Valvovalla pelastusviranomaisella tulee olla oikeus saada pyynnöstä tietoja nuohoojan toimenpideluettelosta. Tämä ei koskisi nuohoojan taidollista kirjanpitoa.

Eri organisaatioiden tulisi tarvittaessa luovuttaa tietoja henkilöstöstään väestönsuojelun kannalta tarpeellisia varauksia varten. Väestönsuojeluhenkilöstön suunnittelu edellyttää tietoja paitsi asianomaisten vapauttamisesta sotapalveluksesta myös siitä, missä määrin he ovat käytettävissä oman työnantajansa perustellut tarpeet huomioon ottaen. Jälkimmäisen kysymyksen ratkaisisi väestönsuojeluviranomainen tehdessään väestönsuojelun henkilöstövarauksia saamiensa tietojen pohjalta.

Varaukset pelastustoimen tehtäviin poikkeusoloissa on tarpeellista suunnitella yhteistyössä sotilasviranomaisten kanssa. Menettely perustuu asevelvollisuuslain (452/1950) 3 lukuun ja vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta eräissä tapauksissa annettuun asetukseen (635/1968). Sotilasviranomaisen ratkaisee vapauttamista koskevan kysymyksen esityksestä.

2.3.16. Henkilörekisterit

Henkilöä koskevien tietojen tallentaminen tiedostoksi, jota käsitellään atk:illa tai josta henkilöä koskevat tiedot muuten löytyvät vaivattomasti, muodostaa henkilörekisterilaissa tarkoitetun henkilörekisterin. Uuden henkilörekisterin perustamisesta tulee säätää lailla, ellei sen toteuttamistapa vastaa kaikilta osin henkilörekisterilain säännöksiä. Henkilörekistereitä koskevissa säädöksissä tulee käyttötarkoituksen ja tietolähteiden lisäksi määritellä periaatteet, jotka koskevat tietojen tallentamista, käyttöä, luovuttamista, yhdistämistä sekä suojausta, säilytysaikaa ja hävittämistä. Henkilötietojen kerääminen ja tallettaminen edellyttää perusteltua asiayhteyttä asianomaisen henkilön ja rekisterinpitäjän välillä sekä toiminnallista hyötyä.

Pelastusviranomaisen tarve tallentaa henkilöä koskevia tietoja on perusteltua silloin, kun menettely edistää hätätilanteen hallintaa, viranomaiselle säädettyä pelastustoimen valvontaa sekä väestönsuojeluun varautumista. Tiedoilla voi olla merkitystä myöhemmin tehtävässä selvittelyssä mukaan lukien onnettomuustutkinta ja rikostutkinta. Rekisteröinnin kohteena tulevat kysymykseen tiedot hätäilmoituksista ja suoritetuista toimenpiteistä, pelastustoimen henkilöstöstä, erityisesti väestönsuojelutehtäviin varatusta henkilöstöstä sekä kiinteistöistä ja rakennuksista omistajatietoineen. Tiedot hätäilmoituksista ja pelastustehtävistä palvelevat tilastointia, riskikartoitusta ja varautumista. Kiinteistö- ja rakennustiedot edistävät paitsi pelastustehtäviä, myös valvontaa ja väestönsuojeluun varautumista. Pelastusviranomaisella tulee olla luettelot käytettävissä olevasta ja varatusta henkilöstöstä sekä heidän koulutuksestaan ja muusta kelpoisuudestaan.

Hätäilmoitusta koskevien tietojen tallentamisaika tulee määritellä ottamalla huomioon muun muassa mahdollisten oikeusprosessien vanhentumisaika. Nopeasti vanhenevat tiedot tulee poistaa rekistereistä, ellei niitä voida määrääjässä tarkistaa. Henkilötunnuksen tallentaminen hätäilmoitustietona ei ole tarpeellista. Sitä vastoin pelastusviranomaisella tulee olla mahdollisuus hätäilmoituksen tallentamiseen nauhoittamalla tai muulla sitä vastaavalla toimenpiteellä.

Valmisteltavana on henkilörekisterilain korvaava henkilötietolaki. Laissa otettaisiin huomioon vuoden 1995 perusoikeusuudistuksen edellyttämät asiat ja tehostettaisiin

tiedon antamista rekisteröidylle häntä koskevista rekisteritiedoista.

2.3.17. Pelastustoimen rahoitus

Lakiehdotus perustuu pääosin voimassa olevaan rahoitusjärjestelmään. Kukin taho vastaa omista kustannuksistaan. Kunnat vastaavat pelastustoimensa kustannuksista. Ne saavat erillistä valtionosuutta palo- ja pelastustoimen kalliin kaluston hankintakustannuksiin valtion talousarvion rajoissa. Väestönsuojelumenoihin voidaan myöntää harkinnanvaraista avustusta valtion varoista, jos ne muodostuvat kunnalle erittäin rasittaviksi. Pelastustoiminnassa saatu apu toiselta kunnalta on korvattava. Muiden kuin pelastusviranomaisten antamasta virka-avusta on myös suoritettava korvaus, ellei toisin sovita. Muutoksena nykyiseen järjestelmään on, että valtio ei enää korvaa valtion maalla sattuneen tulipalon sammutuskustannuksia kunnille. Nykyisin valtio on suorittanut korvauksen valtion omistamilla metsämailla aiheutuneiden tulipalojen sammutuskustannuksista. Sama koskee turvetuotantoalueita. Jos sammutuskustannukset nousevat jossakin tapauksessa huomattavan suuriksi verrattuna kunnan taloudelliseen kantokykyyn, ne korvattaisiin lakiehdotuksen mukaan valtion varoista kuten muutkin erittäin kalliit sammutuskustannukset.

Palo- ja pelastustoimesta annetun lain mukaan valtio korvaa sammutus- ja pelastustoiminnan kustannukset kunnalle suuronnettomuudessa, jonka sammutus- ja pelastustoimintaan lääninhallitus on määrännyt asianomaisen yhteistoiminta-alueen ulkopuolisten kuntien palokuntia, näiden kuntien antamasta avusta aiheutuneet kustannukset. Korvaus on siten riippumaton kunnan taloudellisesta kantokyvystä. Toisaalta saman yhteistoiminta-alueen kunnille kunta voi joutua suorittamaan hyvinkin suuria korvauksia saamatta niistä korvausta valtiolta.

Lakiehdotuksessa esitetään, että valtio korvaisi kunnalle sen taloudelliseen kantokykyyn nähden poikkeuksellisen suuret kustannukset. Kunnan mahdollisuus selvittää yllättävistä kustannuksista on lähinnä riippuvainen kunnan verotulopohjasta. Kunnan oman vastuun määrittelyssä on kuitenkin otettava huomioon se, että kuntien taloudellisia mahdollisuuksia selvittää tehtävistään tasataan vuoden 1997 alusta voimaan tulleen kuntien valtionosuuslain (1147/1996) mukaan verotuloihin

perustuvalla valtionosuuksien tasauksella. Kunnan oman laskennallisen verotulon lisäksi verotuloihin perustuvat tasauslisät ja -vähennykset ehdotetaan otettaviksi huomioon kunnan omavastuusuutta määrättäessä.

Jotta korvaustapahtumien määrä pysyisi kohtuullisena ja kuntien vastuu pelastustoimen valmiuksien ylläpitämissä säilyisi, on perusteltua pitää kuntien oma vastuu kustannuksista kohtuullisen suurena. Toisaalta kunnan edellytykset selviytyä muista kunnallisista palvelutehtävistään ja velvoitteistaan ei saisi liiaksi vaarantua suuronnettomuudesta aiheutuvien kustannusten vuoksi.

Omvastuurajaksi ehdotetaan yksi prosentti kuntien valtionosuuslain 7 §:ssä tarkoitettua laskennallisesta verotulosta siihen perustuvi- ne tasauksineen.

Korvausta voitaisiin suorittaa pelastusteh- tävästä aiheutuneisiin ylimääräisiin kustan- nuksiin, ei sen sijaan asianomaisen kunnan hälytysvalmiudessa olevan henkilöstön pal- koista ja sen oman kaluston käytöstä aiheu- tuviin kustannuksiin. Valtaosa kunnista eli 346 kuntaa saa verotuloihin perustuvaa ta- sauslisää ja niillä kaikilla omavastuun raja olisi vuoden 1997 tasossa 97 markkaa asu- kasta kohti. Jos kunnan asukasluvu on 2000, korvattavaksi tulisivat noin 200 000 mark- kaä ylittävät kustannukset. Jos asukasluvu olisi 5000, omavastuuraja olisi 500 000 markkaa. Kymmenentuhannen asukkaan kunnassa pitäisi sammutuskustannusten nousta yli miljoonan markan, jotta korvaus- raja ylittyisi.

Valtio korvaa sammutustyöhön osallistu- neen henkilön tapaturman kuten työtaturma- na korvataan tapaturmavakuutuslain (608/1948) mukaan. Korvauksen voi saada myös sopimuspalokuntaan kuuluva. Nykyi- sin nuohoojallekin suoritetaan tapaturmakor- vaus valtion varoista. Nuohoojan osalta tapa- turmakorvaus ehdotetaan poistettavaksi, kos- ka nuohooja olisi esityksen mukaan joko kunnan työntekijä, jonka kunta on velvol- linen vakuuttamaan, tai yksityisyrittäjä, jonka asiana on itse huolehtia vakuutusturvastaan.

2.3.18. Muutoksenhaku

Palo- ja pelastustoimesta annetun lain ja väestönsuojelulain mukaisista kunnan pää- töksistä haetaan nykyisin muutosta kunnal- lisvalituksin, koska muuta ei ole säädetty. Lakiehdotuksessa on monia asioita, joissa kunta ja kuntalainen ovat vastapuolia ja jois-

sa ei ole kuntalaisen oikeusturvan kannalta kohtuullista, että muutosta olisi haettava sa- malta viranomaiselta, joka on hänelle mää- rännyt esimerkiksi jonkin velvoitteen. Päätös olisi jo ensimmäisessä vaiheessa tarkoituk- senmukaista käsitellä varsinaisessa muutok- senhakuportaassa. Tämän vuoksi ehdotetaan henkilön oikeusasemaan merkittävimmin vaikuttavissa asioissa muutoksenhakua hal- lintolainkäyttölain (586/1996) mukaan lää- ninoikeuteen. Tällaisia olisivat esimerkiksi palotarkastuksessa tehdyt päätökset.

2.3.19. Pakkokeinot ja rangaistukset

Palo- ja pelastustoimesta annetussa laissa ja väestönsuojelulaissa on säännökset pakko- keinojen käytöstä ja rangaistussäännös. Kummassakaan laissa nämä säännökset eivät täytä vaatimuksia, joita nykyisin edellytetään pakkokeino- tai rangaistussäännöksiltä. Niitä tekoja, joista voidaan määrätä uhkasakko tai rangaistus, ei ole lainkaan yksilöity. Ran- gaistuspykälässä ei ole myöskään määritelty, milloin teko on katsottava törkeäksi ja anka- rammin rangaistavaksi. Uhkasakkoa ja teet- tämisuhkaa ehdotetaan mahdolliseksi laimin- lyönneissä, jotka liittyvät pelastustoiminnan ja omatoimisen suojelun suunnitteluelvoit- teisiin, rakennusten ja laitteiden käyttötur- vallisuuteen ja erityisiin turvallisuusvaati- muksiin, palotarkastusten korjausmääräyk- siin, nuohousluettelon pitämiseen, yleisten väestönsuojien ja kunnan väestönsuojelun johtokeskusten rakentamiseen. Pelastusrikko- muksena rangaistavia tekoja olisivat laimin- lyönnit, jotka liittyvät rakennusten ja laittei- den käyttöturvallisuuteen, yleiseen huolelli- suusvaatimukseen tulen ja vastaavien ainei- den käsittelyssä, kulotuksesta ilmoittamiseen, turvetuotantoalueiden paloturvallisuuteen, jokamiehen toimintavelvollisuuteen tulipalon tai muun onnettomuuden yhteydessä, raken- nusten ja muiden kohteiden erityisiin turval- lisuusvaatimuksiin (esimerkiksi velvollisuus huolehtia kohteen palovarointimista), palotar- kastuksiin liittyviin korjausmääräyksiin ja velvollisuuteen osallistua pelastustoimintaan. Pelastusrikkomuksena rangaistavaa olisi myös rikkoa avotulen tekoa koskevaa kieltoa tai poistua pelastustoimintaan määrättyä palo- tai onnettomuuspaikalta ennen kuin pelas- tustoiminnan johtaja on antanut siihen luvan. Väestönsuojelurikkomuksena rangaistavaa olisi väestönsuojelutehtävään määrätyn kiel- täytyminen osallistumasta väestönsuojelu-

koulutukseen. Väestönsuojelurikoksena rangaistavaa olisi laiminlyödä tiettyjä valtioneuvoston määräyksessä asetettuja väestönsuojeluun liittyviä velvoitteita. Pelastusrikkomuksen ja väestönsuojelurikkomuksen sanktioina olisi sakkorangaistus. Väestönsuojelurikoksesta voitaisiin ehdotuksen mukaan tuomita myös enintään kuuden kuukauden pituinen vankeusrangaistus.

Rikoslain (39/1889) mukaisesti on säädetty rangaistavaksi muun muassa vaaran aiheuttaminen, pelastustoimen laiminlyönti, tuho työ, yleisvaaran tuottamus, yleisvaarallisen rikoksen valmistelu, perätön vaarailmoitus, hätäkutsujen radioviestinnän häirintä (törkeä tietoliikenteen häirintä), huolimaton tulen pitelemine, tietyissä olosuhteissa tapahtuva tulen syyttäminen metsään, kulosta ilmoittamatta jättäminen ja metsäpalon sammuttamista koskevan velvollisuuden laiminlyöminen. Pelastustoimilain mukaan rangaistaisiin säädösehdotuksen mukaan silloin, kun teosta ei ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta. Rikoslain uudistuksen jatkuessa voidaan pelastustoimilain mukaisista rangaistussäännöksistä vankeusuhat jatkossa keskittää rikoslakiin.

2.3.20. Vaitiolovelvollisuus

Nykyisissä laissa ei ole säädetty pelastustoimen henkilöstön vaitiolovelvollisuudesta. Viranomaisen hallussa olevan tiedon julkisuudesta on säädetty yleisten asiakirjain julkisuudesta annetussa laissa. Rikoslain 40 luvun 5 §:ssä on säädetty rangaistus virkasalaisuuden rikkomisesta, joka koskee muutakin kuin yleisten asiakirjain julkisuudesta annettuja säännöksiä. Hätäkeskuksissa ja myös pelastustoiminnassa samoin kuin palotarkastuksissa ja poikkeusolojen organisaatioiden henkilöstön varaamisessa pelastustoimen henkilöstö saa tietoonsa muutakin luottamuksellisenä pidettävää tietoa kuin mitä asiakirjojen salassapitämiestä on säädetty. Pelastustoimilaissa on tarpeen säätää vaitiolovelvollisuudesta myös näissä tapauksissa. Myös muu kuin viranomaisasemassa oleva pelastustoimintaan osallistunut henkilö olisi vaitiolovelvollinen.

2.3.21. Palon syyn selvittäminen

Kunnan pelastusviranomaisille ei ole säädetty palon syyn selvittämisvelvollisuutta. Jos voidaan epäillä rikoksen tapahtuneen, tulee heidän ilmoittaa siitä poliisille, joka harkintansa mukaan suorittaa palon syyn tutkimuksen. Muissa tapauksissa ei palon syytä yleensä selvitetä. Pelastusviranomaiset ovat kuitenkin velvollisia ilmoittamaan tilastoon arvioimansa palon syyn. Hyvin paljon palon syitä jää tuntemattomaksi. Tämän pidemmälle ei ole tarkoitus lakiehdotuksessakaan ulottaa pelastusviranomaisten selvitysvelvollisuutta, koska tutkintavelvollisuus aiheuttaisi merkittävän lisäpanostuksen tarpeen kunnille. On kuitenkin tärkeää, että tarvittaessa voidaan suuria vahinkoja aiheuttaneissa tai palonehkäisyn kannalta merkittävässä tapauksissa suorittaa erityinen tutkimus. Nykyisin oikeus tällaisen tutkimuksen teettämiseen on säädetty palo- ja pelastustoimesta annetussa asetuksessa. Koska tutkijoille olisi työn tehokkaaksi suorittamiseksi annettava oikeus kuulla asianosaisia ja käydä onnettomuuspaikalla ja ottaa näytteitä, on näiden oikeuksien myöntämisen vuoksi asiasta säädettävä laissa.

3. Esityksen vaikutukset

3.1. Taloudelliset vaikutukset

Poikkeuksellisen suurten sammutuskustannusten korvaaminen kunnalle verrattuna nykyiseen järjestelmään ei todennäköisesti aiheuta lisäkustannuksia valtiolle vaan saattaa jopa alentaa niitä. Erittäin suuria onnettomuuksia on suhteellisen harvoin. Valtion korvauksiin oikeuttavia onnettomuuksia ei ole välttämättä edes yhtä vuodessa. Korvaukset ovat viime vuosina jääneet selvästi alle miljoonan markan. Suurin osa korvattavista sammutuskustannuksista on aiheutunut turvesuon tai metsän sammuttamisesta. Oheisessa laskelmassa on esimerkkejä, minikä suuruisia korvauksia eri kokoisissa kunnissa voi tulla, jos kustannukset ovat 500 000 markkaa, 1 000 000 markkaa tai 2 000 000 markkaa.

Kunnan asukasluku	Kustannukset yhteensä mk	Kunnan omavastuu mk	Valtion korvaus mk
2 000	500 000	200 000	300 000
	1 000 000	200 000	800 000
	2 000 000	200 000	1 800 000
5 000	500 000	500 000	0
	1 000 000	500 000	500 000
	2 000 000	500 000	1 500 000
10 000	500 000	500 000	0
	1 000 000	1 000 000	0
	2 000 000	1 000 000	1 000 000

Metsäpalojen sammutuskustannukset valtion metsämaalla ovat nykyisin valtion korvaamia. Vuosittain maksetut kustannukset ovat olleet vähäisiä. Vuosina 1993—1996 metsähallituksen suorittamat korvaukset ovat olleet 17 700 mk, 47 800 mk, 93 500 mk ja 102 800 mk. Lisäksi oikeusministeriön vankeinhoitolaitos on korvannut turvesoidensa sammutuskustannuksia. Vuonna 1992 olleesta palosta aiheutui korvauksia 567 600 markkaa ja vuonna 1996 olleesta palosta 138 500 markkaa. Valtion korvausvelvollisuuden poistaminen merkitsee vastaavaa kustannusten lisäystä Pohjois-Suomen kunnille, joissa suurin osa valtion metsämaista sijaitsee. Jos kunnalle aiheutuvat kustannukset nousevat suuriksi, olisi sillä joka tapauksessa mahdollisuus saada valtiolta korvausta. Toisaalta kunnat vapautuvat metsäpalojen jälkiraivauksen ja vartiointin huolehtimisesta. Tehtävä ja siitä aiheutuvat kustannukset siirtyvät metsänomistajille. Valtion metsien osalta jälkiraivaus- ja vartiointivelvollisuus kuuluu nykyisinkin valtion metsistä vastaavalle viranomaiselle.

Palovarottimien pakollisuus aiheuttaa pienen lisän asumiskustannuksiin. Olemassa olevaan rakennuskantaan palovarottimet olisi hankittava lain tultua voimaan. Uusiin rakennuksiin ne hankittaisiin jo rakennusvaiheessa. Palovarottin maksaa noin 50 markkaa. Suurempiin asuntoihin olisi hankittava useampi kuin yksi palovarottin. Kustannusten lisäksi taloutta kohti on kuitenkin vain

sadan markan luokkaa. Kun palovarottin on nykyisin noin 60 prosentissa kotitalouksista, kysynnän voidaan arvioida olevan noin 1 600 000 kappaleelta, joiden yhteishinta olisi 82 313 000 mk. Sähköverkkoon liitettävien palovarottimien hinta on noin 500 markkaa kappaleelta.

Väestönsuojien rakentamisvelvollisuus ei esityksen mukaan laajene. Rahoitusvastuun siirtyminen valtiolta kunnille tai liikelaitoksille linja-autoasemien, lentoasemien, rautatieasemien ja satamien osalta vähentää valtion menoja vuositasolla noin miljoona markkaa, minkä verran valtion talousarviosta on vuosittain enintään rahoitettu sanottuja kohteita. Kaikkina vuosina rakennushankkeita ei ole ensinkään. Väestönsuojien rakentaminen maksaa noin 5 000 mk/m², ja suojat ovat kooltaan olleet keskimäärin 60 m². Yhden suojien rakentamiskustannukset ovat keskimäärin 300 000 markkaa.

3.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Esitys perustuu pääosin pelastustoimen nykyiseen organisaatioon eikä sillä ole suoranaisia henkilöstövaikutuksia. Nuohoustoimen järjestämiseen ehdotetaan yhdeksi vaihtoehdoksi sopimusperusteista nuohousjärjestelmää, jossa rakennuksen omistaja tai haltija voi teettää nuohouksen itse valitsemallaan nuohoojalla. Sopimusperusteisen nuohousjärjestelmän käyttöönotto edellyttää kunnan päätöstä. Siirtyminen sopimusperusteiseen

nuohoukseen vaikuttaisi nykyisten kunnan palveluksessa olevien nuohoojien ja yrittäjinä toimivien piirinuohoojien asemaan. Kunnan palveluksessa olevien nuohoojien määrä voi vähentyä ja nuohousyrittäjät joutuvat kilpailutilanteeseen.

3.3. Ympäristövaikutukset

Lain soveltamisalan mukaan pelastustoiminnalla suojataan ihmisten ja omaisuuden ohella ympäristöä. Onnettomuuksien ehkäisemiseksi eri tahoille säädetyt velvoitteet koskevat myös ympäristöön kohdistuvia onnettomuuksia. Lakiehdotuksessa säädettyillä toiminnoilla ei ole suorita ympäristövaikutuksia, vaan vaikutukset ovat sidoksissa onnettomuuksiin. Mitä paremmin onnettomuuksia voidaan ehkäistä ja mitä tehokkaammin palokunnat onnistuvat onnettomuuksista aiheutuvien vahinkojen rajoittamisessa, sitä vähäisemmäksi jäävät ympäristöön kohdistuvat vahingot.

Ehdotetulla lailla ja sen nojalla annettavilla asetuksella ja ministeriön määräyksillä saatetaan myös voimaan vaarallisista aineista aiheutuvien suuronnettomuusvaarojen torjunnasta annetun neuvoston direktiivin pelastustoiminta koskevat säännökset, joissa vaarallisia aineita suuria määriä käsittelevät ja varastoiivat toiminnanharjoittajat ja pelastusviranomaiset velvoitetaan varautumaan mahdollisiin onnettomuuksiin muun muassa laatimalla pelastussuunnitelmat ja antamalla tietoja vaaralle alttiiksi joutuvalla väestölle.

4. Asian valmistelu

4.1. Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Valtioneuvoston vuonna 1993 tekemässä periaatepäätöksessä toimenpiteistä keskushallinnon ja aluehallinnon uudistamiseksi edellytettiin muun muassa, että sisäasiainministeriö selvittää yhdessä kuntien kanssa tarpeet ja mahdollisuudet pelastustoimen osittaiseksi valtiollistamiseksi. Tämä tehtävä yhdistettiin pelastustoimen järjestelmää koskevaan selvitystyöhön, jota varten perustettiin työryhmä (pelastushallintotyöryhmä). Työryhmän tehtävänä oli selvittää nykyisen palo- ja pelastustoimen sekä pelastuspalvelun järjestelmän toimivuus ja tarkoituksenmukaisuus sekä tulevaisuuden järjestämisehdot ottaen huomioon hallinnon kehittämisen yleiset periaatteet sekä kunnal-

lishallinnon ja -lainsäädännön tuleva kehitys.

Sisäasiainministeriö asetti helmikuussa 1995 työryhmän (pelastuslakityöryhmä), jonka tehtävänä oli valmistella nykyisen palo- ja pelastustoimen sekä väestönsuojelun lainsäädännön korvaava pelastustoimilaki.

Työryhmän esityksestä pyydettiin kesällä 1996 laajalta sidosryhmien piiriltä lausunnot. Lausuntojen pohjalta lain valmistelua jatkettiin virkatyönä sisäasiainministeriössä. Uusitusta lakiluonnoksesta pyydettiin lausunnot keskeisimmiltä sidosryhmiltä kesällä 1997. Lakiehdotus on ollut kunnallistalouden ja -hallinnon neuvottelukunnan ja puolustusneuvoston käsittelyssä.

4.2. Lausunnot

Sisäasiainministeriön valmistelemasta lakiluonnoksesta pyydettiin lausunnot kaikilta ministeriöiltä, lääninhallituksilta, Ahvenanmaan maakuntahallitukselta, niiltä keskushallinnon viranomaisilta ja valtionliikelaitoksilta ja yhtiöiltä, joilla on pelastustoimeen liittyviä tehtäviä, Suomen Kuntaliitolta, pelastustoimen alalla toimivilta vapaaehtoisilta järjestöiltä, Pelastusopistolta ja valtion kokeiluhätäkeskuksilta, eräiltä työnantaja- ja työntekijäliitoilta ja muilta pelastustoimen alaan liittyviltä etujärjestöiltä sekä eräiltä suuronnettomuuden vaaraa aiheuttavilta laitoksilta. Lääninhallitukset toimittivat valitsemiltaan kunnilta pyytämänsä lausunnot sisäasiainministeriöön.

Lausunnoissa yleisesti kannatettiin lainsäädännön uudistamista ja esitettyjä ratkaisuja. Lausunnoissa esitetyt korjausehdotukset on suurimmaksi osaksi voitu ottaa lakiehdotuksessa huomioon. Keskeisempiä lakiehdotuksessa olevia säännöksiä, joita lausunnoissa vastustettiin, oli lääninhallituksen tehtävä valvoa kunnan pelastustoimen palvelutasa ja mahdollisuus puuttua epäkohtiin pakkokeinoin, muutokset kustannusten korvaamisjärjestelmiin kuten valtion metsien metsäpalon sammutuskustannusten korvaaminen kunnille ja valtion kunnille ehdotuksen mukaan suoritettavien sammutuskustannusten korvausten määräytymisperusteet, sekä johtamisjärjestelmässä lääninhallitukselle ja ministeriölle esitetty mahdollisuus antaa pelastustoimintaa koskevia käskyjä. Nuohoustoimen vapauttamista kilpailulle kunnan tekemän päätöksen perusteella vastustettiin nuohoojien ja kunnan pelastusviranomaisten lausunnoissa ja toisaalta kilpailuviranomais-

ten ja Suomen Kiinteistöliitto ry:n taholta esitettiin nuohoustoiminnan vapauttamista rajoituksetta kilpailulle. Lisäksi eräissä lausunnoissa esitettiin onnettomuuden aiheuttajalle korvausvelvollisuutta pelastustoiminnan kustannuksista. Palovaroittimien pakollisuutta koskevaa säännöstä vastustettiin joissakin lausunnoissa lähinnä säännöksen toteutuksen valvonnan vaikeuden vuoksi.

5. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Esitykseen on sisällytetty säännökset, joilla saatetaan voimaan vaarallisista aineista aiheutuvien suuronnettomuusvaarojen torjunnasta annetun direktiivin eli niin sanotun

Seveso II direktiivin määräykset, jotka liit-tyvät pelastustoimeen. Tällaisia määräyksiä ovat vaarallisia aineita käsittelevän tai varastoivan toiminnanharjoittajan velvoitteet tehdä pelastussuunnitelma, tiedottaa vaaralle alttiiksi joutuvalla väestöllä onnettomuuden vaaroista ja miten käyttäytyä onnettomuuden sattuessa sekä kunnan pelastusviranomaisen velvollisuus laatia pelastussuunnitelma onnettomuuksien varalta. Suurin osa direktiivin määräyksiä saatetaan voimaan kemikaalilain (744/1989) ja räjähdysvaarallista aineista annetun lain (263/1953) muutoksilla ja niiden nojalla annetuilla asetuksilla. Direktiivin edellyttämät määräykset on sisällytettävä kansalliseen lainsäädäntöön 3 päivään helmikuuta 1999 mennessä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. *Lain soveltamisala.* Pelastustoimesta annettavan lain soveltamisala olisi pääasialliselta sisällöltään sama kuin nykyisten palo- ja pelastustoimesta annetun lain ja väestönsuojelulain. Pelastustoimen keinoin suojattaviin arvoihin on esityksessä lisätty ympäristö. Ennaltaehkäisy laajennettaisiin koskemaan tulipalojen lisäksi muita onnettomuuksia siinä laajuudessa kuin se on mahdollista ja tarkoituksenmukaista ja lisäksi edellyttään, että onnettomuuksien ehkäisyä ei ole säädetty muun toimialan tehtäväksi. Pelastustoiminta kohdistuu ihmisiin, omaisuuteen ja ympäristöön. Ihmisten pelastaminen sisältää nykyisin yhä useammassa tapauksessa lääkinnällisen pelastustoiminnan muotoja. Palokunnat antavat onnettomuuden uhreille tarvittaessa ensiapua. Monissa kunnissa palokunnat huolehtivat sopimuksen perusteella sairaankuljetuksesta tai ensivastetoiminnasta, jolloin niiden henkilöstöllä on valmiuksia myös ensihoitotoimenpiteiden suorittamiseen. Lakia sovellettaisiin kuten nykyisin kaikkiiin kiireellisiä toimenpiteitä vaativiin onnettomuuksiin, joiden pelastustoimet soveltuvat palokuntien tehtäväksi. Nykyisessä palo- ja pelastustoimesta annetussa laissa on

lueteltu tulipalo, räjähdysonnettomuus, öljyvahinko, sortuma, liikenneonnettomuus, kaasu- tai nestevuoto, tulva, rankkasade tai näihin verrattava onnettomuus tai luonnontapahtuma. Onnettomuustyyppien luettelointi laissa ei olisi tarkoituksenmukaista, koska luettelosta ei saataisi tyhjentävää onnettomuuksien moninaisuuden vuoksi. Lakien yhdistämisen johdosta laissa määriteltäisiin pelastustoimi uudeksi käsitteeksi, joka tarkoittaa onnettomuuksien ehkäisyä, pelastustoiminnan ja väestönsuojelun muodostamaa toimialaa.

Väestönsuojelu on laajempi tehtäväkoneisuus kuin pelkkä pelastustoiminta poikkeusoloissa. Siihen sisältyy väestönsuojien rakentaminen ja muu ennakolta suoritettu poikkeusoloihin varautuminen. Lisäksi siihen kuuluu yhteiskunnan toimintojen kannalta keskeisten virastojen, laitosten ja tuotantolaitosten turvaaminen poikkeusoloissa. Tässä tarkoituksessa laissa säädettäisiin jäljempänä näiden tahojen velvollisuudesta varautua omatoimisesti vaaratilanteisiin. Poikkeusoloissa erikseen määrätty virastot, laitokset ja tuotantolaitokset voitaisiin myös määrätä siirtymään toiselle paikkakunnalle. Väestönsuojeluun luetaan myös ensiapu, rai-vaus- ja puhdistustoiminta ja väestön huolto.

Väestönsuojelu on määritelty 12 päivän elokuuta 1949 tehtyjen Geneven yleissopimusten I lisäpöytäkirjassa kansainvälisten

aseellisten selkkausten uhrien suojelemisesta vuodelta 1977 (SopS 81-82/1980). Sen 6 luvun 61 artiklan mukaan väestönsuojelu tarkoittaa joidenkin tai kaikkien artiklassa lueteltujen humanitaaristen tehtävien suorittamista, joiden tarkoituksena on siviiliväestön suojeleminen vihollisuuksien ja onnettomuuksien vaaroja vastaan ja sen auttaminen selviytymään niiden välittömiltä vaikutuksilta sekä välttämättömien edellytysten luominen eloonjääneille. Nämä tehtävät ovat: hälytystoiminta, evakuointi, suojista huolehtiminen, pimeennystoimenpiteiden hoito, pelastustoiminta, lääkintähuolto, mukaan lukien ensiapu ja hengellinen huolto, sammutustoiminta, vaarallisten alueiden tiedustelu ja merkitseminen, puhdistustoiminta ja vastaavat suojelutoimenpiteet, tilapäismajoituksen järjestäminen ja tarvikkeiden jakelu, osallistuminen hätätilanteessa järjestyksen palauttamiseen ja ylläpitämiseen tuhoalueilla, välttämättömien julkisten palvelujen kiireinen kuntoon saattaminen, surmansa saaneista huolehtiminen, avustaminen elintärkeiden kohteiden säilyttämiseksi ja edellä mainittujen tehtävien edellyttämät lisätoimenpiteet, mukaan lukien suunnittelu- ja järjestelytehtävät. Lisäksi pöytäkirjassa on määritelty väestönsuojeluorganisaatio, sen henkilöstö ja materiaali, jotka saavat pöytäkirjan mukaisen suojan.

Poikkeusolojen määrittelyssä noudatettaisiin, mitä valmiuslain 2 §:ssä on säädetty. Sen mukaan poikkeusoloja ovat 1) Suomeen kohdistuva aseellinen hyökkäys ja sota sekä sodan jälkitila, 2) Suomen alueellisen koskemattomuuden vakava loukkaus ja maahan kohdistuva sodanuhka, 3) vieraiden valtioiden välinen sota tai sodanuhka ja muu vaikutuksiltaan näihin verrattava Suomen ulkopuolella sattunut erityinen tapahtuma, jos siitä voi aiheutua vakavaa vaaraa valmiuslain 1 §:n 1 momentissa tarkoitetuille kansallisen olemassaolon ja hyvinvoinnin perusteille, 4) välttämättömien polttoaineiden ja muun energian sekä raaka-aineiden ja muiden tavaroiden tuonnin vaikeutumisesta tai estymisestä taikka muusta vaikutuksiltaan näihin verrattavasta kansainvälisen vaihdannan äkillisestä häiriintymisestä aiheutuva vakava uhka väestön toimeentulolle tai maan talouselämän perusteille sekä 5) suuronnettomuus, edellyttäen kussakin tapauksessa, että tilanteen hallitseminen ei ole mahdollista viranomaisien säännönmukaisin toimivaltuuksin.

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 27 §:n mukaan valtakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat muun muassa väestönsuojelua; päätös maakunnassa asuvien henkilöiden siirtämisestä maakunnan ulkopuolelle sijaitsevalle paikkakunnalle voidaan kuitenkin tehdä vain maakuntahallituksen suostumuksella. Väestönsuojelua koskevia pelastustoimilain säännöksiä olisi siten sovellettava myös Ahvenanmaalla. Palo- ja pelastustoimessa Ahvenanmaalla on oma maakunnallinen lainsäädäntö.

Pelastustoiminnasta on säädetty palo- ja pelastustoimesta annetun lain ohella eräissä muissa laeissa. Kyseiset lait ovat erityislakeja suhteessa palo- ja pelastustoimesta annettuun lakiin ja ehdotettuun lakiin pelastustoimesta. Tällaisia lakeja ovat muun muassa laki aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä, laki maa-alueilla tapahtuvien öljyvahinkojen torjumisesta, laki meripelastuspalvelusta ja ilmailulaki. Epäselvyyttä lakien keskinäisestä soveltamisjärjestyksestä voisi tulla lähinnä pelastustoiminnan johtamisessa, minkä vuoksi pelastustoimilaki olisi toissijainen meripelastuspalvelussa, öljyntorjunnassa ja lentopelastuspalvelussa.

2 luku. Vastuu pelastustoimen hoitamisesta

2 §. *Pelastusviranomaiset.* Pelastusviranomaiset määriteltäisiin laissa, koska lakiehdotukseen sisältyy useita sellaisia julkisen vallan käyttöä edellyttäviä toimivaltuuksia, jotka voidaan uskoa vain viranomaiselle. Viranomaisia ei voida määrittellä virkanimikkeittäin, vaan valtion hallinnossa pelastusviranomaisen tehtäviä hoitavat viraston hallintoasetuksen ja työjärjestyksen perusteella määritellyt viranhaltijat. Nykyisin sisäasiainministeriön pelastusosasto toimii valtion ylimpänä pelastusviranomaisena. Lääninhallituksissa on pelastustointa varten toimintayksikkö. Kunnassa palopäällikkö on aina pelastusviranomainen ja muut pelastustoimen viranhaltijat sen mukaan kuin kunta määrää. Sopimuspalokunnan henkilöstöä ei voitaisi määrätä pelastusviranomaisiksi. Siitä huolimatta sopimuspalokunnan henkilöstö voi toimia pelastustoiminnan johtajana ja käyttää yksittäisen pelastustehtävän edellyttämiä valtuuksia. Kunnassa pelastusviranomaisiksi määrättyjen viranhaltijoiden ja luottamusmiehistä koostuvan monijäsenisen toimielimen välinen ratkaisuvallan jako määräytyisi kuntalain ja kunnanvaltuuston hyväksymän

johtosäännön mukaan. Pelastustoiminnan johtaminen, palokunnan operatiiviset tehtävät ja tarkastustehtävät kuuluisivat luonteensa vuoksi kuitenkin yksiselitteisesti viranhaltijoiden ratkaisovaltaan.

3 §. *Valtion pelastusviranomaisten tehtävät.* Pelastustoimesta vastaavan ministeriön tehtävänä on huolehtia valtakunnan tasolla pelastustoimen järjestelmän toimivuudesta. Ministeriö huolehtisi myös valtakunnallisista valmisteluista ja järjestelyistä. Tällaisia ovat pelastustoimen valtakunnalliset valvonta-, hälytys- ja johtamisjärjestelmät sekä valtakunnalliset suunnitelmat evakuoinnista ja muusta väestönsuojelun järjestämisestä. Valvontajärjestelmillä tarkoitetaan säteilyvalvontaa, metsäpalojen tähyystoimintaa sekä kemiallisten aineiden valvontaa. Hälytysjärjestelmillä tarkoitetaan sekä valtakunnallista ilmahälytysjärjestelmää että väestön hälyttämiseen tarvittavia laitteita ja yhteyksiä. Johtamisjärjestelmään kuuluvat muun muassa johtokeskukset ja niiden väliset viestiyhteydet. Ministeriö voi myös osaltaan tarvittaessa johtaa pelastustoimintaa.

4 §. *Kunnan pelastustoimen tehtävät.* Kuntalain 2 §:n perusteella kunnan tehtävät on säädettävä laissa. Kunnan velvoitteet kootaisiin tähän pykälään ja niiden tarkempaa sisältöä koskevat säännökset asianomaisiin lukuihin. Pykälän 6 kohdassa mainitusta valistus- ja neuvontatehtävästä ei ole erillistä säännöstä. Valistuksen tarkoituksena on saada ihmiset itse ehkäisemään onnettomuuksia ja varautumaan sekä toimimaan oikein onnettomuustilanteissa ja poikkeusoloissa.

5 §. *Pelastustoimen järjestäminen kunnassa.* Palo- ja pelastustoimesta annetun lain mukaan kunnalla pitää olla palokunta, joka on vakinainen, puolivakinainen tai sopimuspalokunta. Puolivakinaisen palokunnan henkilöstö on osaksi päätoimista ja osaksi sivutoimista. Sopimuspalokunta on voimassa olevan lain mukaan palokunta, joka huolehtii kunnan palo- ja pelastustoimeen kuuluvista tehtävistä kunnan kanssa tehdyssä sopimuksessa määrättyllä tavalla.

Kunnalta vaadittaisiin kuten nykyisinkin palokunta. Kunnat voisivat hoitaa tehtävänsä yhteisesti. Palokunnan ylläpitäminen yhteisesti olisi tarkoituksenmukaista muun muassa riittävän palvelutason, taloudellisuuden ja tehokkuuden takaamiseksi. Kuntien yhteistoiminta on jo nykyisin mahdollista niin palo- ja pelastustoimessa kuin väestönsuojelusakin. Tavoitteena on, että kunnat muodos-

taisivat keskinäisin sopimuksin kiinteitä yhteistoimintajärjestelyjä. Yhteistoiminnan muodoista ei säädettäisi vaan siinä noudatettaisiin, mitä kuntalaissa on säädetty. Lisäksi lakiehdotuksessa on eri yhteyksissä jäljempänä säädetty kuntien keskinäisestä avunannosta ja yhteistoiminta-alueista.

Sopimuspalokunnan käsite sisältäisi nykyisin Suomessa käytössä olevat palokuntatyytit. Sopimuspalokunnilla tarkoitetaan ehdotuksessa yhdistyksen muotoon perustettuja vapaaehtoisia palokuntia ja yritysten tai laitosten omaa tarvetta varten perustettuja palokuntia, joiden kanssa kunta on tehnyt sopimuksen kunnan pelastustoimen tehtävien hoitamisesta.

Kunnanjohtajalla nykyisin oleva tehtävä toimia väestönsuojelun johtavana viranhaltijana muutettaisiin tehtäväksi yhteensovittava kunnan eri toimialojen tehtäviä väestönsuojelussa. Poikkeusoloissa kunnanjohtaja johtaisi väestönsuojelua apunaan eri toimialojen päälliköistä muodostettu johtoryhmä.

6 §. *Muiden viranomaisten tehtävät.* Pelastustoimeen osallistuvat viranomaiset ja laitokset on jaettu ehdotuksessa kahteen ryhmään. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan lueteltavaksi ne tahot, jotka ovat suoraan lain nojalla velvollisia osallistumaan pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin virka-apuviranomaisista ja virka-avun antamisesta. Tarkoitus on, että kukin taho osallistuisi pelastustoimeen säädettyjen tehtäviensä mukaisesti muuttamatta niiden keskinäistä tai valtion ja kunnan viranomaisten välistä tehtävä- tai kustannusjakoa. Lakiehdotuksen 9 §:n mukaisesti osapuolien tulisi laatia suunnitelmat pelastustoimeen osallistumisesta ja virka-avun antamisesta.

Viranomaisten sekä erinäisten julkisten ja yksityisten laitosten velvollisuus osallistua pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun 1 momentissa tarkoitettulla tavalla on yleensä olemassa jo niitä koskevan lainsäädännön perusteella, mutta kokonaisuuden hahmottamiseksi ja vastuurajojen selventämiseksi pelastustoimilaissa tulisi olla kokoava säännös. Säännös korostaisi eri tahojen velvollisuutta huolehtia panoksellaan tehtävistään pelastustoimessa sekä vastuuta niistä aiheutuvista kustannuksista. Tehtävistä voitaisiin säätää tarkemmin pelastustoimilain nojalla annettavassa asetuksessa tai asianomaista hallinnonalaa koskevissa säädöksissä.

Virka-apu ei välttämättä kuulu asianomaisen viranomaisen tai laitoksen säädettyihin tehtäviin mutta pelastustehtävän luonteesta tai sisällöstä voi johtua, että se soveltuu tälle hyvin. Virka-apua annetaan pyynnöstä ja asian ratkaisee se, jolle pyyntö on esitetty. Ratkaisussa otetaan huomioon omien tehtävien asettamat rajoitukset. Kriittisessä tilanteessa hyvän hallintotavan ja yhteiskunnan kokonaisresurssien tarkoituksenmukaisen käytön voidaan katsoa edellyttävän virka-avun antamista ohi omien vähemmän kriittisten tehtävien varsinkin kun siitä aiheutuvat kustannukset voitaisiin korvata lakiehdotuksen 72 §:n mukaisesti.

Säännösehdotuksen 1 momentissa ei varsinaisena pelastustoimeen osallisena viranomaisena mainittaisi puolustusvoimia, koska sillä ei ole samanlaista pelastusviranomaisen roolia kuin esimerkiksi rajavartiolaitsella merialueella. Puolustusvoimien virka-apu pelastustoimelle on eräissä tapauksissa ollut merkittävää ja asiasta on sovittu tapauskohtaisesti. Virka-avusta ja sen kustannuksista on pääesikunta antanut yleisohjeen, jota noudatetaan sekä apua pyydettyessä että sitä annettaessa. Ohjetta on uusittu tarpeen mukaan.

Lakiehdotuksen 4 §:n mukaan kunnan tehtävänä on yhteensovittaa eri viranomaisten ja muiden tahojen tehtäviä pelastustoimessa. Pelastustoiminnan johtaja kuntatasolla toimisi ehdotuksen 46 §:n perusteella yleisjohtajana yhteistoimintatilanteissa, ellei johtamisesta ole muuta säädetty ehdotuksen 1 §:n 3 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa. Valtakunnan ja läänin tason johtamistehtävistä säädettäisiin ehdotuksen 3 §:ssä siten, että sisäasiainministeriöllä ja vastaavasti lääninhallituksella olisi vastaava yhteensovittamistehtävä hallinnollisilla tasoillaan. Nämä viranomaiset myös tarvittaessa johtaisivat pelastustoimintaa ja väestönsuojelua sillä tavalla kokonaisvaltaisesti kuin kummankin hallinnollisen taso edellyttää.

Johtamiseen liittyisi edellä esitetyllä tavalla periaate pelastusviranomaisen roolista eri tahojen toimintaa yhteensovittavana ja johtavana tahona. Pelastusviranomainen ei kuitenkaan puuttuisi viranomaisten, laitosten ja yhteisöjen vastuulle kuuluvien tehtävien yksityiskohtaiseen suorittamiseen. Yleisjohtajana pelastusviranomainen antaisi tilannekuvaan perustuvia tehtäviä, joiden toteuttamisesta ne vastaisivat itsenäisesti oman johtonsa alaisina siten, että toiminta tarkoituksen-

mukaisella tavalla edistäisi tilanteen kokonaisuhallintaa.

Eri yhteistoimintatahot osallistuisivat pelastustoimintaan säädettyjen tehtäviensä mukaan seuraavasti:

Poliisi vastaa kadonneiden etsinnästä maa-alueella ja sisävesillä sekä vaara-alueen eristämistä ja muista järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen liittyvistä tehtävistä onnettomuuspaikalla sekä onnettomuuden syiden tutkinnasta, jos on aihetta epäillä rikosta.

Rajavartiolaitys suorittaa ja johtaa meripelastuspalvelua siten kun siitä on erikseen säädetty sekä osallistuu suuronnettomuuksien seurausten torjuntaan ja ihmishengen pelastamiseksi tarpeelliseen pelastustoimintaan virka-apua antamalla.

Terveystuhoitoviranomaiset huolehtivat lääkinnällisestä pelastustoiminnasta ja sairaankuljetuksesta sekä osallistuvat vaarallisten aineiden edellyttämään tutkimus- ja puhdistustoimintaan järjestäen myös tarvittavan terveystuhoitoviranomaisen.

Sosiaaliviranomaiset vastaavat majoituksesta, muonituksesta, vaatetuksesta sekä muusta perushuollosta ja antavat tarvittaessa virka-apua pelastushenkilöstön huoltamiseksi. Yhteistoiminnassa terveydenhuollon ja muiden asiantuntijatahojen kanssa sosiaaliviranomaiset huolehtivat psykososiaalisen tuen ja palvelujen järjestämisestä niille, jotka uhreina, omaisina tai pelastushenkilöinä ovat joutuneet osallisiksi onnettomuuteen.

Ympäristöviranomaiset johtavat öljy- ja kemikaalivahinkojen torjuntaa siten kun siitä on erikseen säädetty sekä antavat asiantuntija-apua muun ohessa pelastustoimenpiteisiin liittyvässä ympäristövahinkojen arvioinnissa. Pelastustoiminnassa valtion ja kunnan ympäristöviranomaiset vastaavat säädettyjen tehtäviensä mukaisesti tulvasuojelusta, patoturvallisuudesta ja haitallisten aineiden analysoinnista sekä rakentamisen ohjauksesta ja valvonnasta siten, että paloturvallisuus ja muut turvallisuustekijät otetaan huomioon.

Maa- ja metsätalousviranomaiset ja -laitokset vastaavat maataloustuotantoon liittyvistä väestönsuojelujärjestelyistä sekä antavat asiantuntija-apua metsäpalon torjunnassa ja valvonnassa sekä eläinlääkintää ja elintarvikehygieniää koskeissa asioissa.

Henkilö-, tavara- ja tietoliikenteestä vastaava ministeriö huolehtii osaltaan pelastustoiminnan ja väestönsuojelun teleyhteyksien

suunnittelusta ja ylläpidosta sekä luovuttamisesta pelastusviranomaisten käyttöön sekä hätä- ja muiden viranomaistiedotteiden välittämisestä yleisölle sähköisten joukkoviestimien kautta. Nämä tehtävät eivät ole asianomaisen ministeriön välittömässä toteuttamisvastuussa mutta sen tulee huolehtia, että tehtävät sopivalla tavalla otetaan huomioon hallinnonalan säädöksissä tai että laitoksille myönnettäviin toimilupiin asetetaan toiminnanharjoittajaa velvoittavia ehtoja. Ministeriön tulee huolehtia myös toimialan sisäisen pelastustoimen järjestämisestä ja liikenneväylien raivaamisesta siltä osin kun se toiminnallisesti soveltuu osaksi eri liikenne- ja turvallisuusvaatimuksia. Tähän sisältyy merenkuluhallinnon osallistuminen aluksista aiheutuvien öljyvahinkojen torjuntaan sekä lento- ja maanpaikan pitäjän velvollisuus ylläpitää pelastuspalveluvalmiutta. Onnettomuuksien ja poikkeusolojen varalta liikenteestä vastaavan ministeriön tulee huolehtia varautumisesta viranomaisten määräämiin kuljetuksiin ottaen huomioon liikenneväylien käytön yhteistoimintakysymykset.

Tällä hetkellä liikenneministeriön hallinnonalalla toimii useita pelastustoimen kannalta keskeisiä viranomaisia ja laitoksia. Näistä Ilmatieteen laitos laatii metsäpaloindeksit ja antaa tarvittaessa metsäpalovaroituksen ja muut sääilmiöihin liittyvät varoitukset sekä luovuttaa pelastustoiminnassa ja väestönsuojelussa tarpeelliset säätiedot ja ennusteet sekä ajelehtimisarviot. Laitos osallistuu säteilyvalvontaan ja esittää arviot radioaktiivisten ja muiden vaarallisten aineiden kulkeutumisesta ilmakehässä. Ilmailulaitos huolehtii ilmailulaissa tarkoitetusta ilmailun pelastuspalvelusta sekä osallistuu pelastustoimintaan lennonjohtoelimillä ja muita ilmailuliikenteen palveluyksiköitä käyttäen.

Ydinenergian ja säteilyn käytön turvallisuutta valvova säteilyturvakeskus, joka toimii terveydenhuollosta vastaavan ministeriön hallinnonalalla, vastaa valtakunnallisen säteilyvalvonnan ylläpitotehtävistä sekä ilmoitusten, varoitusten ja suojeletoimien koskevien suositusten antamisesta. Säteilyturvakeskus huolehtii säteilytapahtumien turvallisuusmerkityksen arvioinnista ja osallistuu asiantuntijana muutenkin ydinenergian ja säteilyn käyttöön liittyvien turvallisuuskysymysten käsittelyyn pyrittäessä säteilyn vahingollisten vaikutusten estämiseen ja rajoittamiseen.

7 §. *Vapaaehtoistoiminta.* Pelastustoimen alalla on lukuisia vapaaehtoisjärjestöjä, jotka toimivat paikallistasolla pelastusviranomaisten apuna koulutustehtävissä ja pelastustoiminnassa sekä keskushallinnossa sisäasianministeriön apuna lähinnä koulutus- ja valistustoiminnassa. Säännöksen tarkoituksena on antaa valtuus kuvatuun tehtäväkentän hoitamiseen. Sellaisia tehtäviä, joihin sisältyy julkisen vallan käyttöä, ei kuitenkaan annettaisi niiden tehtäväksi. Poikkeuksena tästä on kunnan sopimuspalokunta, jonka henkilöstö voi pelastustoiminnan johtajana toimiessaan käyttää pelastustehtävän edellyttämiä toimivaltuuksia.

8 §. *Omatoiminen varautuminen.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi kiinteistön ja rakennuksen omistajille, teollisuus- ja liiketoiminnan harjoittajille, virastoille, laitoksille ja muille yhteisöille yleinen velvollisuus varautua omatoimiseen varautumiseen ja pelastustoimenpiteisiin. Useita huoneistoja käsittävässä rakennuksessa vastuu jakautuisi siten, että rakennuksen omistaja vastaisi rakennusta varten yhteisesti tarvittavista toimenpiteistä ja kunkin huoneiston haltija vastaisi hallinnassaan olevien tilojen osalta oman toimintansa vaatimista erityisjärjestelyistä. Säädettäväksi ehdotetun lain soveltamisalasta johtuen velvoitteet koskisivat varautumista ja toimintaa niin normaali- kuin poikkeusoloissakin. Ministeriölle annettaisiin lain 88 §:ssä valtuus antaa tarvittaessa tarkempia ohjeita ja määräyksiä. Varautumisvelvoite suhteutettaisiin asianomaisen kohteen vaaratekijöihin ja varautumiskykyyn. Jäljempänä lakiehdotuksessa on erityiskohteille asetettu yksityiskohtaisia velvoitteita. Asuintaloissa varautumiseen voisi kuulua esimerkiksi valmiutta alkusammutukseen, hätäilmoituksen tekemiseen ja pelastautumiseen, ensiaputaitoa ja raivauskaluston hankkimista, väestönsuojasta huolehtimista ja suojelehenkilöstön nimeämistä ja koulutuksen hankkimista heille. Osalle säännöksessä tarkoitetuista kohteista varautumisvelvoite on laajennus nykyiseen käytäntöön, koska varautumisvelvoite on säädetty väestönsuojelulaissa ja se on koskenut varautumista poikkeusolojen tilanteisiin.

9 §. *Suunnittelovelvoite.* Nykyisistä erillisistä palo- ja pelastustoimesta annettuun asetukseen perustuvista pelastuspalvelusuunnitelmista ja väestönsuojeluasetukseen perustuvista suojeleusuunnitelmista luovuttaisiin ja niiden sijasta laadittaisiin suunnitelma, joka

sisältäisi sekä normaali- että poikkeusolojen pelastustoimen järjestelyt. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi viranomaisten suunnitteluvelvollisuudesta sekä yhteistoimintaviranomaisten ja -laitosten ja virka-apua antavien tahojen velvollisuudesta osallistua suunnitelmien laatimiseen. Niiden tulisi suunnitella osallistumisensa pelastustoimen tehtäviin ja antaa asiantuntija-apua suunnittelussa sekä laatia pyydettyä selvitä pelastusviranomaisille annettavan avun yksilöimiseksi ja ennalta varmistamiseksi. Pelastusviranomaiset ohjaisivat ja yhteensovittaisivat suunnittelua.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin vaarallisista aineista aiheutuvien suuronnettomuusvaarojen torjunnasta annetun neuvoston direktiivin 96/82/EY, jäljempänä Seveso II direktiivi, asettamasta veloitteesta laatia pelastussuunnitelma suuronnettomuuden varalta, jos kunnassa on laitos, jossa käsitellään tai varastoidaan suuria määriä vaarallisia aineita. Direktiivissä tarkoitetut laitokset määritellään vaarallisten kemikaalien teollisesta käsittelystä ja varastoinnista annetussa asetuksessa. Vastaava velvoite koskisi myös niitä kuntia, joissa on ydinlaitos. Ydinlaitoksella tarkoitetaan ydinenergialain 3 §:n mukaan ydinenergian aikaansaamiseen käytettäviä laitoksia, tutkimusreaktorit mukaan luettuina, ydinjätteiden laajamittaista loppusijoitusta toteuttavia laitoksia sekä ydinaineen ja ydinjätteen laajamittaiseen valmistamiseen, tuottamiseen, käyttämiseen, käsittelyyn tai varastointiin käytettäviä laitoksia samassa lainkohdassa mainituin poikkeuksin. Pelastussuunnitteluvelvoite on olemassa nykyisinkin mutta alemmanasteisten normien perusteella. Yhtenäisyyden vuoksi pelastussuunnitelman laatimisvelvoite samoin kuin väestön kuulemisvelvoite ja suunnitelmasta tiedottamisvelvoite säädettäisiin myös ydinlaitoksille lain tasolla. Vaaralliset laitokset on otettava lakiehdotuksen 15 §:n perusteella huomioon myös muissa kunnissa kuin laitoksen sijaintikunnassa, jos mahdollisen onnettomuuden vaikutukset ulottuvat niihin.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi omatoimista varautumista koskevien suunnitelmien laatimisvelvollisuudesta. Suunnitteluvelvollisuus vastaisi pääosin nykyisen väestönsuojeluasetuksen mukaista omatoimisen suojelun suunnitteluvelvoitetta täydennettynä normaaliolojen onnettomuuk- sien varalta tehtävillä suunnitelmissa. Nykyisin sellaisiin asuinrakennuksiin ja rakennus-

ryhmiin, joissa on vähintään 5 asuinhuoneis- toa, tulee laatia suojelusuunnitelma. Sitä pienempiin asuinrakennuksiin velvoitetta ei olisi uudenkaan lain nojalla tarkoituksenmu- kaista asettaa. Teollisuuslaitokset on eri la- eissa velvoitettu monien turvallisuutta kos- kevien suunnitelmien laadintaan ja muihin järjestelyihin. Edellä mainitussa Seveso II direktiivissä niiltä vaaditaan muun muassa sisäinen pelastussuunnitelma. Direktiivin velvoitteet säädetään tarkemmin ehdotetun pelastustoimilain nojalla annettavassa pelas- tustoimiasetuksessa ja vaarallisten kemikaali- en teollisesta käsittelystä ja varastoinnista annetussa asetuksessa.

Pelastustoimintaa ja väestönsuojelua kos- kevat asiat voidaan sisällyttää osaksi laajem- paa turvallisuussuunnitelmaa. Suunnitteluvel- vollisuuden laajuudesta säädettäisiin asetuk- sella ja pelastustoimesta vastaava ministeriö antaisi ohjeita suunnitelmien sisällöstä.

3 luku. Kuntien yhteistoiminta

10 §. *Avunanto.* Ehdotetun säännöksen mukainen avunanto ei edellyttäisi sopimusta tai suunnitelmaa kuntien välillä, vaan kunta olisi tarvittaessa velvollinen auttamaan toista kuntaa mahdollisuuksiensa mukaan. Apua saanut kunta olisi velvollinen korvaamaan apua antaneen kunnan kustannukset 72 §:n mukaan.

11 §. *Aluejaot.* Pykälässä säädettäisiin pelastushallinnon aluejaotuksista. Hälytysalueet ovat hätäkeskusten toimialueita. Hälytysalu- een kuntien on perustettava ja ylläpidettävä hätäkeskus siten kuin 9 luvussa säädetään. Yhteistoiminta-alueet on tarkoitettu turvaa- maan palokuntien yhteistyötä satunnaista avunantoa kiinteämmin. Yhteistoiminta-alu- eella on yhteistyötä pelastustoiminnassa joh- tamisjärjestelyissä ja sitä voi myös olla ka- lustohankinnoissa ja kaluston sijoittamisessa. Poikkeusoloissa yhteistoiminta-alueen kes- kuskunta huolehtii väestönsuojelun johtami- sesta alueellaan, ja sen johtokeskus toimisi 60 §:n mukaan yhteistoiminta-alueen alue- johtokeskuksena. Yhteistoiminta-alueita tar- vitaan hälytysalueita suurempi määrä, koska operatiivisissa tehtävissä etäisyydellä on enemmän merkitystä. Ehdotetut aluejaotuk- set vastaavat nykyisin voimassa olevia jär- jestelyjä. Niiden tarkoitus on turvata pelas- tustoimen voimavarojen riittävyys ja tehokas käyttö kuntaa suuremmalla alueella.

12 §. *Aluepalopäällikkö.* Aluepalopäälli-

kön nykyisen kaltaiset tehtävät kirjattaisiin kattavasti lakiin, koska aluepalopäällikön toimivaltuudet ulottuvat toisten kuntien alueelle ja merkitsevät siten poikkeusta kunnan normaaliin toiminta-alueeseen ja päätöksentekojärjestelmään. Tarkoituksena on, että kunnat yhteisesti sopisivat aluepalopäällikön tehtävistä ja hälyttämisperiaatteista yhteistoimintasuunnitelmissa ja hälytysohjeissa. Aluepalopäällikön pelastustoiminnan johtamisvaltuus yhteistoiminta-alueen kunnissa olisi kuitenkin ehdotetun lain mukaan olemassa, vaikka siitä ei olisi kuntien kesken sovittukaan.

Pykälässä säädettäisiin aluepalopäällikön ja hänen sijaistensa nimeämisestä sekä aluepalopäällikön tehtävistä, joita olisivat pelastustoiminnan johtaminen tarvittaessa, pelastustoimen suunnittelun yhteensovittaminen yhteistoiminta-alueella ja muut tehtävät, joista kunnat mahdollisesti sopisivat. Säännöksessä on aikaisemmasta poiketen säädetty myös kustannusten jaosta.

13 §. *Hälytysohje.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi kunnan velvollisuudeksi laatia yhdessä naapurikuntien, aluepalopäällikön ja hätäkeskuksen kanssa hälytysohje pelastustoiminnassa tarvittavien yksiköiden hälyttämisestä ja kuntien välisen avun antamisesta. Ehdotuksen mukaan hälytysohje olisi laadittava siten, että hätäkeskus voisi hälytysohjeen perusteella hälyttää onnettomuuspaikalle pelastustoiminnan kannalta tarkoituksenmukaisimmat pelastustoimen yksiköt riippumatta siitä, minkä kunnan yksiköitä hälytettävät yksiköt olisivat.

Säännösehdotus merkitsee periaatteellista muutosta avun hälyttämisen lainsäädännölliin lähtökohtiin. Nykyinen avun hälyttämistä koskeva lainsäädännöllinen järjestelmä perustuu lähtökohtaisesti yhteistoiminta-alueen puitteissa tapahtuvaan avun antamiseen, mikä ei johda aina pelastustoiminnan kannalta tarkoituksenmukaisimpien yksiköiden hälyttämiseen onnettomuuspaikalle. Pelastustoiminnan kannalta tarkoituksenmukaisimmat yksiköt saattavat sijaita onnettomuuden tapahtumakunnan naapurikunnassa, joka kuitenkin mahdollisesti kuuluu eri yhteistoiminta-alueeseen tai eri lääniin kuin onnettomuuden tapahtumakunta. Tarkoituksenmukaisiin yksikkö ei välttämättä olisi aina nopein ja lähin yksikkö vaan tarkoituksenmukaisuutta arvioitaessa voitaisiin kiinnittää huomiota henkilöstön ammattitaitoon, erityiseen kalustoon ja osaamiseen sekä pelastus-

toiminnan kustannuksiin milloin se ei oleellisesti viivytä avun saantia. Hälytysohje olisi luonteeltaan sitova ohje hätäkeskukselle. Pykälässä esitetyn kaltainen lähimmän yksikön periaate on omaksuttu kuntien myötävaikutuksella jo nykyisin hälytysohjeita laadittaessa.

Hälytysohjeen laadintaan olisi myös muiden kuin pelastusviranomaisen osallistuttava silloin kun eri toimialojen hälyttäminen kuuluu hätäkeskuksen tehtäviin. Erityisen tärkeää on, että terveyskeskukset ja sairaanhoitopiirit antavat selkeät ohjeet sairaankuljetusajoneuvojen hälyttämisestä erilaisissa tilanteissa. Samoin tarvitaan sosiaaliviranomaisilta ohjeita onnettomuuden kohteeksi joutuneiden henkilöiden huoltoon tarvittavien henkilöiden hälyttämisestä.

4 luku. Pelastustoimen valmius

14 §. *Yleinen valmiusvaatimus.* Pykälässä säädettäisiin yleinen tehokkuus- ja nopeusvaatimus pelastustoimen palveluille.

15 §. *Kunnan pelastustoimen palvelutaso.* Nykyisen palo- ja pelastustoimesta annetun lain mukaan kunnallisen palokunnan henkilövahvuuden, palo- ja pelastustoimeen tarvittavan kaluston sekä palokunnan hälytysvalmiuden pitää olla riittävä ottaen huomioon kunnan asukasluku, taaja-asutuksen määrä, rakennustapa, metsäpalovaara, henkilöturvallisuuden kannalta vaaranalaiset laitokset, teollisuus, varastoalueet, liikenne sekä öljyvahinkojen mahdollisuudet ja muut onnettomuus- tai palovaaraa aiheuttavat seikat. Milloin laissa erikseen mainittujen rakennusten, rakennelmien ja alueiden palo- ja pelastustoimesta sekä niissä tarvittavista laitteista ja kalustosta on erikseen määrätty, otetaan se huomioon edellä tarkoitettua vahvuutta, kalustoa ja hälytysvalmiutta määritettäessä. Palo- ja pelastustoimesta annetun asetuksen mukaan sammutus- ja pelastustoiminnan edellyttämiä ensitoimenpiteitä varten on vakinaisen palokunnan vähin vahvuus esimies ja kolme miestä sekä muun kunnallisen palokunnan vähin vahvuus esimies ja kaksi miestä, jolleivät erityiset syyt muuta vaadi. Sisäasiainministeriö on antanut ohjeen kunnallisten palokuntien toimintavalmiudesta. Ohjeen mukaan toimintavalmiuden suunnittelun perustana on kunnan onnettomuusriskien analysointi. Palo- ja pelastustoimen palvelutaso kunnassa määritellään ohjeen mukaan riskianalyysin perusteella. Nykyisen

ohjeiston lähtökohtana on kunnan jakaminen neljään riskialuealuokkaan. Riskialuealuokan perusteella määritellään palokunnan toimintavalmiusaika, jonka aikana pelastustoiminnan tulisi käynnistyä hälytyksestä lukien. Palokunnan lähdöt on ohjeessa luokiteltu eri tasoisiksi (osalähtö, peruslähtö, aluelähtö). Lähdön tyyppi määräytyy hälytyskohteen mukaan.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että kunnan pelastustoimen palvelutason tulisi vastata alueella esiintyviä onnettomuusuhkia (onnettomuusriskejä). Säännösehdotus vastaa asiallisesti voimassa olevaan lakiin sisältyvää määrittelyä.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi kunnan velvollisuudeksi selvittää ja arvioida onnettomuusuhat (riskianalyysi) ja selvityksen perusteella määritellä kunnassa tarvittava pelastustoimen palvelutaso. Palvelutasolla tarkoitetaan muun muassa palokunnan henkilöstön ja kaluston määrää ja laatua sekä sitä aikaa, jonka kuluessa palokunta saavuttaa apua tarvitsevan kohteen riittävin voimavaroin. Kunnan pelastustoimen palvelutaso ei koostu pelkästään palokunnan valmiudesta suoriutua asianmukaisesti operatiivisista normaaliolojen onnettomuuksista, vaan palvelutasoa määriteltäessä tulee sen osana ottaa huomioon onnettomuuksien ehkäisyyn ja väestönsuojeluun liittyvä pelastustoimen palvelutaso.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan, että pelastustoimesta vastaava ministeriö voisi antaa määräyksiä palvelujen vähimmäistasosta. Määräykset voisivat koskea myös riskien edellyttämää henkilöstön määrää.

16 §. *Kunnan pelastustoimen palvelutason valvonta.* Vuonna 1995 voimaan tullut kuntalaki muutti lääninhallituksen kuntiin kohdistaman ohjaus- ja valvontatehtävän perusteita. Uuden kuntalain mukaan lääninhallitus voi ainoastaan kantelun johdosta tutkia, onko kunta toiminut voimassa olevien lakien mukaan. Muussa laissa voidaan kuitenkin edelleen antaa lääninhallitukselle rajattu tai yleinen ohjaus ja -valvontatehtävä. Palo- ja pelastustoimesta annetussa laissa ja väestönsuojelulaissa lääninhallituksella on yleinen kuntien palo- ja pelastustointia sekä väestönsuojelua koskeva ohjaus- ja valvontatehtävä. Lakiehdotuksen 3 §:n mukaan lääninhallituksen tehtävänä olisi muun ohessa valvoa pelastustoimen palvelujen saatavuutta ja tasoa. Ehdotetussa pykälässä valvontatehtävää säädettäisiin tarkemmin.

Palvelutason seurantaan varten kunnat olisivat velvollisia antamaan lääninhallituksen pyynnöstä kunnan pelastustoimen palvelutasoa ja sen määrittelyä koskevia tietoja. Oikeus tietojen saantiin kuuluu luonnollisena osana pelastustoimen valvontaan. Kuntien ja kuntayhtymien tulee antaa tietoja paitsi pelastustoimen valmiudesta ja palvelutasosta yleensä, myös niistä seikoista, joiden perusteella valvova viranomainen voi tehdä johtopäätöksiä. Tietojen luovuttaminen tapahtuisi yleensä kunnassa suoritettavan tarkastuksen yhteydessä mutta myös kirjallisten tiedustelujen tulee olla mahdollisia.

17 §. *Valmiuden tarkastaminen.* Väestönsuojelulaissa on säädetty tarkastusoikeudesta. Ehdotetussa pykälässä säännös säilytettäisiin ja se kattaisi kaikki pelastustoimen järjestelyt. Kunnan viranomaiset, ministeriö ja lääninhallitukset voisivat tehdä säännöksen nojalla yleisiä valmiuden tarkastuksia. Tarkastukset eivät toistuisi säännöllisin määrävällein, vaan niitä tehtäisiin viranomaisen harkitseman tarpeen mukaan. Säännöksen nojalla ministeriö tai lääninhallitus voisi tarkastaa esimerkiksi koko kunnan valmiuden ja selvittää, ovatko suunnitelmat, poikkeusoloissa tarvittavan henkilöstön varaukset, hälytysjärjestelmät, johtamisessa tarvittavat viestiyhteydet ja muut järjestelyt kunnossa. Tarkastuksen luonteen johdosta tarkastukset eivät koskisi ihmisten asuntoja.

18 §. *Valtion osallistuminen valmiuden ylläpitämiseen.* Lakiehdotuksen 71 §:n mukaan pelastustoimen kustannuksista vastaa, jollei toisin ole säädetty, se jonka velvollisuutena toimenpiteen tai tehtävän suorittaminen taikka siitä huolehtiminen on. Kunnille suoritettavista pelastustoimen valtionosuuksista on erilliset säädökset. Niiden perusteella kunnalle suoritetaan valtionosuutta tulo- ja menoarviossa päätetyissä rajoissa kunnan palo- pelastustoimen hoidon kannalta tarpeellisen kaluston hankinnasta aiheutuviin huomattaviin kustannuksiin.

Säännösehdotuksessa tarkoitettu erityiskalusto voisi olla esimerkiksi helikoptereihin asennettavia metsäpalon sammutusvesisäiliöitä tai kemikaalionnettomuuksien torjuntakalustoa. Tällaisten hankintojen rahoittaminen valtion varoista voisi olla tarkoituksenmukaista esimerkiksi silloin kun kalusto palvelee suurta joukkoa kuntia eikä hankinta ole tarkoituksenmukaisesti toteutettavissa kuntien yhteishankintana. Säännöksen perusteella voitaisiin hankkia myös poikkeusolo-

jen pelastustoimintaa sekä kansainvälistä pelastustointa palvelevaa kalustoa, varusteita ja materiaalia. Kalustohankintojen lisäksi säännöksen perusteella olisi mahdollista rahoittaa valmiuden ylläpitämiseen tähtäviä laajoja alueita palvelevia toimintoja kuten poikkeuksellisten onnettomuuksien torjunnan suunnittelua ja torjuntavalmiuden ylläpitämistä.

5 luku. Pelastustoimen koulutus ja kelpoisuusvaatimukset

19 ja 20 §. *Valtion vastuu koulutuksesta. Kunnan vastuu koulutuksesta.* Pykälissä säädetäisiin pelastustoimen koulutuksen järjestämisvastuun jakamisesta valtion ja kuntien kesken. Palo- ja pelastustoimesta annetun lain mukaan palo- ja pelastushenkilöstön koulutuksesta huolehtii valtio. Väestönsuojelun lain mukaan valtio huolehtii väestönsuojelun johto- ja muun erityishenkilöstön koulutuksesta ja kunta paikallisesta väestönsuojelukoulutuksesta. Vastuunjako koulutuksen järjestämisessä säilytettäisiin nykyisellään. Koulutuksesta säädetään tarkemmin Pelastusopistosta annetussa laissa (1165/1994), jonka mukaan Pelastusopiston tehtävänä on huolehtia palo- ja pelastustoimen päällystön, alipäällystön ja miehistön sekä hälytyspäivystäjien ammatillisesta perus- ja lisäkoulutuksesta, järjestää varautumiskoulutusta johtaville viranomaisille ja erityishenkilöstölle sekä järjestää tarvittaessa muutakin pelastusalan koulutusta.

Pelastusalan ammatillista peruskoulutusta voisi edelleen antaa myös muu oppilaitos kuin Pelastusopisto. Koulutuksen antaminen edellyttäisi erillistä ministeriön hyväksymistä. Helsingin kaupungin pelastuskoulu antaa nykyisin pelastusalan ammatillista koulutusta miehistölle ja alipäällystölle.

Kunnan vastuulla on omatoimisen suojelun ja kunnan oman väestönsuojeluorganisaation koulutus lukuunottamatta johto- ja erityishenkilöstöä, jotka valtio kouluttaa. Sen tulee myös huolehtia, että sopimuspalokuntien henkilöstöllä ja sivutoimisella henkilöstöllä on riittävä koulutus. Kunta voi antaa koulutusta itse tai hankkia koulutuspalveluja pelastusalan järjestöiltä tai muilta tahoilta. Sopimuspalokuntien kanssa kunta voi sopia, että sopimuspalokunta hankkii itse koulutuksen.

21 §. *Pelastustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset.* Pelastustoimen henki-

löstöltä on uudenkin lain voimaan tullessa perusteltua vaatia nykyisen tasoista kelpoisuutta, koska henkilöstö työskentelee tehtävissä, joissa työntekijöiden oma, autettavien ja yhteiskunnan turvallisuus edellyttää määrätyn tasoista ammattitaitoa. Palo- ja pelastustoimesta annetussa asetuksessa (1237/1994) on nykyisin säädetty kelpoisuusehdot palokuntien ja aluehälytyskeskusten operatiiviselle henkilöstölle, palotarkastajille sekä tietyin osin nuohoojille. Vastaa-ville henkilöstöryhmille säädettäisiin jatkossakin kelpoisuusvaatimukset asetuksella.

6 luku. Onnettomuuksien ehkäisy

22 §. *Yleinen onnettomuuksien ehkäisy.* Palo- ja pelastustoimesta annetun lain mukaan palotoimeen kuuluvan palonehkäisyn tarkoituksena on ennalta estää tulen irtipääsy taikka helpottaa palon sammuttamista tai rajoittamista ja siitä aiheutuvan vaaran torjumista. Tulipalojen torjunta on vain osa palokunnan toimintaa. Ehkäisevän toiminnan ulottaminen myös sellaisiin olosuhteisiin ja toimintoihin, joista aiheutuu muun onnettomuuden kuin tulipalon vaaraa ja joiden ehkäisy soveltuu palokuntien toimenkuvaan, olisi tarkoituksenmukaista. Muiden onnettomuuksien kuin tulipalojen ehkäisy olisi lakiehdotuksen 1 §:n mukaan pelastustoimen tehtävä vain, jollei muussa laissa tai asetuksessa toisin säädetä. Onnettomuuksien ehkäisyssä usealla eri hallinnonalalla on erityiset tehtävänsä. Vaaraa aiheuttavissa kohteissa, esimerkiksi kemian teollisuudessa, laitoksen turvallisuutta valvovat kauppa- ja teollisuusministeriön alainen turvatekniikan keskus, työsuojeluviranomaiset, ympäristöviranomaiset ja pelastusviranomaiset kukin omista lähtökohdistaan. Nykyiseen tehtävääjään esityksellä ei ole tarkoitusta tehdä muutoksia. Yleiseen onnettomuuksien ehkäisyyn kuuluvia tehtäviä olisivat ensisijaisesti valitus ja vapaaehtoinen koulutus sekä yhteistyö muiden viranomaisten kanssa.

23 §. *Rakennusten ja laitteiden käyttöturvallisuus.* Pykälässä säädettäisiin yleinen velvollisuus ottaa turvallisuus huomioon rakennuksia suunniteltaessa ja niissä asuttaessa ja työskennellessä. Varsinaiset rakentamiseen liittyvät paloturvallisuus säännökset ovat ympäristöministeriön antamissa rakentamismääräyksissä. Suunnittelussa tulee muun muassa varmistaa, että palokunnan ajoneuvot pääsevät riittävän lähelle kohdetta. Korkei-

den rakennusten osalta tulisi ottaa huomioon myös nostolava- ja tikasyksikköjen käyttö pelastustoiminnassa.

Rakennuksen omistajalle asetettaisiin lisäksi velvollisuus huollattaa ja tarkastuttaa rakennukseen asennetut onnettomuuksien torjunnassa tarvittavat laitteet. Säännös merkitsisi muutosta nykytilanteeseen, jonka mukaan mainittujen laitteiden tarkastuttamisvelvollisuus on eräiden laitteiden osalta viranomaisella. Samoin velvollisuus huolehtia, että tulisijat ja savuhormit sekä ilmanvaihtokanavat ja -laitteistot nuohotaan, olisi rakennuksen omistajalla. Pelastusviranomaiset valvoisivat joko palotarkastusten yhteydessä tai muulla tapaa esimerkiksi nuohoojien pitämistä nuohousluetteloista, että velvoitteet on täytetty.

24—26 §. *Huolellisuusvaatimus. Avotulen teko. Kulotuksesta ilmoittaminen.* Tulen ja räjähtävien aineiden käsittelylle asetettaisiin, kuten aikaisemmissa palolaeissa, rajoituksia tulipaloista aiheutuvan yleisen vaaran vuoksi. Säännösten rikkominen voi olla rangaittava teko joko lakiehdotuksen 82 §:n mukaisena pelastusrikkomuksena tai törkeämissä tapauksissa rikoslain mukaan esimerkiksi yleisvaaran tuottamuksena tai tuhotyönä.

Kulotuksesta olisi ilmoitusvelvollisuus hätäkeskukseen tarpeettomien hälytysten välttämiseksi.

Ehdotuksen 25 §:n 2 momentissa mainittu lupa avotulen tekemiseen olisi pyydyttävä maan omistajalta tai haltijalta.

27 §. *Turvetuotantoalueiden paloturvallisuus.* Turvetuotantoalueiden aiheuttama paloturvallisuusriski on huomattava ja syttyneen palon sammuttaminen on usein vaikeaa ja pitkäaikaista sekä vaatii paljon voimavaroja, minkä vuoksi paloturvallisuudesta huolehtimiselle säädettäisiin laissa erityisiä vaatimuksia. Ehdotuksen mukaan toiminnanharjoittajan pitää keskeyttää turpeennosto palo-vaaran ollessa ilmeinen. Tuulisuus lisää merkittävästi kuivan turpeen syttymisvaaraa. Sisäasiainministeriön ohjeessa turvetyömaiden paloturvallisuusjärjestelyistä on työmaita kehoitettu tehostamaan palovartiointia, jos tuulen nopeus on 4-6 metriä sekunnissa sekä keskeyttämään tuotanto, jos tuulen nopeus on yli 10 metriä sekunnissa. Välittömän vaaran uhatessa pelastusviranomaisen voisi myös kieltää toiminnan lakiehdotuksen 37 §:n nojalla.

28 §. *Metsäpalojen tähytys ja metsäpalo-*

varoitus. Metsäpalojen valvontajärjestelmää koskevat säännökset vastaisivat nykyisiä. Läänihallitukset järjestävät metsäpalojen tähytyslentoja metsäpalovaroituksen aikana. Tähytyksessä on käytetty kokeiluluontoisesti myös korkeaan mastoon asennettua kameraa sekä satelliittivalvontaa. Valtio vastaa järjestelmän kustannuksista.

29 §. *Sammutusvesi.* Säännös edellyttää, että vesijohtoverkosto mitoitetaan tai vedensaanti järjestetään muuten siten, että palokunnan vedensaanti tulipaloa sammutettaessa on turvattu. Yhdyskuntien vedenhankinnasta on säädetty yleisistä vesi- ja viemäriulaitoksista annetussa laissa (982/1977). Vedenhankinnalla tarkoitetaan sen mukaan veden toimittamista ensisijaisesti talousvetenä käytettäväksi. Kunnan tulisi ehdotetun säännöksen perusteella huolehtia siitä, että myös pelastustoiminnan tarpeet otettaisiin huomioon. Jos teollisuuslaitoksella tai jossakin muussa kohteessa on automaattisia sammutuslaitoksia (sprinklereitä), veden saamisesta sopivat vesilaitos ja sprinklerin haltija keskenään. Veden ja muidenkin sammutusaineiden saantiin pelastustoiminnassa palokunnalla on lisäksi oikeus lakiehdotuksen 47 §:n mukaan.

30 §. *Jokaisen toimintavelvollisuus.* Ehdotettua vastaava säännös on voimassa olevassa laissa. Toimintavelvollisuus koskee myös muita onnettomuuksia kuin tulipaloja. Ilmoitusvelvollisuus ei koskisi niitä tulipaloja, jotka on saatu heti sammutetuksi omin voimin.

31 §. *Erityiset turvallisuusvaatimukset.* Palovaroittimet tai suojaustasoltaan vastaavat laitteet säädettäisiin pakollisiksi huonetiloihin, joissa asutaan tai yövytään. Palovaroittimien määrästä ja sijoittamisesta annettaisiin tarkemmat määräykset 88 §:n nojalla. Lain voimaantullessa olemassa oleviin huonetiloihin palovaroitin olisi hankittava 92 §:n mukaan vuoden siirtymäajan kuluessa. Uudisrakennuksiin palovaroittimet olisi asennettava jo rakennusvaiheessa. Säännöksen noudattamista valvottaisiin muun muassa palotarkastusten yhteydessä.

Alkusammutuskalusto ei ehdotuksen mukaan olisi pakollinen. Ministeriö tai kunnan pelastusviranomaisen voisi ehdotetun perusteella määrätä hankkimaan alkusammutuskalustoa kohteen tarpeen mukaan. Pykälän 2 momentissa ehdotettu valtuus erinäisistä turvallisuutta lisäävistä järjestelyistä koskisi lisäyksenä nykyisiin säännöksiin myös yleisötilaisuuksia. Säännösten tarkoituksena on

antaa ministeriölle ja kunnan pelastusviranomaiselle mahdollisuus velvoittaa erilaisen kohteiden omistajat ja haltijat huolehtiin toiminnastaan aiheutuvien riskien ehkäisystä ja torjunnasta. Yksittäisen kohteen osalta määräyksiä voidaan antaa esimerkiksi, jos kohteen turvaamista ei muilla keinoin, kuten kunnan pelastustoimen palvelutasoa lisäämällä ole tarkoituksenmukaista hoitaa. Ehdotuksessa tarkoitettuina muina varokeinoina voidaan pitää myös laitoksen omaa tarvetta varten perustettua palokuntaa.

Seveso II direktiiviin sisältyy pelastustoimen toimialaan liittyviä velvoitteita, jotka on tarkoitus toimeenpanna pelastustoimilain nojalla annettavalla asetuksella ja sisäasiainministeriön määräyksillä siltä osin kuin niistä ei säädetäisi kemikaalilaissa tai räjähdysvaarallisista aineista annetussa laissa ja niiden nojalla annetuissa asetuksissa. Pykälän 3 momentissa säädetäisiin asiaa koskeva asetuksen ja määräyksen antovaltuus. Toiminnanharjoittajat, joita direktiivi koskee, määriteltäisiin vaarallisten kemikaalien teollisesta käsittelystä ja varastoinnista annetussa asetuksessa.

Direktiivissä asetettu yleinen velvoite direktiivissä tarkoitettulle toiminnanharjoittajalle ryhtyä kaikkiin tarvittaviin toimiin suuronnettomuuksien ehkäisemiseksi ja niistä ihmisille ja ympäristölle aiheutuvien seurausten rajoittamiseksi säädetään kemikaalilaissa.

Toiminnanharjoittajan on tehtävä direktiivin mukaan turvallisuus selvitys, jossa osoitetaan muun muassa, että sisäiset pelastussuunnitelmat on laadittu, ja toimitettava sellaiset tiedot, joiden perusteella voidaan laatia ulkoinen pelastussuunnitelma, jotta voitaisiin toteuttaa tarvittavat toimenpiteet suuronnettomuuden tapahtuessa. Direktiivin liitteessä on lueteltu tiedot, jotka pelastussuunnitelmissa pitää olla. Lakiehdotuksen 8 §:ssä on kaikkia koskeva omatoimisen varautumisen velvoite, joka ilman eri mainintaakin käsittää myös direktiivissä tarkoitettut laitokset. Lakiehdotuksen 9 § koskee kunnan suunnitteluelvoitetta siinä tapauksessa, että kunnassa on direktiivissä tarkoitettu laitos. Pelastussuunnitelmien tarkemmasta sisällöstä pelastustoimesta vastaava ministeriö antaisi määräyksen, joka vastaisi direktiivin vaatimuksia suunnitelman sisällöstä.

Turvallisuustoimenpiteet ja onnettomuuden sattuessa noudatettavaa käyttäytymistä koskevat tiedot on direktiivin mukaan saatettava

ilman eri pyyntöä sellaisten henkilöiden tietoon, joihin tuotantolaitoksessa alkunsa saanut suuronnettomuus voi vaikuttaa. Nykyisessä kemikaalilaissa on säännös, jonka mukaan toiminnanharjoittajan on tiedotettava tarpeellisessa laajuudessa turvallisuustoimenpiteistä ja toimintaohjeista vakavaa vaaraa aiheuttavan onnettomuuden varalta siten kuin siitä asetuksella tarkemmin säädetään. Tiedottamisen valvonta annettaisiin asetuksella pelastusviranomaisten hoidettavaksi. Ydinvoimalaitosten vastaava velvoite on säädetty ydinvoimalaitosten valmiusjärjestelyjä koskevista yleisistä määräyksistä annetussa valtioneuvoston päätöksessä (397/1991) ja sisäasiainministeriön määräyksessä 1/97 säteilyvaaratilanteessa tarvittavien suojelutoimenpiteiden suunnittelusta ja niistä tiedottamisesta.

32 §. *Pelastustoimen laitteiden sijoittamisen rakennukseen.* Pykälässä tarkoitettuja laitteita, joiden asettaminen rakennukseen olisi sallittava, ovat muun muassa väestön hälyttimet, palokunnan hälytys sireenit ja säteilymittarit.

7 luku. Palotarkastus

33 §. *Palotarkastuksen sisältö.* Palotarkastuksessa on tarkastettava, että kohde on turvallinen ja että kohteelle asetetut varautumisvelvoitteet on täytetty. Niistä on säädetty paloturvallisuutta, rakentamista, sähkön käyttöä, kemikaaleja, työ- ja ympäristönsuojelua, räjähdysvaarallisia aineita ja palavia nesteitä koskevissa säännöksissä ja määräyksissä. Palotarkastukseen ehdotetaan liitettäväksi myös väestönsuojan ja väestönsuojeluun varautumisen tarkastus. Nykyisen väestönsuojeluasetuksen mukaan väestönsuojeluviranomaisilla on valta tarkastaa väestönsuojia ja niiden rakennustöitä. Palotarkastus ei ole yksinomaan valvontakeino, vaan sen yhteydessä on tarkoitus antaa neuvoja ja valistusta, miten ehkäistä onnettomuuksia ja miten toimia onnettomuuden sattuessa.

34 §. *Tarkastuskohteet.* Palo- ja pelastustoimesta annetun asetuksen mukaan yleisiä palotarkastuksia toimitetaan nykyisin asuinrakennuksissa ja niihin verrattavissa kohteissa kunnan päättämin väliajoin ja kohteissa, joissa vaaran voidaan arvioida olevan tavanomaista suuremman, vuoden väliajoin. Eriytynyt palotarkastus on toimitettava ennen käyttötarkoituksenmukaisen tai käyttötarkoitukseltaan olennaisesti muuttuneen toimin-

nan aloittamista tavanomaista suurempiriskisissä kohteissa. Lisäksi voidaan tehdä ylimääräisiä palotarkastuksia sekä valvoa tarkastuksessa annettujen määräysten noudattamista jälkitarkastuksin.

Järjestelmä säilytettäisiin entisellään, mutta tarkastuskohteista säädettäisiin laissa. Säädöstäsoa nostettaisiin, koska ihmisten kotirauhan piiriin kohdistuvasta tarkastuksesta tulee säätää laissa.

35 §. *Palotarkastuksen toimittaminen.* Palotarkastus suoritetaan kunkin kohteen edellyttämällä yksityiskohtaisuudella. Tarkastajalla tulee olla oikeus saada käyttöönsä ne tiedot ja asiakirjat, jotka voivat vaikuttaa johtopäätösten tekemiseen. Hänellä tulee olla pääsy tarkastettaviin tiloihin ja tarkastettavien laitteiden luokse. Tarvittaessa tarkastuskohteeseen pääsemiseksi olisi mahdollista turvautua poliisin virka-apuun ehdotetun lain 87 §:n nojalla. Asuntojen tarkastusta vastoin asukkaan tahtoa ei pitäisi kuitenkaan tehdä, ellei ole syytä epäillä asunnosta aiheutuvan tulipalon, räjähdyksen tai vastaavan onnettomuuden vaaraa. Tarkastus kohdistuu myös asuntoihin, jotka nauttivat perusoikeudeksi säädetyn kotirauhan suojaa, minkä vuoksi on tarpeellista rajoittaa tarkastustoiminta vain viranomaisen suoritettavaksi. Tarkastettavan kohteen omistajan tai haltijan oikeusturva vaatii kirjallista palautetta myös siinä tapauksessa, että huomautettavaa ei ole. Pöytäkirja on tarkastetun kohteen omistajalle tai haltijalle todiste siitä, että tarkastus on tehty eikä puutteita ole havaittu. Nykyisin pöytäkirja laaditaan vain siinä tapauksessa, kun on huomautettavaa.

36 §. *Oikeus saada tietoja rakennuksista.* Palotarkastustoiminnan suunnittelu ja valmistautuminen yksittäisiin tarkastuksiin edellyttää ennakkotietojen saamista kohteista ja niiden rekisteröintiä. Kiinteistöjä koskevat perustiedot ovat kunnan rakennusviranomaisella, joka ilmoittaa ne väestötietojärjestelmään. Veroviranomaiset saavat tiedot veroilmoituksista ja lisäksi perustiedot väestötietojärjestelmästä. Väestötietojärjestelmästä luovutetaan tietoja viranomaiselle lakisäästeisten tehtävien suorittamista varten. Ehdotettu säännös oikeuttaisi tiedon saamiseen myös veroviranomaiselta, joka voi ne luovuttaa vain jos saajalla on niihin lakisääteinen oikeus. Luettelomuotoinen tietojen luovuttaminen tarkastettavista kohteista on tärkeää valvottaessa paitsi paloturvallisuutta, myös väestönsuojien rakentamisvelvollisuu-

den täyttämistä. Pelastusviranomaisen tarkastuskohdeluetteloista säädettäisiin laissa erikseen.

37 §. *Korjausmääräys.* Jos palotarkastuksessa havaitut puutteet vaativat enemmän toimenpiteitä kuin välittömästi voidaan tehdä (korjauskehoitus), tarkastuskohteen omistajalle tai haltijalle annettaisiin kirjallinen korjausmääräys ja määräaika korjaamiselle. Palotarkastuksen yhteydessä voidaan tehdä huomattavia kustannuksia aiheuttavia päätöksiä, joiden yhteydessä asianomaisen oikeusturvasta on huolehdittava riittävin oikeussuojakeinoin. Ehdotuksen 80 §:ssä säädettäisiin muutoksenhausta palotarkastuksessa tehtyyn päätökseen. Korjausmääräykseen haettaisiin muutosta valittamalla lääninoikeuteen. Määräyksen noudattamatta jättämisen johdosta voisi lääninhallitus asettaa määräyksen tehostamiseksi uhkasakon tai teettää tarvittavan toimenpiteen laiminlyöjän kustannuksella.

Pelastusviranomaisella nykyisin oleva oikeus välittömän vaaran uhatessa keskeyttää heti toiminta ulotettaisiin myös muiden onnettomuuksien kuin tulipalojen ehkäisemiseksi välttämättömiin tilanteisiin. Pelastusviranomaisten sanottu toimivaltuuksien laajenus liittyy 22 §:ssä olevaan yleiseen onnettomuuksien ehkäisytehtävään ja on tarpeen viivytyksen välttämiseksi välitöntä vaaraa aiheuttavissa tilanteissa. Kysymyksessä voisi olla esimerkiksi jokin henkeä tai terveyttä vaarantava seikka. Toiminnan keskeyttämisen edellytykset voisivat olla olemassa myös olosuhteissa, joissa turvallisuusmääräyksiä on räikeästi laiminlyöty tai tiloja käytetään toimintaan, johon ne eivät sovellu ja tästä johtuen onnettomuuden uhka on ilmeinen.

8 luku. Nuohous

38 §. *Nuohouksen järjestäminen.* Palo- ja pelastustoimesta annetun lain mukaan tulisijat ja savuhormit on nuohottava sekä ilmanvaihtohormit puhdistettava sisäasiainministeriön määräysten mukaisesti. Nuohouksen suorittaa kunnan palveluksessa oleva nuohooja, palolautakunnan hyväksymä piirinuohooja tai hänen palveluksessaan oleva nuohooja. Säädösehdotuksen 23 §:n mukaisesti vastuu nuohouksen suorittamisesta ja ilmanvaihtokanavien ja -laitteistojen puhdistamisesta siirtyisi kunnalta rakennuksen haltijalle. Säädösehdotuksen mukaan kunnalla olisi vaihtoehtoja nuohouspalvelujen järjestä-

miseen. Kunta voisi järjestää nuohouspalvelut edelleen omana välittömänä toimintana, jolloin nuohoojat olisivat palvelussuhteessa kuntaan, tai antamalla tarjouskilpailun perusteella nuohoustoimi yksityisen nuohoojan tai yrityksen hoidettavaksi, jolloin kysymyksessä olisi nykyisen kaltainen piirinuohousjärjestelmä. Nuohous olisi maksullista kuten nykyisinkin ja kunta määräisi maksun.

Vaihtoehtona 2 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettulle kunnan järjestämälle nuohoustoimelle olisi 3 kohdassa tarkoitettu sopimusperusteinen nuohousjärjestelmä, jossa rakennuksen omistaja tai haltija saisi itse valita nuohouksen suorittajan. Sopimusperusteiseen nuohousjärjestelmään siirtyminen edellyttäisi kunnan tekemää päätöstä.

Voimassa olevien säännösten ja määräysten perusteella ei omatoiminen nuohoaminen ole sallittua. Tietyissä tapauksissa on kuitenkin perusteltua sallia nuohouksen järjestäminen 1 ja 2 momentista poikkeavalla tavalla. Esimerkiksi teollisuuslaitos, jonka oma henkilökunta on asianmukaisesti koulutettua, voisi hoitaa kohteessa edellytetyt nuohouksen.

Säädösehdotuksen 88 §:ssä annettaisiin ministeriölle valtuus määrätä tarkemmin nuohouksen suorittamisesta ja ilmanvaihtokanavien ja -laitteiden puhdistamisesta. Määräys voisi koskea muun muassa nuohoustiheyttä.

39 §. *Nuohoojan kelpoisuus.* Nykyisin nuohoojien kelpoisuudesta on säädetty palo- ja pelastustoimesta annetussa asetuksessa, jonka mukaan piirinuohoojalta tai nuohousesimieheltä vaaditaan nuohoojan ammattitutkinto. Ehdotetun säännöksen mukaan nuohoojalla tai nuohoustyöstä vastaavalla henkilöllä tulisi olla kelpoisuus, josta säädetään pelastustoimiasetuksella. Nuohoojan apuna voi siten olla oppilaita ja muuta avustavaa henkilökuntaa, joilta kelpoisuus vielä puuttuu.

40 §. *Vioista ilmoittaminen.* Palo- ja pelastustoimesta annetun asetuksen mukaan nuohoojan on nuohousta ja ilmanvaihtolaitteiden puhdistusta suorittaessaan tarkastettava muun muassa tulisijojen ja savu- ja ilmanvaihtokanavien kunto sekä erikseen sovittaessa muitakin seikkoja. Viasta ja puutteellisuuksista on asetuksen mukaan huomautettava asianomaiselle ja ilmoitettava paloviranomaiselle. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi vastaavasta tehtävästä.

41 §. *Nuohousluettelo.* Nuohoustietojen

antaminen pelastusviranomaiselle on tarpeen paloturvallisuuden valvonnassa sekä mahdollisessa palon syyn tutkinnassa tai muissa jälkikäteen suoritettavissa toimenpiteissä. Luettelon perusteella voitaisiin myös valvoa nuohousvelvollisuuden täyttämistä.

9 luku. **Hätäkeskukset**

42 §. *Hätäkeskukset.* Nykyisen järjestelmän mukaan kunnat perustavat aluehälytyskeskuksen ja osallistuvat sopimallaan tavalla sen ylläpitokustannuksiin. Perustamiskustannuksiin myönnetään valtionosuutta erillisen valtionosuuslain mukaisesti. Nykyiset aluehälytyskeskukset jatkavat esityksen mukaan kuntien ylläpitäminä hätäkeskuksina.

Hätäkeskuksen ylläpitovelvoite ei koski niiden hälytysalueiden kuntia, joissa on valtion kokeiluhätäkeskus. Kokeilu päättyy 31 päivänä maaliskuuta 2001. Hätäkeskuskokeilusta annettu lain mukainen kokeilun tulosten perusteella päätetään erikseen mahdollisista pelastustoimen, poliisin ja muiden viranomaisten yhteisistä hätäkeskuksista. Päätös on tehtävä siten, että se voidaan ilmoittaa kokeilualueiden kunnille viimeistään vuotta ennen kokeilun päättymistä eli 31 päivänä maaliskuuta 2000. Tällöin on mahdollista päättää myös kokeilun mallin ulottamisesta koko maahan.

43 §. *Hätäkeskuksen tehtävät.* Hätäkeskukset toimisivat yleisinä hätäilmoituskeskuksina kuten nykyisinkin. Tähän tehtävään kuuluu kaikenlaisten hätäilmoitusten vastaanottaminen ja avun hälyttäminen kaikkina vuorokauden aikoina. Lukumääräisesti suurimman tehtäväryhmän muodostaa tällä hetkellä kiireellisen sairaankuljetuksen hälyttäminen. Poliisilla on omat hätäkeskukset kokeiluhätäkeskusalueita lukuun ottamatta. Kokeiluhätäkeskuksissa hoidetaan myös poliisin hälytykset. Nykyisissä aluehälytyskeskuksissa poliisille tarkoitetut hätäilmoitukset välitetään poliisille. Hätäkeskus toimisi edelleen myös pelastusviranomaisten viestikeskuksena. Yleisiin hätäilmoituskeskuksen tehtäviin luetaan myös viranomaisten määräyksestä hätäkeskukseen tiedonsiirtoyhteydellä liitettyjen palonilmaisulaitteiden, hälytyslaitteiden ja sammuuslaitteiden antamien hälytysten hoitaminen.

Hätäkeskus voisi mahdollisuuksiensa mukaan hoitaa myös muita sille soveltuvia tehtäviä. Muista kuin yleiselle hätäkeskukselle kuuluvista tehtävistä voitaisiin myös periä

maksu. Esimerkiksi erilaisista teknisistä valvontajärjestelmistä kuten kiinteistöhälytinaltiteistoista tulevat hälytykset sopisivat hätäkeskukselle. Säännös ei oikeuttaisi hätäkeskuksia kuitenkaan suorittamaan vartioimisliikelain (237/1983) soveltamisalaan kuuluvaa murtohälytinaltiteistojen valvontaa lukuunottamatta vartioimisliikelaisissa sallittua omien kohteiden valvontaa (kohteiden niin sanottu omavartiointi).

Telemarkkinalain (396/1997) 50 §:n nojalla teleyrityksellä on yleisestä vaitiolovelvollisuudesta poiketen oikeus antaa hätäilmoituksen vastaanottaneelle pelastusviranomaiselle tai muulle hätäilmoituksia vastaanottavalle viranomaiselle tunnistamistietoja liittymästä. Tämä tarkoittaa liittymänumeron, liittymän asennusosoitetta ja haltijaa sekä matkaviestimen käyttämää tukiasemaa. Säännöksen perustelujen mukaan (HE 163/1996 vp) tunnistamistiedot luovutettaisiin teleyritysten ja viranomaisten sopimalla tavalla.

Säännös on kirjoitettu muotoon, joka oikeuttaa teleyrityksen tiedon antamiseen mutta ei oikeuta pelastusviranomaista tai vastavaa tiedon saamiseen. Säännöstä on tulkittu myös siten, että tieto voidaan antaa yksittäistapauksessa tehdyn tiedustelun perusteella. Käytännön hälytystoiminnassa tulisi pelastusviranomaisella olla käytössään sähköisessä muodossa levyllä tai levykkeillä oleva puhelintilaajarekisteri taikka oikeus teleyrityksen tilaajarekisterin tekniseen suoraikäyttöön. Tästä syystä ehdotetaan hätäkeskusten toimintamahdollisuuksien turvaamista säännöksellä, joka oikeuttaa edellä tarkoitettujen rekisterien välittömään käyttämiseen. Tiedon saannin maksuttomuus on perusteltua, koska teknisestä käyttöyhteydestä ei teleyrityksille aiheudu erityisiä kustannuksia.

Pykälän 3 momentin nojalla hätäkeskuksen tehtäviä voitaisiin tarkentaa asetuksella.

44 §. *Hätäkeskusten valtakunnalliset tehtävät.* Hälytysalueiden puitteissa tapahtuvien hälytystehtävien lisäksi hätäkeskuksia tarvitaan valtion pelastusviranomaisten apuna viestija johtokeskustehtävien hoitamiseen. Läänin tasolla tehtävä on säädetty aluehälytyskeskuksille jo nykyisin. Lisäyksenä säädettäisiin valtakunnallisesta viesti- ja johtokeskuksesta, jonka tehtäviin kuuluisi muun muassa kansainvälisiin avunantotehtäviin liittyvien avunpyyntöjen ja tiedonantojen välittäminen sekä suuronnettomuuksien varalta sovitut tehtävät.

10 luku. Pelastustoiminta

45 §. *Pelastustoiminnan sisältö.* Säädösehdotus vastaa pääpiirteissään nykyisiä säännöksiä. Pykälässä lueteltaisiin pelastustoimintaan kuuluvat toiminnot. Myös jälkiräivaus ja -vartiointi luettaisiin pelastustoimintaan mutta niistä huolehtiminen ja niiden kustannuksista vastaaminen kuuluu kiinteistön tai rakennuksen omistajalle tai haltijalle.

46 §. *Pelastustoiminnan johtaminen.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin pelastustoiminnan johtamisesta pääpiirteissään samoin kuin nykyisin. Normaaleissa tilanteissa johtaja on siitä kunnasta, jossa onnettomuus on sattunut. Muukin kuin kunnan pelastusviranomainen voi ehdotuksen mukaan toimia pelastustoiminnan johtajana. Johtamista ei voida uskoa vain pelastusviranomaisille, koska suuressa osassa maata palokunnan ensilähtö on sopimuspalokunnan varassa. Sopimuspalokuntaan kuuluvalla tulisi siksi olla tarvittaessa pelastustoiminnan johtajan valtuudet. Päälylystöpäivystyksellä tai varallaololla tulisi kuitenkin aina varautua siihen, että virkasuhteessa olevaa päällystää on saatavissa johtamaan pelastustoimintaa tilanteen niin vaatiessa. Nykyisin puolivakinaisen palokunnan päivystysvuorossa oleva korkein esimies ja muuta kunnallista palokuntaa pelastustoiminnassa johtavat henkilöt ovat kunnan paloviranomaisia. Ehdotuksessa viranomaistehtävä ja pelastustoiminnan johtamistehtävä eriytettäisiin siten, että vain kuntaan virkasuhteessa olevat henkilöt voisivat olla kunnan pelastusviranomaisia.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin aluepalopäällikön sekä sisäasiainministeriön ja lääninhallituksen pelastustoiminnan johtamiseen liittyvästä tehtävästä. Palo- ja pelastustoimesta annetun asetuksen mukaan aluepalopäällikön tehtävänä on ryhtyä johtamaan sammutus- ja pelastustoimintaa palo- ja pelastustoimesta annetun lain 18 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa, joissa tulipalo tai onnettomuus uhkaa laajentua suureksi tai muutoin huomattavan vaaralliseksi. Johtamisvastuun ottamisen edellytykset olisivat ehdotuksen mukaisesti nykyistä väljemmät ja harkintavalta yksiselitteisesti aluepalopäälliköllä itsellään. Johtovastuun ottaminen tulisi kysymyksen lähinnä sellaisissa suurissa onnettomuuksissa, joissa olisi johdettavana lukuisia pelastusyksiköitä tai tarvittaisiin muutoin uutta johtamisporrasta eivätkä kunnan omat voimavarat riittäisi tilanteen asianmukaiseen

johtamiseen. Aluepalopäällikön voisi olla tarpeen johtaa pelastustoimintaa myös erityisosaamista edellyttävissä onnettomuuksissa tai erityistilanteissa, joista hänellä olisi parempi kokemus ja asiantuntemus.

Nykyisten säädösten mukaan lääninhallitus tai sisäasiainministeriö voi määrätä asianomaisen virkamiehensä tai muun valtion viranomaisen taikka kunnan paloviranomaisen johtamaan sammutus- ja pelastustoimintaa silloin, kun tulipalo tai onnettomuus uhkaa laajentua suureksi tai muutoin huomattavan vaaralliseksi. Pelastustoiminnasta vastaavalla ministeriöllä ja lääninhallituksella tulee olla tarvittaessa mahdollisuus osallistua pelastustoiminnan johtamiseen. Erityisesti säteilyonnettomuuksissa ja erilaisissa muissa suuronnettomuuksissa voidaan tarvita esimerkiksi laajoja alueita tai jopa koko valtakuntaa koskevia pelastus- tai suojaamistoimenpiteitä. Erityisesti tällaisissa tilanteissa on tarpeen, että pelastustoimesta vastaavalle ministeriölle ja lääninhallitukselle on lainsäädännössä varattu joustava mahdollisuus antaa pelastustoimintaa koskevia käskyjä ja ohjeita. Ne voisivat tarvittaessa määrätä paikallisen pelastustoiminnan johtajasta. Ehdotettu järjestelmä on voimassa olevaa joustavampi, koska ministeriö ja lääninhallitus voisivat johtovastuuta siirtämättä antaa yksittäisiä määräyksiä ja ohjeita, joissa on otettu huomioon kuntaa ja yhteistoiminta-alueita laajemmin alueen tarpeet. Ministeriön ja lääninhallitusten sisäinen johtamistoimivalta määräytyy asianomaisen viraston työjärjestyksen mukaisesti.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi uusi pelastustoimintaan osallistuvien viranomaisten keskinäisiä johtosuhteita koskeva säännös. Pelastusviranomainen vastaisi yleisjohtamisesta tilanteessa, jossa pelastustoimintaan osallistuu useampien toimialojen viranomaisia. Pelastusviranomaisen yleisjohtovastuu ei rajoittaisi muiden pelastustoimintaa suorittavien viranomaisten lakisääteisiä vastuita, oikeuksia ja velvollisuuksia. Pelastustoimintaan osallistuvien viranomaisten tulisi kuitenkin noudattaa pelastusviranomaisen antamia määräyksiä, joiden tarkoituksena on pelastustoiminnan asianmukainen järjestäminen, varmistaminen ja viranomaisten toimenpiteiden yhteensovittaminen. Säännös ei koskisi tilanteita, joissa ensisijainen vastuu pelastustoiminnasta olisi muun lainsäädännön nojalla muulla viranomaisella kuten meripelastuspalvelusta annetun lain mukaan

rajavartiolaitoksella on meripelastuspalvelussa, tai aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä annetun lain mukaan öljyvahinkojen torjuntaviranomaisella öljyvahinkojen torjunnassa taikka ilmailulain mukaan Ilmailulaitoksella ilmailun pelastuspalvelussa. Pelastustoimilaki olisi 1 §:n 3 momentin mukaan toissijainen näihin verrattuna.

47 §. *Pelastustoiminnan johtajan toimivaltuudet.* Säännösehdotus vastaa sisällöltään voimassa olevia säännöksiä. Ilmaisua on kuitenkin tiivistetty ja ajanmukaistettu. Paloja pelastustoimesta annetun lain vastaavassa säännöksessä on lueteltu yksityiskohtaisesti erilaisia pelastamiseen liittyviä toimenpiteitä kuten ovien murtaminen, aitauksien poistaminen, maan kaivaminen, soran ottaminen, ojien tukkiminen, puuston kaataminen ja vastatulien syyttäminen. Toimivaltuuksien tarkoituksena on suojata ihmisiä ja rajoittaa ihmisille tai omaisuudelle aiheutuvia vahinkoja tai saada täydennystä palokunnan varusteisiin ja kalustoon taikka suorittaa sammutustekniikkaan tai taktiikkaan kuuluvia toisen omaisuuteen kohdistuvia toimenpiteitä suurempien vahinkojen estämiseksi. Evakuoinnilla tarkoitetaan tässä pykälässä ihmisten ja määrätyn omaisuuden välittömästi toteutettavaa siirtämistä pois vaarasta. Omaisuudella tarkoitetaan myös kotieläimiä. Valtuudet olisivat edelleenkin käytettävissä tilanteen vaatiessa. Rajoituksena toisen omaisuuden ottamiselle olisi, että jos joku tarvitsee pyydettyä omaisuutta itse samanaikaisesti pelastustoimintaan, omaisuutta ei saisi ottaa, ellei kysymyksessä ole ihmishengen pelastaminen. Voimassa olevista säännöksistä poiketen myös valtiolle korvattaisiin 1 momentin 3 ja 4 kohdassa tarkoitettut menetykset samojen perusteiden mukaan kuin muillekin tahoille.

48 §. *Velvollisuus osallistua pelastustoimintaan.* Säännösehdotus vastaa pääasialliselta sisällöltään voimassa olevia säännöksiä. Mahdollisuus määrätä sivullisia avustamaan pelastustoimintaa on tarkoitettu käytettäväksi vakavissa tilanteissa, joissa avuntarve on kiireellinen. Pelastustoimintaan olisivat velvollisia osallistumaan, kuten nykyisinkin, palotai onnettomuuspaikalla tai sen läheisyydessä olevat työkykyiset henkilöt. Tarvittaessa myös muut kunnassa oleskelevat työkykyiset henkilöt voitaisiin määrätä osallistumaan pelastustoimintaan. Säännös on tarkoitettu sovellettavaksi esimerkiksi suurissa metsäpa-

loissa, joissa sammuttajia ja sammutustyössä avustavia (esimerkiksi muonitus ja muu huolto) tarvitaan suuri määrä. Nykyisessä laissa asetettuja ikärajoja (18-55 vuotta) ei ole katsottu perustelluksi asettaa. Avustus-tehtävään määrättävän henkilön tulisi olla työkykyinen ja ominaisuuksiltaan tehtävään soveltuva siten, että hänelle ei aiheudu tehtävästä vahingonvaaraa. Tehtävien tulisi olla luonteeltaan sellaisia, jotka voi suorittaa ilman pelastusalan koulutusta ja kokemusta. Pelastustoimintaan määrätty voisi pätevästä syystä kieltäytyä tehtävästä.

Koska kysymyksessä on poikkeus henkilökohtaisen vapauden suojasta, tulisi henkilöiden määräämistä harkittaessa ensisijaisesti tukeutua muihin mahdollisuuksiin kuten virka-apuna saataviin lisävoimavaroihin.

Pelastustoimintaan osallistuville maksettai-siin ehdotuksen 78 §:n mukainen kohtuullinen palkkio ja turmeltuneet tai hävinneet varusteet ja työvälineet korvattaisiin. Tapa-turmakorvauksesta säädettäisiin ehdotuksen 79 §:ssä.

Pykälän 2 ja 3 momentti vastaavat sisällöltään nykyisiä säännöksiä.

49 §. *Jälkiraivaus ja -vartiointi.* Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi nykyistä vastaava velvoite kuitenkin siten muutetuna, että jälkiraivauksesta ja -vartioinnista huolehtiminen kuuluisi myös metsäpaloissa pääsäännön mukaisesti kohteen omistajalle ja haltijalle eikä enää asianomaiselle viranomaiselle. Säädösehdotus asettaisi siten erilaatuisen omaisuuden omistajat yhdenvertaiseen asemaan.

Jälkiraivauksella ja -vartioinnilla tarkoitetaan niitä toimenpiteitä, jotka ovat tulipalon sammutuksen päätyttyä tarpeen uudelleen syttymisen estämiseksi ja muiden enempien vahinkojen ehkäisemiseksi. Palokunnan velvollisuuksien voidaan katsoa päättyvän silloin, kun tuli ja todennäköiset palopesäkkeet on sammutettu tai muut onnettomuuden vaatimat kiireellisuonteiset toimenpiteet suoritettu ja onnettomuuden aiheuttamat vaarat-kijät poistettu ja jälkitilanne on ilmeisesti hallittavissa ilman palokunnan läsnäoloa. Esimerkiksi rakennuspaloissa palokunta voi lähteä, kun kohde on savuton ja vedetön.

Öljyn tai muun kemikaalin aiheuttamien vahinkojen jälkiraivaukseen on sovellettavissa useita lakeja, joiden suhde pelastustoimintaan kuuluvaan jälkiraivaukseen on ollut epäselvä. Pelastustoimilaki koskisi vain välittömästi tulipalon jälkeen suoritettavien

toimenpiteiden huolehtimisvelvollisuutta. Toimenpiteet ovat luonteeltaan sellaisia, että niitä ei voida jättää huolehdittavaksi myöhemmin. Siksi pelastustoiminnan johtajalla olisi tarvittaessa oikeus teettää toimenpiteet omistajan tai haltijan kustannuksella. Säännös ei siten koskisi jätelaissa (1072/1993) tarkoitettua maaperän puhdistamisvelvoitetta eikä kemikaalilain mukaista saneerausvelvoitetta.

Säännös jälkiraivauksen ja -vartioinnin huolehtimisvelvollisuuden alkamisajankohdasta selkeyttäisi nykyistä tilannetta, jossa ajankohtaa ei ole ensinkään määritelty.

50 §. *Kansainvälinen pelastustoiminta.* Lähtökohtana kansainvälisessä pelastustoiminnassa on valtioiden väliset asiaa koskevat sopimukset. Yhteistyö Suomen kuntien ja rajanaapurien kesken perustuu näihin sopimuksiin. Pykälän tarkoituksena olisi säännellä lähinnä sellaisia tilanteita, joissa valtioiden välistä tai muuta kansainvälistä sopimusta pelastustoiminnasta ei olisi. Nykyisin palo- ja pelastustoimesta annetussa laissa tai väestönsuojelulaissa ei ole säännöksiä kansainvälisestä pelastustoiminnasta. Pelastuspalveluyhteistyön lisääntyessä tulisi kansainvälisen pelastustoiminnan järjestämistä koskevat lähtökohdat, muun muassa toimivaltuudet, sisällyttää lakiin.

Pelastustoimesta vastaava ministeriö päättäisi avun antamisesta tai pyytämisestä, jollei sopimuksista muuta johdu. Avun antamisessa käytettäisiin kunnallisten palokuntien henkilöstöä valtiorin ja kuntien sopimalla tavalla. Vuonna 1995 voimaan tulleen kuntalain mukaan kunta voi aikaisemmin vallinneesta tilanteesta poiketen sopimuksen nojalla ottaa hoidettavakseen muitakin kuin itsehallintoonsa kuuluvia julkisia tehtäviä. Avun antamiseen voitaisiin käyttää nykyisen käytännön mukaisesti kuntien lisäksi muitakin tahoja.

11 luku. Väestönsuojelu

51 §. *Väestönsuojeluun varautuminen.* Pykälässä säädettäisiin, minkälaisia valmisteluja on tehtävä väestön ja omaisuuden suojaamiseksi poikkeusoloissa. Tehtävät eivät laajenisi nykyisistä. Vastuu valmisteluista jakautuu viranomaisille ja yksityisille lakiehdotuksen 2 luvussa säädettyjen periaatteiden mukaisesti.

52 §. *Viranomaisten tiedonsaantioikeus.* Väestönsuojeluun varautuminen ja valmiu-

den ylläpito edellyttää poikkeusolojen henkilöstön, toimittilojen ja evakuoitujen sijoituspaikkojen suunnittelua. Suunnittelutarve tiivistyy lähempänä kriisiä mutta tietojen saantiin oikeuttava säännös on tarpeen jo normaaliaikana suoritettavissa valmisteluissa. Evakuointi edellyttää tietojen saamista käytettävissä olevasta ajoneuvokalustosta ja kuljettajista. Tietoja tulisi saada tieliikenteen tietojärjestelmästä. Liikennetietojen hyödyntämistä varten on olemassa liikenneministeriön suunnitelma tiedonhallintajärjestelmäksi, jonka käyttäminen edellyttää siihen oikeuttavaa säännöstä. Järjestelmässä on otettu huomioon puolustusvoimien varaama kalusto. Tästä tietojärjestelmästä pelastusviranomaisilla olisi oikeus saada tietoja sopimuksen perusteella.

Henkilöstöä on välttämätöntä varata jo normaaliaikana väestönsuojelun organisaatioihin. Ne muodostetaan tarvittaessa pelastustoimen viranomaisten yhteyteen. Hallinnon organisaatioihin on tarpeellista sijoittaa myös ulkopuolista asiantuntijahenkilöstöä. Myös yksityisiä yhteisöjä koskee omatoiminen varautuminen.

Henkilöstön varaamiseksi ja kouluttamiseksi tulisi väestönsuojelun valmiudesta vastaavan viranomaisen saada tiedot käytettävissä olevasta henkilöstöstä. Tämä toteutettaisiin niin, että sotilasviranomaiset ilmoittaisivat esitysten perusteella, ketkä asevelvollisista ovat vapautettuja sodanaikaisesta palveluksesta. Väestötietojärjestelmästä tulisi tarvittaessa saada perustiedot käytettävissä olevasta henkilöstöstä (henkilöiden nimet, kotikunnat, osoitteet tai muut asuinpaikan yksilöimiseksi tarpeelliset tiedot, siviilisääty ja ammatti). Tiedot luovuttaisi rekisterihallintolaisissa (166/1996) tarkoitettu viranomainen. Tietoja tulisi voida täydentää muun muassa eri ammattialojen osalta kartoittamalla henkilöstöä työpaikoittain. Tieto on tarpeellista saada muun muassa terveydenhuoltohenkilöstön varaus- ja työvelvollisuusjärjestelmästä. Työnantajalta tulisi saada tieto henkilön soveltuvuudesta suunniteltuun tehtävään. Työkykyä koskevilla tiedoilla ei tarkoiteta salassa pidettäviä terveystietoja (diagnosittietoja) tai tietoja sairaspotilaista tai hoitotoimenpiteistä. Väestönsuojeluviranomainen voisi tällöin ratkaista kysymyksen asianomaisten sijoittamisesta poikkeusolojen organisaatioihin ottamalla huomioon myös virastojen, laitosten ja yksityisten yhteisöjen omat välttämättömät henkilöstötarpeet.

53 §. *Velvollisuus osallistua koulutukseen.* Voimassa olevassa laissa velvoitetaan sisäasiainministeriön määräyksestä väestönsuojelun johto- ja erityishenkilöstö osallistumaan väestönsuojelukoulutukseen enintään 10 päivää vuodessa. Säännöstä tarkennettaisiin siten, että koulutuksen kesto olisi enintään 10 vuorokautta ja osallistumisvelvollisia olisivat väestönsuojelutehtäviin varatut henkilöt. Koulutuksesta voisi kieltäytyä vain erityisen syyn perusteella. Koulutuksesta vapauttamisesta ja kustannusten korvaamisesta on säädetty Pelastusopistosta annetussa asetuksessa.

54 §. *Palvelussuhteeseen liittyvät tehtävät väestönsuojelussa.* Vastaava velvollisuus on säädetty väestönsuojelulaissa. Velvollisuus ei koske vain asianomaisen laitoksen omaa suojelua vaan myös yleiseen väestönsuojeluun liittyviä tehtäviä.

55 §. *Suojelukohteet.* Nykyisessä väestönsuojelulaissa oleva käsite valvonta-alue poistettaisiin tarpeettomana. Suojelukohteen nimeäminen on edelleen tarpeellista niihin kohdistuvien suurempien uhkien vuoksi. Valtioneuvosto on antanut väestönsuojelulain nojalla päätöksen väestönsuojelulaissa tarkoitetuista suojelukohteista (937/1990).

Päätöksessä on lueteltu 52 kuntaa, joissa sijaitsevien suojelukohteiden rajat sisäasiainministeriö määrää tarkemmin. Suojelukohteessa vaaditaan muun muassa väestönsuojelusta suurempaa kestävyyttä kuin muulla alueella sekä yleisten väestönsuojien rakentamista.

56 §. *Väestönsuojan rakentamisvelvollisuus uudisrakentamisen yhteydessä.* Väestönsuojelulakia muutettiin vuonna 1990. Väestönsuojan rakentamisvelvollisuus laajennettiin koskemaan koko valtakunnan aluetta, kun se aikaisemmin koski vain suojelukohdekuntia. Samalla otettiin käyttöön uusi väestönsuojan suojaluokka kevyt väestönsuoja, joita on rakennettava pienempiin rakennuksiin suojelukohteissa ja muualle valtakunnan alueelle. Väestönsuojan rakentamisvelvollisuus olisi ehdotuksen mukaan pääosin nykyisen laajuinen. Nykyisen lain soveltamiskäytännön pohjalta on selvyiden vuoksi tarpeen säätää myös tilapäisten rakennusten väestönsuojan rakentamisvelvollisuudesta. Jos sellaista rakennusta käytettäisiin yli viisi vuotta, olisi väestönsuoja vaadittava.

Väestönsuojelulain mukaan väestönsuojan rakentamisvelvollisuus ei koske enintään kaksi asuntoa käsittävää rakennusta tai ra-

kennusryhmää. Säännöstä on pyritty tulkitsemaan sen tarkoituksesta poiketen siten, että esimerkiksi teollisuuslaitokseen, jossa on yhdestä kahteen asuntoa, ei tarvitsisi rakentaa väestönsuojaa. Tällaista poikkeusta ei enää säädettäisi, koska se on käytännössä osoittautunut tarpeettomaksi yli 600 m² olevien omakotitalojen tai paritalojen vähäisyyden vuoksi. Jos näissä harvoissa rakennuksissa väestönsuojan rakentaminen aiheuttaisi kohtuuttomat kustannukset, voisi lääninhallitus myöntää 62 §:n nojalla vapautuksen rakentamisvelvollisuudesta.

Säännös, jonka mukaan väestönsuojan rakentamisvelvollisuutta määrättäessä otetaan huomioon samalla tontilla olevat rakennukset, joiden valmistumisesta on kulunut alle viisi vuotta, on osoittautunut ongelmalliseksi esimerkiksi yritysten vaiheittaisessa laajentumisessa. Pienikin lisärakennus vaatisi lain mukaan väestönsuojan, vaikka olemassa olevassa rakennuksessa olisi jo väestönsuoja. Ehdotuksen mukaan otettaisiin huomioon vain ne viiden edeltäneen vuoden aikana valmistuneet rakennukset, joita varten ei ole väestönsuojaa. Jos näiden ja uudisrakennuksen kerrosala on yhteensä vähintään 600 m², on niitä varten rakennettava koko kerrosalaa vastaava väestönsuoja.

Voimassa olevasta säännöksestä poiketen laissa ei säädettäisi, milloin on rakennettava varsinainen väestönsuoja ja milloin kevyt väestönsuoja. Laissa säädettäisiin rakennuksen vähimmäiskoosta ja muista ehdoista, joiden perusteella väestönsuojan rakentamisvelvoite syntyy. Suojaluokka määriteltäisiin asetuksessa. Suojaluokka määräytyisi rakennettavan suojan koon perusteella. Asetuksella säädettäisiin myös suojan koon määräytymisperusteista. Nykyisiin väestönsuojan kokoa ja suojaluokkaa koskeviin vaatimuksiin ei ole tarkoitus tehdä muutoksia.

57 §. *Väestönsuojan rakentamisvelvollisuus muutos- tai korjaustyön yhteydessä.* Vuonna 1990 tehdyssä väestönsuojelulain muutoksessa tiukennettiin peruskorjauksen yhteyteen liittyvää väestönsuojan rakentamisvelvoitetta siten, että säädetyin edellytyksin korjaustyön yhteydessä on tehtävä kevyt väestönsuoja, mikäli se ilman suuria vaikeuksia ja kohtuullisin kustannuksin käy päinsä. Aikaisemmin väestönsuoja tuli rakentaa vain eri määräyksestä, jos se kävi päinsä ilman suurempia vaikeuksia ja kustannuksia. Ehtoja ehdotetaan tarkennettavaksi siten, että peruskorjattavassa rakennukses-

sa on asuttava ja työskenneltävä pysyvästi ja että peruskorjauksen on oltava uudelleen rakentamiseen verrattava ja vähintään 1000 m² kattava. Väestönsuoja vaaditaan 56 §:n mukaan vain sellaisiin uudisrakennuksiin, joissa asutaan tai työskennellään pysyvästi. Jos muunlainen rakennus myöhemmin muutetaan käyttötarkoitukseltaan asumiseen tai työskentelyyn tarkoitetuksi tilaksi, vaadittaisiin siihenkin muutostyön yhteydessä rakennettavaksi väestönsuoja. Kaikkien muutos- ja korjaustöiden yhteydessä voi lupaviranomainen kohtuussyistä olla vaatimatta väestönsuojan rakentamista.

58 §. *Väestönsuojan rakentamista koskeva poikkeus.* Maatilatalouden tuotannon kuten karjan, viljan ja rehun suojaaminen radioaktiiviselta säteilyltä edellyttää erityistoimenpiteitä. Siksi väestönsuojelulain muutoksen yhteydessä säädettiin, että maatilatalouden rakenteellisesta suojelusta on väestönsuojelulain mukaan säädettävä erikseen. Maataloustuotannon suojaamisesta on tarkoituksenmukaista säätää maa- ja metsätaloutta koskevien säännösten yhteydessä. Tämän vuoksi ehdotetussa laissa tehtäisiin poikkeus myös väestönsuojan rakentamisvelvollisuudesta maatalouden tuotantorakennusten osalta. Maatilatalouden tuotantorakennuksia ei myöskään oteta huomioon kun tilalla olevien muiden rakennusten väestönsuojien rakentamisvelvollisuutta ratkaistaan. Esimerkiksi kasvitarhojen ja turkistarhojen katsotaan kuuluvan maatilatalouden tuotantorakennuksiin, saharakennuksien sen sijaan ei.

59 §. *Yleiset väestönsuojat.* Suojelukohteissa on alueita, joissa rakennuksen omistajat eivät ole rakennusten pienuuden johdosta olleet velvollisia rakentamaan väestönsuojia. Taajamissa tarvitaan myös liikkuvaa yleisöä varten väestönsuojia. Jos suojautumismahdollisuuksia ei muuten ole riittävästi, olisi kunnan rakennettava suojelukohteessa yleisiä väestönsuojia kuten nykyisinkin.

60 §. *Johtamistilat.* Väestönsuojelun johtamista varten kunnalla tulee olla johtokeskus. Useimmissa kunnissa se on jo valmiina. Johtokeskukset olisi sijoitettava väestönsuojatiloihin, koska kunnan pelastustoimen johtorganisaation tulee voida työskennellä myös poikkeusoloissa. Sama vaatimus koskisi valtion väestönsuojelun johto-organisaation tiloja ja hätäkeskuksia. Nykyisille aluehälytyskeskuksille ei vaatimusta tilojen soveltuvuudesta poikkeusoloihin ole asetettu ja tarkoituksena on asettaa vaatimus vasta lain voi-

maantulon jälkeen perustettaville tai peruskorjattaville hätäkeskuksille. Nykyisin osa aluehälytyskeskuksista on varautunut toimimaan poikkeusoloissa varapaikassa, jota ei voida enää pitää tarkoituksenmukaisena ratkaisuna. Tekniikka on nykyisin niin pitkälle kehitettyä, että sen ylläpito kahdessa paikassa ei ole järkevää. Hätäkeskusten lamaanuminen poikkeusoloissa on vakava uhka pelastustoiminnalle ja suojatut tilat ovat toiminnan jatkuvuuden välttämätön edellytys. Asetuksella on tarkoitus säätää johtokeskusta hätäkeskustiloille omat vaatimukset. Tilojen koosta riippumatta ne voitaisiin rakentaa S1-luokan suojan lujusvaatimusten mukaisesti.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin väestönsuojelun aluejohtokeskuksesta. Lääninhallituksen 11 §:n nojalla määräämän yhteistointa-alueen keskuskunnan johtokeskus olisi varustettava siten, että se voisi tarvittaessa toimia lääninhallituksen apuna väestönsuojelun johtamistoiminnassa. Aluejohtokeskuksia tarvitaan väestönsuojelussa lääninhallituksen ja kuntien väliportaaksi viestien välittämiseen ja muuhun johtamistoiminnan tukemiseen. Ehdotetun 65 §:n 1 momentin 7 kohdan perusteella voitaisiin tarvittaessa aluejohtokeskuksille myös antaa itsenäisiä väestönsuojelun johtotehtäviä. Aluejohtokeskusten varustamisesta aiheutuvia kustannuksia voitaisiin maksaa valtion varoista ehdotuksen 74 §:n perusteella.

61 §. *Väestönsuojien rakenteelliset vaatimukset.* Väestönsuojan lujutta koskevat vaatimukset annettaisiin kuten nykyisinkin asetuksessa ja yksityiskohtaisemmat määräykset sisäasiainministeriön teknisissä määräyksissä. Suojaluokkia ovat kevyt väestönsuoja sekä S1-, S3- ja S6-luokan väestönsuoja. Suojan tulee antaa nykyisen väestönsuojeluasetuksen mukaan suojaa radioaktiiviselta säteilyltä, myrkyllisiltä aineilta, rakennesortumilta sekä asevaikutuksilta. S1-, S3- ja S6-luokan suojien tulee lisäksi kestää 1, 3 ja 6 ilmakehän paineallostaa aiheuttavat kuormitukset. Sisääntulo- ja ulospääsytietyt sekä ilmanvaihto on turvattava.

62 §. *Helpotusten myöntäminen.* Väestönsuojan rakentamista koskevat säännökset voivat joissakin tapauksissa johtaa kohtuuttomaan lopputulokseen esimerkiksi jos väestönsuojan koko olisi pääsäännön mukaan olennaisesti suurempi kuin suojautumistarve vaatii tai jos väestönsuojan rakentamiskustannukset suhteessa rakennuksen rakentamis-

kustannuksiin muodostuisivat erittäin korkeiksi. Tällöin voisi lääninhallitus myöntää rakentamisvelvollisuudesta vapautuksen. Rakennusluvan myöntävä viranomais voisi myöntää helpotuksia niistä vaatimuksista, jotka väestönsuojalle on asetettu asetuksessa ja teknisissä määräyksissä. Tällaisia ovat esimerkiksi suojan koko ja suojaluokka.

63 §. *Väestönsuojien ja väestönsuojelukaluston käyttö normaalioloissa.* Väestönsuojia voi nykyisinkin käyttää muuhun tarkoitukseen. Asetuksella on säädetty, että ne on voitava ottaa väestönsuojelukäyttöön yhdessä vuorokaudessa.

64 §. *Varautumissuunnittelun ohjaaminen.* Väestönsuojelujärjestelyjen tulee olla yhteensopivia siten, että toiminta poikkeusoloissa olisi mahdollista. Organisaatiosta ja materiaalista ja viestiyhteyksistä on siksi tarpeen antaa melko yksityiskohtaisia määräyksiä ja ohjeita. Vastaava oikeus ministeriöllä ja lääninhallituksella on nykyisinkin.

65 §. *Poikkeusoloja koskevat erityiset toimivaltuudet.* Poikkeusoloissa voidaan joutua väestön suojaamiseksi ryhtymään toimenpiteisiin, jotka rajoittavat väestön perustuslain suojaa nauttivia oikeuksia. Väestönsuojelulain 32 §:ssä on säädetty viranomaisten poikkeuksellisista toimivaltuuksista valmiuslain 2 §:ssä ja puolustustilalain 1 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa. Valtuuksien voimaan saattamisessa noudatetaan valmiuslaissa säädettyjä periaatteita ja menettelytapoja. Asetuksella säädetään valtuuksien antamisesta valtioneuvostolle. Asetus saatetaan eduskunnan käsiteltäväksi. Eduskunnan on päätettävä, saako asetys jäädä voimaan sellaisenaan vai onko se kumottava kokonaan tai osittain. Valtuuksien tarkempi sisältö määrätään valtioneuvoston päätöksellä. Valmiuslain mukaisia poikkeusoloja ovat sota, sodanuhka, vieraiden valtioiden välinen sota tai sodanuhka, kansainvälisen vaihdannan äkillinen häiriintyminen tai suuronnettomuus. Suuronnettomuudelta kuitenkin edellytetään, että sen vaikutukset ovat erittäin laajakantoiset ja että viranomaisten normaalit toimivaltuudet eivät riitä väestön suojaamiseen. Väestönsuojelulain mukaiset poikkeusolojen toimivaltuudet ehdotetaan säädettäväksi pääosiltaan nykyisten kaltaisina.

Pykälän 1 momentin 1 kohdassa säädettäisiin velvollisuudesta osallistua poikkeusolojen pelastustoimen tehtäviin. Velvollisten ikäraajat on muutettu valmiuslain työvelvollisuusikärajoja vastaaviksi. Näihin tehtäviin

määrättäisiin poikkeusolojen pelastustoimen organisaatioon etukäteen varattuja ja muitakin henkilöitä, joita vallitsevassa tilanteessa välttämättä tarvitaan. Poikkeusolojen pelastustoimi kattaa laajemman joukon toimintoja kuin normaaliolojen pelastustoimi. Siihen luetaan myös ensiapu-, huolto-, raivaus- ja puhdistustehtävät. Kaikkiin näihin tehtäviin on suunnitelmissa varauduttu perustamaan suojeluyksiköitä. Momentin 2 kohdassa säädetäisiin väestön siirroista. Väestön siirto toteutettaisiin suojaväestönä, valmiusevakuointina tai alueellisena evakuointina. Ensiksi mainittua käytetään välittömän vaaran uhatessa tai poistuttaessa saastuneelta alueelta ja jälkimmäisiä pidempikestoisessa tilanteessa. Hätätilanteessa oikeus evakuoida ihmisiä ja omaisuutta on myös pelastustoiminnan johtajalla ehdotuksen 47 §:n perusteella. Nykyisen väestönsuojelulain säännöksistä poiketen voitaisiin pelastustoimilain mukaisessa järjestyksessä siirtää myös tuotantolaitoksia, virastoja ja laitoksia sekä omaisuutta tilanteen edellyttämässä laajuudessa. Säännöksen tarkoituksena on turvata, että yhteiskunnan toiminnan kannalta keskeiset virastot, laitokset ja tuotantolaitokset voitaisiin siirtää evakuoitavalta alueelta toimintakykyisinä turvallisemmalle paikkakunnalle. Tuotannon käynnistämiseen ja virastojen ja laitosten toiminnan järjestämiseen siirron jälkeen sovellettaisiin valmiuslain säännöksiä. Evakuoinnin yleisjohdosta vastaisi sisäasiainministeriö, jolla väestönsuojelua johtavana viranomaisena on yleiskuva tilanteesta. Muut ministeriöt päättäisivät evakuoinneista omalla toimialallaan. Sisäasiainministeriölle kuuluu väestön ja oman hallinnonlansan viranomaisten evakuointi. Valtioneuvoston kanslia ja valtiovarainministeriö määräisivät, mitkä valtion hallintoviranomaiset ja liikelaitokset evakuoidaan, kauppa- ja teollisuusministeriö määräisi evakuoitavat liikeyritykset ja -laitokset sekä niiden varastot ja muut elinkeinoelämän yksiköt, maa- ja metsätalousministeriö määräisi maa- ja metsätaloustuotantoon liittyvien tuotantolaitteiden ja -koneiden, varastojen sekä kotieläinten evakuoinneista, sosiaali- ja terveysministeriö hoito- ja huoltolaitosten, liikenneministeriö kuljetus- ja viestikaluston ja oikeusministeriö tuomioistuinten ja vankeinhoitolaitoksen yksiköiden evakuoinneista.

Momentin 3 kohdan mukaan väestön liikkumista voitaisiin rajoittaa heidän oman turvallisuutensa tai evakuointien turvallisen to-

teuttamisen vuoksi. Momentin 4 kohdan mukaan uhatuille alueille voitaisiin määrätä rakennettavaksi tilapäisiä suojatiloja ja -rakenteita. Momentin 5 kohdan mukaan pelastusviranomaisten tehtävien suorittamiseen saataisiin ottaa tarvittavaa kalustoa ja välineistöä sekä huonetiloja samoin kuin evakuoitun väestön huoltoon tarvittavaa omaisuutta. Momentin 6 kohdan perusteella voitaisiin suorittaa muitakin väestön suojelemiseksi tarpeellisia toimenpiteitä.

Momentin 7 kohdan mukaan viranomaisten velvollisuuksiin, tehtäviin sekä johto- ja alistussuhteisiin saataisiin tehdä muutoksia. Tällaisia järjestelyjä olisivat esimerkiksi eri toimialojen viranomaisten keskinäisten toimivaltasuhteiden järjestäminen. Ratkaisuvaltaa voitaisiin myös delegoida. Toimivaltuuksia käytettäessä on lakiehdotuksen mukaan noudatettava valmiuslain 3 luvussa säädettyjä yleisiä periaatteita. Valmiuslain 8 §:n mukaan poikkeusoloissa voidaan valtioneuvosto oikeuttaa käyttämään vain sellaisia toimivaltuuksia, jotka ovat välttämättömiä lain tarkoituksen saavuttamiseksi.

Toimivaltuuksia saadaan käyttää ja panna täytäntöön vain sellaisin tavoin, jotka ovat välttämättömiä lain tarkoituksen saavuttamiseksi. Valmiuslain 9 §:ssä säädetään kiello asettaa toimivaltuuksia käytettäessä ketään eri asemaan kuin muut rodun, ihonvärin, syntyperän, sukupuolen, kielen, kansallisuuden, uskonnon, iän, poliittisen tai muun mielipiteen taikka muun näihin verrattavan syyn vuoksi. Saman säännöksen mukaan kenenkään perustuslaisia turvattuja tai muitakaan oikeuksia ei saa rajoittaa enempää kuin tilanteen hallitsemisen välttämättä edellyttää. Lisäksi on valmiuslain 10 §:n mukaan otettava huomioon lain soveltamisalan rajoitukset, jotka johtuvat Suomea velvoittavista kansainvälisistä sopimuksista tai kansainvälisen oikeuden yleisesti tunnustetuista säännöistä. Omaisuuden luovutusmääräyksiä annettaessa on lisäksi noudatettava valmiuslain 36 §:ssä säädettyjä rajoituksia. Pykälässä mainittujen toimenpiteiden kustannusten korvaamisesta säädetäisiin ehdotuksen 76, 78 ja 79 §:ssä.

12 luku. Pelastustoimen henkilörekisterit

66 §. *Hälytysrekisteri.* Hätäkeskuksen tehtävänä on käynnistää pelastustoiminta ja avustaa hälytettäviä yksiköitä. Tällöin hätäkeskukselle kertyy tietoja keskeisistä koh-

teista, ajoreiteistä sekä pelastustoiminnassa kohdatuista ongelmista. Toiminnan tehostamiseksi ja kokemusten hyödyntämiseksi on tarpeellista tallentaa kertyvät tiedot rekisterin muotoon. Joissakin tapauksissa on tarpeellista tallentaa myös pelastustoiminnassa kohdattuja henkilöitä koskevia tietoja, joilla voi olla merkitystä jopa työturvallisuuden kannalta. Pelastushenkilöstön on tarpeellista ennakolta tietää, jos hätäilmoituksen tarkoittamassa kohteessa asuu väkivaltaiseksi todettu henkilö. Kohdetiedoissa tarvitaan yleensä yhteystietoja, joihin kuuluu myös omistajan ja haltijan nimi. Rekisteriin otettavalla teknisellä tallenteella tarkoitetaan hätäilmoituksesta nauhoitettua tai muulla tapaa aikaansaattua tallennetta, jota voidaan myöhemmin käyttää teknisellä apuvälineellä.

On välttämätöntä, että vastaanotetuista hätäilmoituksista ja niiden perusteella suoritetuista toimenpiteistä pidetään luetteloa. Tämä palvelee paitsi seurantaa ja toiminnan kehittämistä, myös mahdollisia oikeudellisia tai muita jälkiselvittelyjä. Täydentävinä tietoina tulisi voida tallentaa ne tiedot, jotka hätäkeskus on hälytystä välittäessään saanut muista rekistereistä tai asianomaisilta tahoilta.

Hätäkeskukset ovat hallinnollisesti itsenäisiä yksiköitä suhteessa hälytysalueen kuntien pelastusviranomaisiin. Esityksen mukaan kukin kunta pitää suoritteistaan toimenpiderekisteriä, laatii niiden perusteella tilastoja sekä hyödyntää muutenkin kokemuksia. Hätäkeskuksessa kirjattavilla hälytysrekisteritiedoilla voi olla olennainen kunnan pelastusviranomaisen tietoja täydentävä merkitys, minkä vuoksi on tarpeellista säätää oikeudesta käyttää niitä kunnan pelastusviranomaisen pitämän toimenpiderekisterin muodostamisessa tai täydentämisessä. Vastaavasti voisi hätäkeskus palokuntia palvelevana hälytysyksikkönä käyttää kunkin kunnan toimenpiderekisteriä, mistä säädettäisiin toimenpiderekisteriä koskevassa lainkohdassa.

Jälkiselvittelyjen kannalta tietojen säilyttämisaika voisi olla pidempikin mutta käytännössä tarpeet tulevat esille ennen yleisen vanhentumisajan umpeutumista. Rajoitettu säilyttämisaika perustuisi kuitenkin erityisesti kohdetietojen vanhentumiseen.

67 §. *Toimenpiderekisteri.* Hätäkeskusten ohella kunnalliset palokunnat tarvitsevat historiatietoja toimenpiteistään. Tiedoilla on merkitystä kokemusten hyödyntämiseksi se-

kä tarkempien kohdetietojen muistiin merkitsemiseksi. Palokunnilla on myös tilastointivelvoite ja tietoja voidaan tarvita oikeudellisissa, onnettomuuden syytä koskevissa tai muissa myöhemmin suoritettavissa tutkimuksissa. Tiedoilla ei ole täyttä merkitystä, ellei niitä yksilöidä henkilöittäin, lukuun ottamatta tilastollisia yhdistelmiä. Potilastietoja, joita pelastusviranomaiselle voi tulla sairaankuljetuksen yhteydessä ja niin sanotussa ensivastetoiminnassa, ei kerätä toimenpiderekisteriin. Tilastojen muodostamiseksi kyseiset rekisterit ovat toisaalta välttämättömiä perustiedostoja.

Pelastustoimesta vastaava ministeriö määrittelee tilastointitarpeen. Lähtökohtana olisivat sekä tilastolliset että toiminnalliset tarpeet. Onnettomuustilastoinnin tämänhetkisen tietopohjan muodostavat ministeriön vahvistamat hälytysseoste- ja onnettomuusseosteohjeet lomakkeineen. Jälkimmäistä täydentää tarvittaessa rakennusseoste. Nykyinen jako hälytys- ja onnettomuusseosteisiin vastaa pääpiirteissään ehdotettuja hälytys- ja toimenpiderekistereitä.

Toimenpiderekisteritietojen luovuttaminen hätäkeskukselle tai toisille pelastusviranomaisille vastaisi niiden omaa rekisterin muodostamisoikeutta. Luovutus hätäkeskukselle on tarpeellista ja tarkoituksenmukaista, koska hätäkeskuksen tehtävänä on avustaa ja toimia hätäilmoitusten vastaanottajana kutakin palokuntaa varten. Tietoja tarvitsee myös valvonnasta vastaava ylempi pelastusviranomainen sekä poliisi tai muu onnettomuuden syyn tutkija. Teknillisten tutkimuslaitosten tutkimustoimintaa varten rekisteristä on myös tarpeellista antaa tietoja.

68 §. *Väestönsuojelun henkilökisteri.* Väestönsuojelun valmistelu poikkeusolojen varalta edellyttää jo normaaliaikana suoritettavaa organisaatioiden muodostamista ja henkilöiden varaamista niihin. Varaukset on tehtävä etukäteen, koska yksiköt on voitava muodostaa nopeasti tarpeen vaatiessa ja yksiköiden henkilöstöä on myös koulutettava poikkeusolojen tehtäviinsä. Virastojen ja laitosten omatoimisesta varautumisesta vastaa väestönsuojeluyksiköt koostuisivat pääosin niiden vakinaisesta henkilökunnasta, josta työnantaja voi pitää rekisteriä muutenkin.

Pykälässä säädettäisiin rekisteriin merkittävät tiedot yksityiskohtaisesti. Lakiehdotuksen 52 §:ssä säädetään viranomaisen oikeudesta saada rekisteriin merkittävät tiedot. Ainakin tieto työkyvystä ja huollettavista pyy-

dettäisiin lähinnä asianomaiselta itseltään, esimerkiksi tarkistamalla asia koulutuksen yhteydessä. Työkykyä koskevana tietona ei edellytettäisi yksityiskohtaisia lääketieteellisiä tietoja. Rekisterissä olevien henkilöiden väestönsuojelutehtäviin varaamisen perusteet olisi tarkistettava viimeistään viiden vuoden kuluttua rekisteriin merkitsemisestä tai edellisestä tarkistuksesta. Jos tarkistusta ei tehdä, henkilö olisi poistettava rekisteristä. Ministeriön ohjeissa tullaan suosittelemaan tietojen tarkistusta kahden vuoden välein.

69 §. *Väestönsuojelun kiinteistörekisteri.* Vastaavasti mitä edellisen pykälän yhteydessä on todettu tarpeesta varata henkilöstöä väestönsuojelutehtäviin jo normaaliai- kana, on huolehdittava toimitilojen varaamisesta väestönsuojeluorganisaatioille sekä kartoitettava evakuoitavien ihmisten, virastojen ja laitosten, tuotantolaitosten, varastojen ja näitä vastaavien yksiköiden sijoituspaikat. Viranomaisten oikeudesta saada tietoja rakennuksesta ja huonetiloista tilojen kartoitusta ja käytön suunnittelua varten säädetäisiin 52 §:ssä. Väestönsuojelun kiinteistörekisterin muodostaminen edellyttää välttämättä myös tietoja kohteiden omistus- ja hallintasuhteista sekä niiden nykyisestä käytöstä ja käyttömahdollisuuksista. Rekisterin perustaminen edellyttää käytännössä massaluovutuksena saatavia perustietoja. Tietojen ajankohtaisuuden varmistamiseksi rekisterin tietosisällön säilyttämistarve ehdotetaan viideksi vuodeksi.

70 §. *Valvontarekisteri.* Palotarkastusten suorittamiseksi kunnan pelastusviranomaisen on tarpeellista pitää rekisteriä palotarkastuskohteista sekä niiden omistajista ja haltijoista. Rekisterin muodostamiseksi pelastusviranomaisen tulee voida hyödyntää olemassa olevia väestö- ja kiinteistötiedostoja sekä yksittäisten kiinteistöjen valmiussuunnittelutiedostoja. Rekisteriin voitaisiin merkitä kiinteistön vaaratekijöiden tai muiden erityispiirteiden lisäksi tiedot tehdyistä ja suunnitelluista palotarkastuksista, asianomaiselle kohteelle annetut määräykset ja ohjeet sekä muut henkilö- ja paloturvallisuutta koskevat tiedot kuten myös tiedot väestönsuojeluväl- miudesta.

13 luku. Pelastustoimen rahoitus, palkkiot ja korvaukset

71 §. *Vastuu pelastustoimen kustannuksista.* Kustannustenjaon pääsääntö on nykyisen

väestönsuojelulain mukainen, eli kustannuk- sista vastaa se viranomainen, jonka velvollisuutena toimenpiteen tai tehtävän suorittami- nen tai siitä huolehtiminen on. Pelastustoimen tehtäviin osallistuvat useiden toimialojen viranomaiset niin valtion kuin kuntienkin organisaatioissa. Kukin vastaa vastuulleen säädettyjen tehtävien aiheuttamista kustan- nuksista. Virka-apu korvataan siten kuin asi- anomaiset siitä sopivat. Säännös koskee nykyisestä poiketen myös yksityisten tahojen kustannusvastuuta. Yksityiset tahot vastaisi- vat muun muassa omien väestönsuojajensa rakentamisesta ja erinäisen kaluston ja va- rusteiden sekä välineiden hankkimisesta ai- heutuneista kustannuksista.

Kunnat saavat nykyisin valtiosuutta aluehälytyskeskusten perustamiskustannuk- siin ja palo- ja pelastustoimen huomattavan kalliin kaluston hankintakustannuksiin valti- on talousarvion rajoissa. Siitä on säädetty erikseen kunnille palo- ja pelastustoimen kustannuksiin suoritettavista valtiosuuk- sista ja -avustuksista annetussa laissa (560/1975) jota on merkittävältä osiltaan muutettu valtiosuus uudistuksen yhteydes- sä vuonna 1995. Lakiehdotuksen 18 §:n mu- kaan valtio voi lisäksi osallistua pelastustoiminnassa tarvittavan valmiuden ylläpitämi- seen hankkimalla erityiskalustoa tai rahoitta- malla erityistoimintoja.

72 §. *Pelastustoimintaa varten saadun avun korvaaminen.* Palo- ja pelastustoimesta an- netun lain mukaan sammuus- ja pelastustoimintaa koskevasta avusta on apua pyytänyt kunta velvollinen suorittamaan täyden kor- vauksen, jollei toisin sovita. Periaate ehdote- taan säilytettäväksi. Ehdotetun 13 §:n mu- kaan onnettomuuspaikalle pitäisi hälyttää pel- lastustoiminnan kannalta tarkoituksenmukai- simmat yksiköt riippumatta siitä, minkä kun- nan yksiköitä ne ovat. Usein tarkoituksen- mukaisuus merkitsee lähintä yksikköä. Häly- tysohjetta laadittaessa kuntien olisi aiheellista sopia korvausperusteista myöhempien riitatilanteiden välttämiseksi. Vastavuoroisuus- periaatteen tai muun synn johdosta kunnat voisivat myös olla perimättä korvauksia. Joskus onnettomuuden vaikutukset voivat ulottua onnettomuuden tapahtumapaikkaa laajemmalle alueelle. Tällöin tapahtumakun- ta vastaisi niiden torjuntatoimenpiteiden kus- tannuksista, joista se on itse velvollinen huolehtimaan. Muut kunnat, joissa myös ilme- nee onnettomuuden vaikutuksia, vastaisivat omalla alueellaan tapahtuvan pelastustoimin-

nan kustannuksista. Tällaisia tilanteita voisi esiintyä esimerkiksi säteilyonnettomuuksissa ja laajoissa kemikaalionnettomuuksissa.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi uusi säännös virka-avusta maksettavasta korvauksesta.

73 §. *Metsä- ja maastopalojen sammutuskustannukset.* Pykälässä säädettäisiin, miten sammutuskustannukset jaetaan metsä- tai maastopalossa, joka ulottuu yhtä useamman kunnan alueelle. Kuntien on mahdollista sopia kustannustenjaosta. Jos näin ei tehdä, menetellään pykälässä säädetyllä tavalla. Saman sisältöinen säännös on voimassa nykyisin.

74 §. *Valtionavustus kuntien väestönsuojelumenoihin.* Väestönsuojelulain mukaan kunnalle tai yksityiselle voidaan korvata kohtuullinen osa kustannuksista, jos rakenteellisista tai muista väestönsuojelutoimenpiteistä aiheutuvat kustannukset muodostuvat sille erityisen rasittaviksi. Lakiehdotuksessa poikettaisiin tästä säännöksestä siten, että avustusta myönnettäisiin vain kunnalle ja ainoastaan valtion talousarviossa päätetyissä rajoissa. Nykyisin avustusta on myönnetty lähinnä kuntien johtokeskusten rakentamiskustannuksiin vähävaraisimmille kunnille. Tämän pykälän nojalla voitaisiin avustaa myös yhteistoiminta-alueiden aluejohtokeskusten varustamista.

75 §. *Pelastustehtävän kustannusten korvaaminen valtion varoista.* Palo- ja pelastustoimesta annetun lain mukaan valtio korvaa sammutus- ja pelastustoiminnasta aiheutuneet kustannukset kunnalle suuronnettomuuksissa niiden apua antaneiden kuntien osalta, jotka eivät kuulu tapahtumakunnan yhteistoiminta-alueeseen. Tällainen peruste ei ole riittävän tasapuolinen eikä riipu todellisesta tuen tarpeesta. Valtion korvausvastuu säilytettäisiin laissa, mutta sen perusteena olisi sammutuskustannusten suhde asianomaisen kunnan verotuloihin. Kunnan omavastuuksi yksittäisessä pelastustehtävässä ehdotetaan 1 prosenttia kunnan laskennallisesta verotulosta siihen perustuvine tasauksineen. Korvattavia olisivat omavastuun ylittävät ylimääräiset kustannukset, joilla tarkoitetaan kunnan normaalisti valmiudessa olevien voimavarojen käytöstä aiheutuvien kustannusten lisäksi aiheutuneita pelastustoiminnan kustannuksia kuten muiden kuntien avunannosta suoritettavat korvaukset, virka-avusta suoritettavat korvaukset, sammutusaineista ja mahdollisesti ilma-alusten käytöstä sammu-

tukseen maksettavat korvaukset. Vuonna 1997 sovellettava sisäasiainministeriön verotuloihin perustuvaa tasausta koskevan päätöksen mukaan omavastuuosuuden rajaksi muodostuisi keskimäärin noin 100 mk/asukas. Valtaosa kunnista eli 346 kuntaa saa verotuloihin perustuvaa tasaustilaa ja niillä kaikilla omavastuun raja olisi vuoden 1997 tasossa 97 mk/asukas. Kunnat, joissa laskennallinen verotulo ylittää tasauksessa käytetyn tasausrajan, omavastuu olisi hieman korkeampi verotuloista riippuen. Enimmillään omavastuuraja olisi 117 mk/asukas. Omavastuuosuus kehittyisi vuosittain lähinnä kuntien verotulokehityksen mukaisesti. Tällöin sen reaalisessa arvossa ei ilmeisesti tapahtuisi kovin olennaisia muutoksia.

76 §. *Poikkeusoloissa suoritettavat korvaukset.* Nykyisessä väestönsuojelulaissa on periaatteena, että se, jonka velvollisuutena on huolehtia jostakin toimenpiteestä tai suorittaa jokin tehtävä, vastaa myös siitä aiheutuvista kustannuksista. Poikkeusoloissa valtioneuvoston päätöksessä määrättyjen toimivaltuuksien käytöstä aiheutuvista kustannuksista valtioneuvosto voi väestönsuojelulaissa säädetyistä kustannusten korvaamissäännöksistä poiketen määrätä kustannukset suoritettavaksi kokonaan tai osaksi valtion varoista. Lakiehdotuksessa täsmennettäisiin korvaussäännöksiä ja yhdenmukaistettaisiin ne valmiuslain vastaavien säännösten kanssa. Ehdotuksen mukaan viranomaisen haltuun ottamasta omaisuudesta suoritettaisiin vahingonkorvaus, joka olisi joko täysi korvaus tai kohtuullinen korvaus, jos valtionaloudelliset tai kansantaloudelliset syyt sitä vahinkojen suuren määrän vuoksi välttämättä vaativat. Täydellä korvauksella tarkoitetaan, että vahinkoa kärsinyt saatetaan siihen asemaan, jossa hän on ollut ennen vahingon aiheutumista. Täyttä korvausta voitaisiin ilmeisesti soveltaa ainoastaan tilapäisissä, lyhytkestoisissa ja vain osaa kansalaisista koskevissa poikkeusoloissa. Huomattavan laajan ja pitkäaikaisen kriisin sattuessa vahingon kärsineiden määrä voisi nousta niin suureksi, ettei täyden korvauksen maksaminen olisi mahdollista.

Lakiehdotuksen 65 §:n mukaisia toimivaltuuksia käytettäessä voi syntyä monenlaisia muitakin vahinkoja. Niiden korvausvelvollisuus pitäisi voida harkita ottaen huomioon poikkeusolojen olosuhteet, joissa voidaan tiettyyn rajaan asti yleisen edun vuoksi kaivata yksityisen etuja korvauksittakin. Jos

valtioneuvosto niin päättäisi, voitaisiin korvausta suorittaa myös muista kuin 65 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitetuista toimenpiteistä tai poiketa siitä mitä lakiehdotuksessa kustannusten jaosta eri tahojen kesken säädetään. Nykyisin on voimassa joitakin valtionosuus- tai avustusjärjestelmiä, joiden mukaan kunnille voidaan myöntää rahoitusta käyttökustannuksiin menoperusteisesti, muun muassa kuntien pelastustoimen kalliin kaluston hankintoihin. Jos 65 §:n nojalla määrätty toimenpiteet aiheuttaisivat kustannuksia, jotka voitaisiin rahoittaa valtionosuutta tai valtionavustusta koskevan lain mukaisesti, olisi näitä säädöksiä noudatettava väestönsuojelun toimeenpanosta aiheutuvien korvausten suorittamisessa.

77 §. *Vahingonkorvaus.* Vahingonkorvauslakia sovellettaisiin siltä osin kuin ehdotetussa laissa ei ole vahingon korvaamisesta erikseen toisin säädetty. Vahingonkorvauslain mukainen korvausvastuu perustuu tahallisuuteen tai tuottamukseen. Pelastustoilaisissa erikseen säädettyinä kunta korvaisi esimerkiksi pelastustehtäviin määrätylle aiheutuneen ja laissa tarkemmin määritellyn vahingon. Pelastustoilaisista riippumatta noudatettaisiin erityissäädöksiä kuten ympäristövahinkojen korvaamisesta annettua lakia (737/1994).

78 §. *Pelastus- ja väestönsuojelutehtäviin määrätyn palkkio ja korvaukset.* Pelastustoimintaa johtava viranomainen voi lakiehdotuksen 48 §:n nojalla määrätä palo- tai onnettomuuspaikalla olevan tai kunnassa oleskelevan henkilön avustamaan pelastustoiminnassa. Pykälässä säädetäisiin heille maksettavasta palkkiosta ja muista korvauksista. Korvaus koskisi myös henkilön vahingoitunutta henkilökohtaista omaisuutta. Vahingoituneen omaisuuden korvausmahdollisuus koskee myös palokuntaan kuuluvia, jos he eivät ole oikeutettuja korvaukseen muulla perusteella. Korvaus on perusteltua pelastustyön luonteen ja vaikeiden olosuhteiden johdosta. Palo- ja pelastustoimesta annetussa laissa olevan vastaavan säännöksen perusteella korvaukseen oikeutetuksi on katsottu myös henkilö, joka oma-aloitteisesti ryhtyy sammuttamaan havaitsemaansa paloa ja siinä yhteydessä kärsii vahinkoa. Korvauksen saaminen edellyttää kuitenkin riittävää näyttöä kuten hätäilmoitusta ja palokunnan käyntiä paikalla.

Väestönsuojelutehtäviin 65 §:n mukaisesti määrätuille maksettaisiin palkkaus valmius-

lain 24 §:n periaatteiden mukaisesti, eli palkkaus ja muut edut määräytyisivät alalla voimassa olevan työ- tai virkaehtosopimuksen mukaan. Jollei perustetta ole mahdollista soveltaa, henkilölle on maksettava palkkaa ja annettava muut edut sen mukaisesti, mikä kohtuudella vastaa hänen suoritettavakseen määrättyjä tehtäviä. Palkkaus kuuluisi sen työnantajan maksettavaksi, jolle työ tehdään. Kunnan väestönsuojeluorganisaation henkilöiden palkkauksen suorittaisi siten kunta.

79 §. *Pelastustoiminnassa ja väestönsuojelussa sattuneen tapaturman korvaaminen.* Palo- ja pelastustoimesta annetun lain ja väestönsuojelulain nykyiset säännökset tapaturmakorvauksesta sellaisille pelastustoimintaan ja väestönsuojelutehtäviin osallistuville, jotka eivät ole työsuhteessa eivätkä siten lakisäänteisen tapaturmavakuutusuojan piirissä, koottaisiin tähän pykälään. Säännös ei koskisi nuohoojia kuten nykyisin, koska nuohoojat olisivat ehdotuksen mukaisesti joko palvelussuhteessa kuntaan tai yritykseen tai olisivat itsenäisiä yrittäjiä.

Valtio korvaa tällaisille henkilöille sattuvan tapaturman ja ammattitaudin. Vakinaisen palokunnan henkilöstö on virkasuhteessa ja vakuutettu työtapaturman varalta. Sopimuspalokunnan henkilöstö on vakuutettu työtapaturman varalta vain, jos he ovat työsuhteessa kuntaan tai sopimuspalokuntaan. Rungas joukko vapaaehtoisia palokuntalaisia jää tapaturmavakuutuslain soveltamisalan ulkopuolelle. Heille korvattaisiin kuten nykyisinkin myös koulutuksessa, kalustonhuollossa ja sairaankuljetuksessa sattunut tapaturma. Teollisuuspalokuntaan kuuluvalla maksetaan korvausta valtion varoista, jos vahinko on sattunut pelastustoiminnassa asianomaisen laitoksen ulkopuolella. Säännös koskisi myös pelastustoiminnan johtajan määräyksestä sammutustyöhön osallistuvia henkilöitä samoin kuin poikkeusoloissa lain 65 §:n nojalla väestönsuojelutehtäviin määrättyjä ja väestönsuojelukoulutukseen osallistuvia henkilöitä.

Pykälän 3 momentissa viitattaisiin työnantajan oikeuksien osalta tapaturmavakuutuslakiin. Korvauksien käsittely säädetäisiin 4 momentissa Valtiokonttorin tehtäväksi, jolle asiat nykyisinkin kuuluvat.

14 luku. **Muutoksenhaku, pakkokeinot ja rangaistukset**

80 §. *Muutoksenhaku.* Palo- ja pelastustoi-

mesta annetun lain ja väestönsuojelulain nojalla tehtyihin kunnan viranomaisen päätöksiin haetaan muutosta kuntalain mukaan, koska muutoksenhausta ei ole erikseen säädetty. Säädösehdotuksen mukaan muutoksenhaku kunnan viranomaisen päätöksestä määräytyisi pääsääntöisesti kuntalain mukaisesti. Pykälässä yksilöidyissä tapauksissa muutoksenhaussa noudatettaisiin kuitenkin hallintolainkäyttölakia. Ensimmäisenä muutoksenhakuasteena pykälässä mainituissa asioissa toimisi siten lääninoikeus. Jos muutoksenhausta ei säädettäisi ehdotetulla tavalla, esimerkiksi palotarkastajan päätöksiin olisi kuntalain mukaisesti haettava oikaisua ylemmältä kunnan viranomaiselta. Oikeudellinen ja palotekninen asiantuntemus tulisi kuitenkin otetuksi paremmin huomioon keskitettäessä ehdotuksessa tarkoitettuihin asiaryhmät lääninoikeuksiin. Ehdotetussa muutoksenhakumenettelyssä valitusoikeus on asianosaisella, joka katsoo päätöksen loukkaavan oikeuttansa. Kunnallisvalituksessa sen sijaan valitusoikeus on kunnan jäsenellä. Pykälässä tarkoitettuihin päätökset vaikuttavat lähinnä yksilön (kiinteistön omistajan) oikeusturvaan eikä niihin luonteensa takia siten ole perusteltua hakea muutosta kunnallisvalituksin.

81 §. *Uhkasakko ja teettämisuhka.* Pykälässä säädettäisiin mahdollisuus käyttää uhkasakkoa ja teettämisuhkaa pykälässä lueteltujen säännösten vastaisen toiminnan yhteydessä. Nykyisiin säännöksiin verrattuna erona on, että teot tai laiminlyönnit, joiden perusteella pakkokeinoja voidaan käyttää, on yksilöity. Pakkokeinoista on lisäksi säädetty ehdotuksen 16 §:ssä, jonka mukaan lääninhallitus voisi velvoittaa kunnan korjaamaan pelastustoimen palvelutasossa olevat epäkohdat.

Pakkokeinomenettelyssä noudatettaisiin uhkasakkolain (1113/1990) säännöksiä.

82 §. *Rangaistukset.* Palo- ja pelastustoimista annetun lain mukaan palo- ja pelastussäännösten rikkomisesta on tuomittava, jollei teosta ole muualla säädetty ankarampaa rangaistusta, sakkoon taikka, jos asianhaarat ovat raskauttavat, enintään neljäksi kuukaudeksi vankeuteen. Väestönsuojelulain mukaan erittäin raskauttavien asianhaarojen kyseessä ollessa rangaistaan lain rikkomisesta enintään kuuden kuukauden vankeudella.

Rangaistavat teot ja laiminlyönnit yksilöitäisiin nykyisen lainsäätämiskäytännön mukaisesti. Pelastustoimilain mukaisia rikosnimikkeitä olisivat ehdotuksen mukaan pelas-

tusrikkomus ja väestönsuojelurikkomus, joista voitaisiin tuomita ainoastaan sakkorangaistus. Pelastusrikkomuksia olisivat laiminlyönnit ja rikkomukset, jotka koskevat rakennusten ja laitteiden käyttöturvallisuutta (23 §), huolellisuusvaatimusta avotulen ja vaarallisten aineiden käytössä (24 §), avotulentekieltoa (25 §), kulutuksen ilmoittamisvelvollisuutta (26 §), turvetuotannon paloturvallisuusvaatimuksia (27 §), hätäilmoituksen tekemisvelvoitetta (30 §), erityisiä turvallisuusvaatimuksia kuten palovaroittimen hankkiminen (31 §), pelastusviranomaisen palotarkastuksessa antamia korjausmääräyksiä (37 §) tai velvollisuutta osallistua pelastustoimintaan (48 §). Väestönsuojelurikkomus olisi viranomaisen määräämästä koulutuksesta kieltäytyminen ilman pätevää syytä (53 §).

Lisäksi pelastustoimilaisissa säädettäisiin väestönsuojelurikkoksesta, josta voitaisiin tuomita sakkorangaistus tai enintään kuuden kuukauden pituinen määräaikainen vankeusrangaistus. Väestönsuojelurikkoksia olisivat poikkeusoloissa annettavien erityisten velvoitteiden ja kieltojen noudattamatta jättäminen (65 §).

83 §. *Tuomitsematta jättäminen.* Nykyisessä käytännössä on ollut harvinaista käyttää samanaikaisesti uhkasakkoa ja rangaistusta. Säännöksellä vakiinnutettaisiin siten vallitseva käytäntö. Joissain tapauksissa, esimerkiksi aiheutetun vaaran luonteesta johtuen, on perusteltua käyttää rinnakkain uhkasakkoa ja rangaistusta.

15 luku. Erinäiset säännökset

84 §. *Vaitiolovelvollisuus.* Pelastusviranomaisen voi saada tehtävissään sellaisia viranomaistoimintaa, liiketoimintaa tai yksityistä henkilöä koskevia tietoja, jotka eivät ole julkisia tai jotka on erikseen säädetty salassa pidettäviksi. Vaitiolovelvollisuudesta ja tietojen luovuttamisen ehdoista on tarpeellista säätää myös pelastustoimilaisissa. Viranomaisen hallussa olevia tietoja koskee yleisten asiakirjain julkisuudesta annettu laki. Virkasalaisuuden rikkominen on säädetty rangaistavaksi rikoslaisissa samoin kuin yksityisen tieto- ja viestintäsalaisuuden rikkominen. Vastaava salassapitovelvollisuus kuin virkamiehillä on, ehdotetaan säädettäväksi myös muille pelastustoimintaan osallistuville henkilöille.

85 §. *Velvollisuus tilastotietojen antami-*

seen. Nykyisen käytännön mukaan kunnan pelastusviranomaiset toimittavat sisäasiainministeriölle ja lääninhallitukselle säännösehdoituksessa mainittuja tietoja. Kerättäviä tietoja käytetään pelastustoimen palvelujen arviointiin ja valvontaan, tutkimukseen ja kehittämiseen sekä onnettomuuksien ennaltaehkäisyyn kehittämiseen.

86 §. *Onnettomuuden selvittäminen.* Poliisi tutkii palon syyn, jos on aihetta epäillä rikosta. Onnettomuuksien tutkinnasta annetun lain (373/1985) mukaan yleisen turvallisuuden lisäämiseksi ja onnettomuuksien ehkäisemiseksi on suuronnettomuudet sekä ilmailussa ja raideliikenteessä tapahtuneet onnettomuudet tutkittava. Onnettomuuden tai vaaratilanteen tutkii onnettomuustutkintakeskus tai tutkintalautakunta.

Jos muut tutkintaorganisaatiot eivät selvitä palon tai muun onnettomuuden syytä, voisi ministeriö määrätä tutkimuksen suoritettavaksi ja nimetä sitä varten asiantuntijoista koostuvan tutkintaryhmän. Tulipalojen syistä on kunnan pelastusviranomaisen säännöksen mukaan aina tehtävä arvio.

87 §. *Poliisin virka-apu.* Pykälän mukaista virka-apua voitaisiin käyttää, jos pelastusviranomaisen ei pääse suorittamaan laissa säädettyä tarkastusta tai jos on estettävä vaarallinen toiminta. Virka-apuun olisi tarpeen varautua, jos tarkastuksen kohteessa on syytä epäillä harjoitettavan toimintaa, joka vaarantaa ihmisten ja ympäristön turvallisuutta. Poliisilaissa (493/1995) on myös säädetty poliisin antamasta virka-avusta. Poliisilain mukaan poliisin on annettava pyynnöstä muulle viranomaiselle ja yksityiselle virka-apua, milloin siitä on erikseen säädetty. Edelleen poliisin on annettava virka-apua myös muulle viranomaiselle laissa säädetyn valvontavelvollisuuden toteuttamiseksi. Selkeyden vuoksi ehdotetaan myös pelastustoilaisissa säädettäväksi poliisin antamasta virka-avusta. Etenkin onnettomuusvaaraa aiheuttavan toiminnan kieltämiseen liittyvän virka-avun voidaan katsoa edellyttävän pelastustoilaisissa olevaa erillistä poliisin virka-apuun oikeuttavaa säännöstä.

88 §. *Norminantovaltuus.* Pykälässä säädettäisiin tietyistä yksilöidyistä asiakokonaisuuksista, joista sisäasiainministeriö voisi antaa määräyksiä. Norminantovaltuus vastaisi suurelta osin palo- ja pelastustoimesta annetussa laissa ja väestönsuojelulaissa säädettyjä norminantovaltuuksia. Asiat, joissa sisäasiainministeriön määräysten antaminen

olisi mahdollista, ovat luonteeltaan teknisiä tai muutoin niin yksityiskohtaisia, ettei säännöksiä ole tarkoituksenmukaista sisällyttää lakiin tai asetukseen.

89 §. *Tarkeimmat säännökset.* Asetuksella on tarkoitus säätää muun muassa kunnan pelastustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista, pelastusviranomaisten ja muiden pelastushallinnon tehtäviä hoitavien viranomaisten tehtävistä sekä väestönsuojan koosta ja lujuusvaatimuksista.

16 luku. Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

90—95 §. Lakiehdotuksen 90 §:ään on otettu tavanomainen voimaantulosäännös.

Siirtymäsäännöksissä säädettäisiin siirtymäaika pelastustoimen palvelutason määrittelyyn, hälytysohjeiden laatimiseen, palovaroittimien hankkimiseen ja väestönsuojelun johtokeskusten rakentamiseen sekä hätäkeskusten rakenteellisten vaatimusten toteuttamiseen, jotka ovat uusia tai lisättyjä vaatimuksia. Lisäksi täsmennettäisiin valtion korvauksia koskevien säännösten soveltamista siten, että korvausten perusteena olevan onnettomuuden pitää olla saanut alkunsa lain voimaantulon jälkeen. Muuttuneita muutoksenhaikusäännöksiä sovellettaisiin vasta lain voimaantulon jälkeen tehtyihin päätöksiin.

2. Tarkeimmat säännökset ja määräykset

Lakiehdotuksen 89 §:n mukaan tarkempia säännöksiä annetaan tarvittaessa asetuksella. Lakiehdotuksen useissa pykälissä on lisäksi annettu valtuus asian säätämiseen asetuksella. Ehdotuksen 2 §:n mukaan pelastusviranomaisten tehtävistä voidaan säätää asetuksella. Asetuksella on tarkoitus luetteloida eri pelastusviranomasten tehtävät ja selvyiden vuoksi todeta kunnan pelastusviranomaisten muuhun lainsäädäntöön perustuvat tehtävät, kuten öljyntorjunta ja sairaankuljetus. Ehdotuksen 6 §:n nojalla on tarkoitus säätää pelastustoimintaan osallistuvien muiden viranomaisten tehtävistä ja virka-avusta. Muiden viranomaisten tehtävät on luoteltu lakiehdotuksen 6 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Ehdotuksen 9 §:n 3 momentin perusteella annettaisiin tarkeimmat säännökset, minkälaisia suunnitelmia eri tahot ovat velvollisia laatimaan onnettomuus- ja vaaratilanteiden

varalta sekä rajaamaan tarkemmin, miltä tahoilta suunnitelmat vaaditaan. Kunnan pelastustoimen palvelutasosta annettaisiin 15 §:n mukaan tarvittaessa ministeriön määräys palvelujen vähimmäistasosta. Määräyksessä määriteltäisiin muun muassa vaaditut toimintavalmiusajat riskialueittain, pelastustoiminnan yksiköiden vähimmäishenkilömäärä sekä eri asteisissa onnettomuuksissa tarvittava pelastustoiminnan yksiköiden määrä ja koostumus.

Lakiehdotuksen 21 §:n mukaan pelastustoimen päätoimisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista säädetään asetuksella. Tarkoituksena on vaatia palokunnan henkilöstöltä kutakin virkaa vastaava pelastusoppilaitoksessa suoritettu tutkinto. Asetuksessa säädettäisiin myös hälytyspäivystäjän ja nuohoojan kelpoisuusvaatimuksista vastaavasti kuin nykyisin.

Lakiehdotuksen 31 §:n 3 momentin mukaan säädettäisiin asetuksella suuronnettomuuden vaaraa aiheuttavien laitosten erityisjärjestelyistä onnettomuuden ehkäisemiseksi ja seurausten rajoittamiseksi. Osa näistä säännöksistä sisältyy vaarallisten kemikaalien teollisesta käsittelystä ja varastoinnista annettuun asetukseen kuten säännöksessä tarkoitettujen laitosten määrittely ja osa säädettäisiin lakiehdotuksen nojalla annettavassa pelastustoimiasetuksessa. Ministeriö voisi lisäksi antaa yksityiskohtaisempia määräyksiä puheena olevan pykälän nojalla.

Lakiehdotuksen 34 §:n mukaan asetuksella säädettäisiin, missä kohteissa palotarkastus olisi suoritettava vuosittain ja ennen toiminnan aloittamista. Tällaisiksi kohteiksi on tarkoitus säätää määrätyn kokoiset hotellit ja muut majoitustilat, sairaalat, hoitolaitokset, kokoontumis- ja liiketilat esimerkiksi myymälät, koulut, teatterit, ravintolat ja liikenneasemat, suurehkot tuotanto- ja varastotilat, tilat, joissa käsitellään, varastoidaan tai valmistetaan palo- ja räjähdysvaarallisia kemikaaleja, sekä tilat, jotka on yhdistetty hätäkeskukseen automaattisella paloimoittimella. Hätäkeskuksen tehtävistä voitaisiin 43 §:n nojalla säätää tarkemmin asetuksella. Asetuksella tarkennettaisiin, mitä hälytystehtäviä yleinen hätäilmoituskeskus hoitaa, mitä ilmoituksia se välittää edelleen ja mitä viestikeskustehtävään sisältyy.

Väestönsuojan mitoitusperusteet säädettäisiin 56 §:n nojalla asetuksella ja rakenteelliset vaatimukset asetuksella sekä ministeriön teknisillä määräyksillä. Mitoitusperusteeksi

on tarkoitus asetuksella säätää kuten nykyisin kaksi prosenttia rakennuksen yhteenlasketusta kerrosalasta, teollisuus-, tuotanto- ja kokoontumisrakennuksiin ja varastotiloihin yksi prosentti kerrosalasta. Suojan lujuusvaatimukset olisivat riippuvaisia väestönsuojan koosta ja siitä, onko rakennus suojelukohteessa. Asetuksessa säädettäisiin enimmäiskoot kullekin suojaluokalle. Väestönsuojan rakentamista ja varusteita koskevat yksityiskohtaisemmat määräykset on tarkoitus antaa ministeriön määräyksellä. Asetuksessa mainittaisiin myös keskeisemmät syyt, joiden perusteella väestönsuojan rakentamiseen voidaan myöntää helpotuksia. Tällaisia syitä olisivat tavanomaista huomattavasti korkeammat rakentamiskustannukset suhteessa asianomaisen rakennuksen rakentamiskustannuksiin, aikaisemmin rakennetun väestönsuojan suojapaikkojen riittävä määrä tai se, että kerrosalan mukaan määräytyvä väestönsuoja olisi tarpeettoman suuri rakennuksessa normaalisti olevia ihmisiä varten. Lakiehdotuksen 55 §:n nojalla ministeriö saisi määrätä suojelukohteet ja 64 §:n mukaan antaa määräykset väestönsuojelun henkilöstö- ja materiaalmäärävahvuuksista. Vastaavia määräyksiä on annettu nykyisten säännösten perusteella.

Lakiehdotuksen 65 §:ssä tarkoitettu asetus olisi mahdollista säätää vain poikkeusoloissa. Asetuksen perusteella valtioneuvosto voisi määrätä pykälässä säädetyistä väestön suojelemiseksi tarvittavista toimenpiteistä.

Lakiehdotuksen 89 §:ssä on lisäksi yleinen valtuus antaa tarvittaessa tarkempia säännöksiä lain täytäntöönpanosta asetuksella. Tällaisia säännöksiä voidaan tarvita esimerkiksi erilaisten avustusten ja korvausten hakemusmenettelystä ja tehtävien ja velvoitteiden tarkemmasta sisällöstä. Norminantovaltuutta koskevaan 88 §:ään on koottu luettelo niistä asioista, joista on tarvetta antaa velvoittavia määräyksiä. Valtuudet vastaavat pääosin nykyistä ministeriön norminantoa.

3. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan lain hyväksymistä seuraavan kalenterivuoden alusta. Jos laki säädetään tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä, se voisi tulla voimaan vuoden 1999 alusta. Jos laki säädetään perustuslain säätämisyjärjestyksessä, laki voisi tulla voimaan vuoden 2000 alusta. Palo- ja pelastustoimesta annetun lain ja väestön-

suojelulain nojalla on annettu pelastustoimen toiminnan kannalta keskeisiä määräyksiä, joiden antamista koskevat valtuudet sisältyvät myös ehdotettuun lakiin. Nämä määräykset ehdotetaan pidettäväksi voimassa enintään kahden vuoden ajan lain voimaantulosta. Voimaan jätettävät määräykset eivät olisi ristiriidassa ehdotetun lain kanssa, minkä vuoksi ne olisi tarkoituksenmukaista uusia siinä aikataulussa, kuin ne on alunperin tarkoitettu uusittavaksi. Siirtymäsäännöksissä annettaisiin lakiehdotukseen sisältyvien uusien järjestelyjen toteuttamiseen tarvittava kohtuullinen määräaika.

4. Säättämjärjestys

Lakiehdotukseen sisältyy säännöksiä, jotka merkitsevät jonkin asteisia hallitusmuodossa säädettyjen perusoikeuksien rajoituksia. Rajoitukset koskisivat hallitusmuodon 6 §:n 1 momentissa säädettyä henkilökohtaista vapautta, 7 §:n 1 momentissa säädettyä liikkumisvapautta ja oikeutta valita asuinpaikkansa, 8 §:ssä säädettyä kotirauhan suojaa sekä 12 §:ssä säädettyä omaisuuden suojaa. Ehdotuksessa on myös säännöksiä, joiden suhdetta kunnan itsehallintoon (hallitusmuodon 51 § 2 momentti) on tarkasteltava säättämjärjestyksen kannalta.

Ehdotetun lain 65 §:ssä olevat poikkeusoloja koskevat erityiset toimivaltuudet ja 53 §:ssä oleva velvollisuus osallistua väestönsuojelukoulutukseen on säädetty väestönsuojelulaissa, joka on säädetty perustuslain säättämjärjestyksessä. Perustuslakivaliokunnan tulkintojen mukaisesti poikkeuksena perustuslaista säädettyä lakia voidaan muuttaa perustuslainsäätämjärjestystä käyttämättä, jos muuttava laki ei laajenna sitä poikkeusta, joka muutettavalla lailla on tehty. Lausunnossa (PeVL 1/1988 vp) omaksuman käsityksen mukaisesti tätä periaatetta on sovellettava myös silloin, kun poikkeuksina perustuslaista säädetty säännökset siirretään uuteen lakiin kumoamalla alkuperäinen poikkeuslaki. Suomeen kohdistuvan aseellisen hyökkäyksen samoin kuin vakavuudeltaan aseelliseen hyökkäykseen lain mukaan rinnastettavien kansakuntaa uhkaavien poikkeusolojen aikana voidaan hallitusmuodon 16 a §:n mukaan säätää lailla välttämättömiä tilapäisiä poikkeuksia. Ehdotetun 65 §:n säännökset ovat suurimmaksi osaksi nykyisen väestönsuojelulain 32 §:n mukaisia. Poikkeusolojen toimivaltuuksiin ehdotetut

tarkennukset eivät merkittävästi laajenna niitä poikkeuksia perusoikeuksiin, jotka väestönsuojelulain 32 §:ssä on säädetty. Poikkeuksia säädetettäessä ja sovellettaessa on lisäksi noudatettava valmiuslaissa säädettyjä yleisiä periaatteita, joita ovat toimenpiteiden välttämättömyydestä johtuva tarkoitussidonnaisuuden periaate, toimenpiteiden oikea mitoitus vallitsevaan tilanteeseen eli suhteellisuusperiaate ja toimenpiteiden kohteiksi joutuvien tasapuolinen kohtelu eli syrjäntäkielto.

Henkilökohtainen vapaus

Henkilökohtaista vapautta rajoittava velvollisuus tehdä väestön suojelemiseksi tarpeellista työtä (65 §:n 1 momentin 1 kohta) perustuu väestönsuojelulakiin. Velvollisuutta ei ehdoteta laajennettavaksi vaan työvelvollisuuden alaikäraja nostettaisiin yhdellä vuodella. Tämä säännös ei siten edellyttäisi perustuslain säättämjärjestystä. Säännös ei myöskään ole ristiriidassa Euroopan ihmisoikeussopimuksen eikä kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen kanssa, koska sopimuksissa on lueteltu kriisitilanteet yhtenä seikkana, johon pakkotyön kielto ei ulotu.

Väestönsuojelukoulutukseen osallistumisen (53 §) tarkoitus on valmentautua väestönsuojelutehtävien hoitamiseen poikkeusoloissa. Koulutukseen osallistumisvelvollisuus koskee väestönsuojelutehtäviin varattua johto- ja erityshenkilöstöä. Velvollisuus perustuu väestönsuojelulakiin. Koulutukseen osallistumisvelvollisuutta laajennettiin kestoltaan väestönsuojelulain muutoksella, joka säädettiin tavallisena lakina. Perustuslakivaliokunnan kannanotto lainmuutoksesta oli (PeVL 6/1989 vp), että väestönsuojelukoulutukseen velvoittaminen ei edellytä perustuslainsäätämjärjestystä, koska kysymys on ajallisesti vähäisestä rajoituksesta, joka koskee verraten suppeaa henkilökuntaa ja on tärkeän yleisen edun vaatima.

Lakiehdotuksen 47 §:ssä ehdotettu pelastustoiminnan johtajan oikeus määrätä ihmisiä suojautumaan sekä siirtää ihmisiä, eläimiä ja omaisuutta pois vaaran uhkaamalta alueelta on tarkoitettu ihmisten oman hengen, terveyden ja omaisuuden turvaamiseksi eikä säännöksen tämän vuoksi voida katsoa merkitsevän poikkeusta hallitusmuodossa säädettyyn ihmisten henkilökohtaiseen vapauteen. Vastava säännös on säädetty palo- ja pelastus-

toimesta annetussa laissa, joka on säädetty tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Lakiehdotuksen 48 §:ään sisältyvä velvollisuus avustaa pelastustoiminnassa on myös säädetty palo- ja pelastustoimesta annetussa laissa. Perustuslakivaliokunta ei ole lakia säädettäessä antanut lausuntoa säätämisyjärjestyksestä. Velvollisuus on säädetty ihmisten hengen ja terveyden, omaisuuden ja ympäristön suojaamiseksi hätätilanteissa. Hengenvaarassa tai vakavassa terveyden vaarassa olevan henkilön auttamatta jättäminen on rikoslain 21 luvun 15 §:ssä säädetty rangaistavaksi teoksi (pelastustoimen laiminlyönti). Onnettomuuspaikalla oleviin kohdistuvana pelastustoiminnan avustamistehtävään liittyvä henkilökohtaisen vapauden rajoitus on tilapäinen ja lyhytkestoinen. Oikeus määrätä kunnassa oleskelevia avustamaan pelastustehtävissä koskee laajempaa henkilökoukkoja ja valtuus uskottaisiin vain viranomaisasemassa olevalle. Onnettomuuksia, joissa apujoukkoja tarvittaisiin, olisivat esimerkiksi laaja metsäpalo, tulva tai muu erittäin tuhoisa suuronnettomuus tai luonnonmullistus, joiden pelastustehtävissä tarvitaan runsaasti työvoimaa. Avustamisvelvollisuudesta aiheutuva vapauden rajoitus olisi tilapäistä ja tehtävästä olisi oikeus kieltäytyä pätevistä syistä. Suuronnettomuutta voidaan verrata ihmisoikeussopimuksissa tarkoitettuun kriisitilanteeseen, jossa pakkotyön kiellosta voidaan poiketa. Kunnassa oleskelevien määrääminen avustustehtäviin tulisi kysymykseen äärimmäisen harvoin, mutta tämän mahdollisuuden säilyttäminen laissa on tärkeän yleisen edun mukaista.

Liikkumisvapaus

Lakiehdotuksen 65 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohdan mukaan poikkeusoloissa valtioneuvosto voidaan oikeuttaa määräämään, että väestö tai osa siitä, tuotantolaitokset, virastot ja laitokset ja omaisuus on tilanteen edellyttämässä laajuudessa määrättyltä alueelta siirrettävä muualle ja että oikeus oleskella määrättyllä paikkakunnalla tai poistua paikkakunnalta on kielletty tai rajoitettu. Säännökset rajoittavat hallitusmuodon 7 §:ssä säädettyä liikkumisvapautta, mutta säännöksessä tarkoitettujen toimenpiteiden tarkoituksena on ihmisten hengen ja terveyden suojaamiseksi. Kun jokin alue evakuoitetaan siksi, että siellä asuminen tai oleskeleminen on vaaraksi ihmisten turvallisuudelle, tarvitaan evakuoitien tar-

koituksen turvaamiseksi oikeus kieltää tai rajoittaa liikkuminen vaarallisella alueella. Paikkakunnalta poistumisen kiellolla on tarkoitus estää väestön hallitsematon siirtyminen joltakin alueelta tilanteesta, jossa väestö poistumismatkallaan joutuisi vaaraan esimerkiksi säteilytilanteen tai sotatoimien johdosta. Ehdotetut 65 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohdassa olevat liikkumisvapauden rajoitukset väestön osalta on säädetty väestönsuojelulaissa perustuslainsäätämisyjärjestyksessä ja voitaisiin sen vuoksi säätää tavallisella lailla. Virastojen, laitosten ja omaisuuden siirtoa toiselle paikkakunnalle koskeva säännös on laajennus väestönsuojelulain säännöksiin verrattuna. Valtio, kunnat ja julkisoikeudelliset yhteisöt jäävät perustuslakivaliokunnan tulkinnan mukaan perusoikeussuojan ulkopuolelle, joten niiden siirtämisestä toiselle paikkakunnalle olisi mahdollista säätää tavallisella lailla. Tuotantolaitoksiin perusoikeudet ulottuvat välillisesti. Puuttamalla oikeushenkilön asemaan vaikutetaan sen taustalla olevien yksilöiden oikeuksiin. Evakuointia toimeenpantaessa olisi sen henkilöstö joka tapauksessa siirrettävä turvallisemmille alueille. Tuotantolaitosten siirtämisellä kokonaisuutena turvataan ihmisten ohella hallitusmuodon 15 §:ssä säädettyä elinkeinon harjoittamisoikeutta ja oikeutta tehdä työtä sijoituspaikkakunnalla. Poikkeusoloja koskevana edellä käsitelty toimivaltuuksien laajennus voitaisiin joka tapauksessa hallitusmuodon 16 a §:n nojalla säätää tavallisella lailla.

Kotirauhan suoja

Hallitusmuodon 8 §:ssä säädettyä kotirauhan suojaa rajoittavia viranomaisten toimivaltuuksia sisältyy lakiehdotuksen 17 §:ään, jonka mukaan pelastusviranomaiset voivat tehdä tarkastuksia pelastustoiminnan ja väestönsuojelun järjestelyjen valvomiseksi, sekä 35 §:ään, jossa säädetään palotarkastusten toimittamisesta. Lakiehdotuksen 86 §:n mukaan onnettomuuden syyn selvittämiseksi tehtävässä tutkimuksessa olisi tutkijoilla oikeus päästä onnettomuuskohteeseen. Poliisi olisi 87 §:n mukaan velvollinen tarvittaessa antamaan virka-apua 17 ja 35 §:ssä tarkoitettujen tarkastusten toimittamisessa. Palotarkastuksista on säädetty voimassa olevassa palo- ja pelastustoimesta annetussa laissa ja valmiustarkastuksista väestönsuojelulaissa. Laajennuksena nykyiseen tarkastusjärjestelmään on, että valmiuden tarkastami-

nen ulottuu myös muuhun kuin poikkeusolojen varautumisjärjestelyihin. Palotarkastukset ja onnettomuuden syyn tutkimiseen liittyvät tarkastukset saattavat kohdistua myös ihmisten asuntoon. Asuntoon kohdistuva tarkastus ulottuu perustuslakivaliokunnan tulkinnan mukaisesti (PeVL 19/1985 vp, PeVL 1/1986 vp, PeVL 3/1987 vp) perusoikeuden suojan ydinalueeseen. Hallitusmuodon 8 §:ssä on rajoituslauseke, jonka mukaan lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. Ennen hallitusmuodon perusoikeuksia koskevien säännösten muutosta (969/1995), perustuslakivaliokunnalla oli vakiintunut käytäntö kotirauhan suojasta poikkeamista koskevien säännösten säätämisyjärjestyksestä. Siitä voitiin valiokunnan mukaan poiketa muutenkin kuin kotietsinnän muodossa, mutta poikkeamisesta on säädettävä lailla ja pääsääntöisesti poikkeaminen tulee kysymykseen vain tärkeän yleisen edun vaatiessa. Nykyisten perusoikeussäännösten voimassaoloajalta löytyy perustuslakivaliokunnan kannanottoja siitä, milloin tarkastus rikosten selvittämiseksi on mahdollista säätää tavallisella lailla, ei sen sijaan kannanottoja siitä, milloin se perusoikeuksien turvaamiseksi on mahdollista. Palotarkastuksien tarkoituksena on huolehtia ihmisten turvallisuudesta ehkäisemällä tulipaloja ja muita onnettomuuksia. Säännös säädettäisiin ihmisten hengen ja terveyden, omaisuuden ja ympäristön suojaamiseksi ja ehdotetusta säännöksestä aiheutuvan kotirauhan rajoituksen voitaisiin katsoa tapahtuvan perusoikeuksien turvaamiseksi. Palo- tai onnettomuusvaarasta ei aiheudu vaaraa pelkästään kohteen omalle turvallisuudelle vaan tulipaloista, räjähdyksistä ja muista vastaavista onnettomuuksista joutuvat kärsimään myös lähipiirissä asuvat tai oleskelevat. Tarkastusten voidaan katsoa olevan siten myös tärkeän yleisen edun vaatimia.

Pelastusviranomaisten käynnistämä onnettomuuden tutkinta on tarkoitettu tulipalon tai muun onnettomuuden syyn selvittämiseksi, jotta saataisiin tietoa vastaavien onnettomuuksien ehkäisemistä varten. Tutkijoille ehdotetaan 86 §:ssä oikeutta päästä onnettomuuskohteeseen ja saada ottaa näytteitä. Jos on syytä epäillä rikosta, poliisi suorittaa tutkiminnan ja huolehtii ehdotetuista toimenpiteistä. Palonsyyn tutkiminnan yhteydessä tehtävän tarkastuksen tarkoituksena on siten ihmisten

turvallisuuden edistäminen ja sen aiheuttama kotirauhan rajoitus on tutkinnasta koituvan yleiseen etuun verrattuna vähäinen. Valmius-tarkastukset eivät kohdistuisi ihmisten asuntoihin, eivätkä siten rajoittaisi kotirauhan suojan ydinaluetta.

Omaisuu den suoja

Lakiehdotuksen 47 §:ssä pelastustoiminnan johtajalle säädettäisiin valtuus ottaa käytettäväksi rakennuksia, viesti- ja tietoliikenneyhteyksiä ja välineitä sekä pelastustoiminnassa tarvittavaa kalustoa, välineitä ja tarvikkeita, elintarvikkeita, poltto- ja voiteluaineita ja sammutusaineita, jos tilanteen hallitseminen ei muuten ole mahdollista. Näistä hyödykkeistä suoritettaisiin täysi korvaus ja käyttöön otetulle omaisuudelle mahdollisesti aiheutunut vahinko korvattaisiin. Valtuuden tarkoituksena on antaa mahdollisuus täydentää pelastajien kalustoa, varusteita, jos tarve on välttämätön ja kiireellinen ja niitä on onnettomuuspaikan läheisyydessä saatavilla. Omaisuuden käyttöön otto olisi mahdollista vain poikkeuksellisissa hätätilanteissa, joissa ihmisiä, omaisuutta tai ympäristöä olisi uhatuna ja toimenpiteellä voidaan estää suuremman vahingon syntyminen. Säännöksen sisältämää omaisuuden suojan rajoitusta voidaan pitää vähäisenä, koska se koskee poikkeuksellisia tilanteita, rajoitettua joukkoa onnettomuuden lähipiirissä olevia ihmisiä tai oikeushenkilöitä ja tapahtuu täyttä korvausta vastaan.

Pelastustoiminnassa voidaan myös ryhtyä toimenpiteisiin, jotka vahingoittavat onnettomuuden kohdetta tai sen läheisyydessä olevaa omaisuutta, mutta ovat välttämättömiä tulipalon sammuttamiseksi tai muun vahingon torjumiseksi. Näissä tapauksissa on kysymyksessä pakkotila, jossa sammutus- ja pelastustoiminnan taktiikkaan tai tekniikkaan liittyvillä toimenpiteillä estetään suuremman vahingon syntyminen. Tällaisista toimenpiteistä ei suoriteta korvausta, vaan ne muodostavat osan asianomaisen onnettomuuden vahingoista.

Lakiehdotuksen 65 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan valtioneuvosto voidaan poikkeusoloissa oikeuttaa määräämään erinäisen omaisuuden käyttöönotosta väestönsuojelua varten. Säännös on säädetty nykyisessä väestönsuojelulaisissa, mutta omaisuuden käyttöön otosta suoritettava korvausjärjestelmä (76 §) ehdotetaan muutettavaksi. Täyden korvauk-

sen periaatteesta voitaisiin poiketa ja suorittaa kohtuullinen korvaus, jos vahinkoa on vahingon käsiin varallisuusolot ja muut olosuhteet huomioon ottaen pidettävä vähäisenä tai jos valtiontaloudelliset tai kansantaloudelliset syyt sitä vahinkojen suuren määrän vuoksi välttämättä vaativat. Korvausjärjestelmä olisi yhteneväinen valmiuslaissa säädetyn järjestelmän kanssa. Valmiuslaissa on lähdetty siitä, että poikkeuksellisissa oloissa on voitava tiettyyn rajaan asti kaventaa yksityisen etua yleisen edun hyväksi. Valmiuslaki on säädetty perustuslain säätämisyjärjestyksessä. Käyttöön otetun omaisuuden korvausjärjestelmää koskeva säännös ei välttämättä vaatisi perustuslain säätämisyjärjestystä, koska korvaussäännös koskee poikkeusoloja, joissa hallitusmuodon 16 a §:n mukaan on mahdollista lailla säätää välttämättömiä ja tilapäisiä poikkeuksia perusoikeuksiin.

Perustuslakivaliokunta on väestönsuojelulain muutoksen käsittelyn yhteydessä ottanut kantaa sanotun lain 9 §:ään säädetyn väestönsuojan rakentamisvelvollisuuden laajenemiseen rakennuksen omistajan käyttövapauden rajoituksena. Perustuslakivaliokunta katsoi (PeVL 6/1989 vp), ettei silloinen väestönsuojan rakentamisvelvollisuuden laajennus rajatuilta alueilta koko maan alueelle vaatinut perustuslainsäätämisyjärjestystä. Pelastustoimilaissa ehdotetaan omakotitaloja ja paritaloja koskevan väestönsuojan rakentamisvelvollisuutta koskevan poikkeuksen poistamista laista, mikä merkitsee väestönsuojan vaatimista pieneen määrään asuintaloja, jotka kooltaan täyttävät pääsäännön mukaan rakentamisvelvollisuudelle asetetun rajan 600 m². Väestönsuojan rakentamisvelvollisuus on tarkoitettu edistämään hallitusmuodon 6 §:ssä säädettyä hengen suojaa ja on rasittavuudeltaan verrattavissa muihin uudisrakentamisessa huomioon otettaviin käyttövapautta rajoittaviin velvoitteisiin. Tämäkin laajennus voitaisiin siten säätää tavallisella lailla. Palovarointimien hankkimisvelvollisuus (31 §) kaikkiin asuntoihin ja yöpymispaikkoihin voidaan vastaavasti katsoa omistajan käyttöoikeuden rajoitukseksi. Sitä ei rajattaisi vain lain voimaantulon jälkeen rakennettaviin asuntoihin ja huonetiloihin, vaan myös olemassaoleviin tiloihin. Rasittavuudeltaan toimenpide on hyvin vähäinen, mutta toimenpiteen vaikutus ihmishenkien pelastamiseksi tulipaloissa on merkittävä.

Kunnallinen itsehallinto

Lakiehdotuksessa on säännöksiä, joiden mukaan pelastustoimen tehtäviä on tarvittaessa hoidettava kuntarajojen estämättä siten, että hätäkeskus hälyttää lähimmän tarkoituksenmukaisen yksikön (13 §) ja tarvittaessa aluepalopäällikkö voi ryhtyä johtamaan pelastustoimintaa (46 §). Avunantotehtävästä on suoritettava täysi korvaus, jolleivät kunnat ole toisin sopineet. Aluepalopäällikkö voi johtaessaan määrätä toimenpiteistä, joista myös aiheutuu kustannuksia toiselle kunnalle. Kuntien itsehallinnosta (hallitusmuodon 52 § 2 momentti) olevan perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön mukaan kuntien itsehallinnon perustuslainvoimaisesti turvattuna sisältönä on sen estäminen, että tavallisella lailla puututtaisiin keskeisiin ominaispiirteisiin tavalla, joka asiallisesti ottaen tekisi itsehallinnon merkityksettömäksi (PeVL 14/1986 vp). Perustuslainsuojaa nauttivina kuntien itsehallinnon osa-alueina on pidetty muun muassa kunnallista verotusvoimaa ja kuntalaisten oikeutta itse valitsemiinsa hallintoelimiin. Edellä mainitut lakiehdotuksen kohdat rajoittuvat operatiiviseen toimintaan eli ihmisten ja omaisuuden pelastamiseen onnettomuuden sattua ja turvaavat osaltaan ihmisten henkeä ja henkilökohtaista turvallisuutta eikä ehdotettujen säännösten mukaisen toiminnan voida katsoa kaventavan kuntien hallinnollista päätösvaltaa. Hälytyksen tekevä hätäkeskus ei käytä hallinnollista päätösvaltaa, vaan lähettää onnettomuuspaikalle etukäteen kuntien pelastusviranomaisten kanssa laadittujen hälytysohjeiden mukaisen yksikön tai yksiköt ja onnettomuuden laajentuessa yksiköitä hälytetään lisää. Aluepalopäällikön johtamistehtävästä ja kuntien avunantovelvollisuudesta on säädetty nykyisessä palo- ja pelastustoimesta annetussa laissa. Hälytysohjetta koskevassa säännöksessä (13 §) ehdotettu kuntarajoista riippumaton lähimmän yksikön hälyttämisperiaate muuttaisi lakisääteiseksi toimintamallin, jota nyt useilla alueilla noudatetaan sopimuksen perusteella. Kunnille voidaan antaa tehtäviä lailla. Esitetyt tehtävät eivät ole sen luonteisia, että ne puuttuisivat itsehallinnon keskeisiin ominaispiirteisiin. Perustuslain säätämisyjärjestystä ei tältä osin olisi siten vaadittava.

Hallitus katsoo, että lakiehdotus voitaisiin edellä esitetyistä syistä säätää tavallisena

lakina. Koska asia on tulkinnanvarainen, tulisi säätämisyjärjestyksestä saada eduskunnan perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Pelastustoimilaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan:

1) tulipalojen ja muiden onnettomuuksien ehkäisyyn, jollei muussa laissa tai asetuksessa toisin säädetä;

2) *pelastustoimintaan*, jolla tarkoitetaan ihmisten, omaisuuden ja ympäristön suojaamiseksi ja pelastamiseksi, vahinkojen rajoittamiseksi ja seurausten lieventämiseksi onnettomuuksien sattuessa tai uhatessa kiireellisesti suoritettavia toimenpiteitä; ja

3) *väestönsuojeluun*, jolla tarkoitetaan ihmisten ja omaisuuden suojaamista, yhteiskunnan toimintojen kannalta tärkeiden virastojen, laitosten ja tuotantolaitosten toiminnan turvaamista ja 2 kohdassa mainittujen tehtävien hoitamista valmiuslain (1080/1991) 2 §:ssä ja puolustustilalain (1083/1991) 1 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa sekä niihin varautumista.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen toimintojen muodostamaa toimialaa kutsutaan *pelastustoimeksi*.

Tätä lakia ei sovelleta aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä annetussa laissa (300/1979), maa-alueilla tapahtuvien öljyvahinkojen torjumisesta annetussa laissa (378/1974), meripelastuspalvelusta annetussa laissa (628/1982) tai ilmailulaissa (281/1995) tarkoitettuun toimintaan.

2 luku

Vastuu pelastustoimen hoitamisesta

2 §

Pelastusviranomaiset

Valtion pelastusviranomaisia ovat pelastustoimesta vastaava ministeriö ja lääninhallitukset.

Kunnan pelastusviranomaisia ovat palo-päällikkö ja kunnan näihin tehtäviin määräämät pelastustoimen viranhaltijat sekä kunnan asianomainen monijäseninen toimielin.

Pelastusviranomaisten tehtävistä säädetään tarvittaessa tarkemmin asetuksella.

3 §

Valtion pelastusviranomaisten tehtävät

Pelastustoimesta vastaava ministeriö huolehtii pelastustoimen valtakunnallisista valmisteluista ja järjestelyistä sekä eri ministeriöiden toimialaan kuuluvien pelastustoiminnan ja väestönsuojelun tehtävien yhteensovittamisesta, johtaa pelastustointia sekä valvoo pelastustoimen palvelujen saatavuutta ja tasoa.

Edellä 1 momentissa säädetyistä tehtävistä läänin alueella huolehtii lääninhallitus.

4 §

Kunnan pelastustoimen tehtävät

Kunta vastaa pelastustoimesta alueellaan ja

sen tulee siinä tarkoituksessa:

1) huolehtia pelastustoimintaan kuuluvista tehtävistä;

2) ylläpitää väestönsuojelun valmiutta ja huolehtia tarvittaessa siihen kuuluvista tehtävistä;

3) yhteensovittaa eri viranomaisten ja pelastustoimeen osallistuvien muiden tahojen tehtäviä pelastustoimessa;

4) huolehtia palotarkastuksista ja muusta pelastusviranomaisille kuuluvasta onnettomuuksien ehkäisystä;

5) huolehtia osaltaan pelastustoimen henkilöstön kouluttamisesta; sekä

6) huolehtia pelastustointa koskevasta valituksesta ja neuvonnasta.

5 §

Pelastustoimen järjestäminen kunnassa

Kunnalla tulee olla palokunta. Kunnan palokuntana voi olla kunnan oma palokunta taikka vapaaehtoinen palokunta, laitospalokunta tai tehdaspalokunta, joka on tehnyt kunnan kanssa sopimuksen.

Väestönsuojeluun kuuluvien eri toimialojen toimintaa kunnassa yhteensovittaa kunnanjohtaja.

Kunnat voivat hoitaa pelastustoimen tehtäviä yhteistoiminnassa sen mukaan kuin kuntalaissa (365/1995) säädetään.

6 §

Muiden viranomaisten tehtävät

Poliisi, rajavartiolaitos, sosiaali- ja terveysviranomaiset, maa- ja metsätaloudesta vastaavat viranomaiset ja laitokset, ympäristöviranomaiset, henkilö-, tavara- ja tietoliikenteestä vastaavat viranomaiset, säteilyturvallisuudesta ja sääpalvelusta vastaavat virastot ja laitokset ovat pelastusviranomaisten ohella velvollisia osallistumaan pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun siten kuin niiden tehtävistä säädetään.

Valtion ja kunnan viranomaiset ja laitokset antavat lisäksi pyynnöstä pelastusviranomaisille toimialaansa kuuluvaa tai siihen muuten soveltuvaa virka-apua.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettusta osallistumisesta ja virka-avusta säädetään tarvittaessa tarkemmin asetuksella.

7 §

Vapaaehtoistoiminta

Pelastusviranomaiset voivat antaa koulutus-, neuvonta- ja valistustehtäviä pelastustoimen alalla toimiville järjestöille. Pelastustoimen tehtävissä voidaan käyttää apuna vapaaehtoisia.

8 §

Omatoiminen varautuminen

Rakennuksen omistaja ja haltija, teollisuus- ja liiketoiminnan harjoittaja, virasto, laitos ja muu yhteisö on velvollinen varautumaan asianomaisessa kohteessa olevien henkilöiden ja omaisuuden sekä ympäristön suojaamiseen vaaratilanteissa sekä sellaisiin pelastustoimenpiteisiin, joihin ne omatoimisesti kykenevät.

9 §

Suunnitteluvälvoite

Pelastusviranomaiset sekä muut viranomaiset ja yhteisöt, joilla on pelastustoimeen kuuluvia tehtäviä tai virka-aputehtäviä, ovat velvollisia laatimaan yhteistoiminnassa keskenään tarpeelliset pelastustoimen suunnitelmat.

Niiden kuntien, joissa on ydinenergialain (990/1987) 3 §:n 5 kohdassa tarkoitettu ydinlaitos tai asetuksessa erikseen määritelly suuronnettomuuden vaaraa aiheuttava laitos, on laadittava pelastussuunnitelma laitoksessa sattuvan onnettomuuden varalta. Suunnitelmaa laadittaessa on kuultava vaaralle alttiiksi joutuvaa väestöä ja huolehdittava suunnitelmasta tiedottamisesta.

Asetuksessa säädetävän rakennuksen omistajan ja haltijan, teollisuus- ja liiketoiminnan harjoittajan, viraston, laitoksen ja muun yhteisön on laadittava suunnitelma 8 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä.

3 luku

Kuntien yhteistoiminta

10 §

Avunanto

Kunnan tulee tarvittaessa antaa toiselle kunnalle apua pelastustoiminnassa ja väestönsuojelussa.

11 §

Aluejaot

Hälytystoiminnan järjestämiseksi valtakunnan alue jaetaan hälytysalueisiin, jotka määrää valtioneuvosto.

Johtamisen varmistamiseksi sekä yhteistoiminnan tehostamiseksi läänin alue jaetaan yhteistoiminta-alueisiin. Yhteistoiminta-alueen jaon sekä yhteistoiminta-alueen keskuskunnan määrää lääninhallitus.

12 §

Aluepalopäällikkö

Yhteistoiminta-alueella on aluepalopäällikkö, jonka tehtävänä on yhteensovittaa pelastustoimen suunnittelua ja johtaa tarvittaessa pelastustoimintaa yhteistoiminta-alueella. Kunnat voivat sopia myös muiden tehtävien antamisesta aluepalopäällikölle.

Lääninhallitus nimeää aluepalopäällikön ja hänelle tarvittavan määrän sijaisia yhteistoiminta-alueen kuntien päätoimisesta päällystöstä.

Aluepalopäällikön tehtävistä aiheutuvat kustannukset jaetaan kuntien kesken niiden sopimalla tavalla. Jos kunnat eivät pääse siitä sopimukseen, kustannusten jaon ratkaise lääninhallitus.

13 §

Hälytysohje

Kunnan tulee yhteistyössä naapurikuntien, aluepalopäällikön, pelastustoimintaan osallistuvien viranomaisten ja virka-apua antavien viranomaisten sekä hätäkeskuksen kanssa laatia hälytysohje pelastustoiminnassa tarvittavien voimavarojen hälyttämisestä ja kuntien välisen avun antamisesta. Hälytysohje

on laadittava siten, että hätäkeskus voi hälyttää lähimmät tarkoituksenmukaiset yksiköt riippumatta siitä, minkä kunnan yksiköitä ne ovat.

4 luku

Pelastustoimen valmius

14 §

Yleinen valmiusvaatimus

Pelastustoimi on suunniteltava ja järjestettävä siten, että siihen kuuluvat toimenpiteet voidaan suorittaa viivytyksettä ja tehokkaasti.

15 §

Kunnan pelastustoimen palvelutaso

Pelastustoimen palvelutason tulee vastata kunnan alueella esiintyviä onnettomuuksuhkia.

Kunnan tulee selvittää ja arvioida kunnan alueella esiintyvät uhat ja määritellä niiden perusteella pelastustoimen palvelutaso, joka muodostuu palokunnan henkilöstöstä ja kalustosta sekä palokunnan toimintavalmiusajasta. Palvelutasoon kuuluu myös suunnittelu, onnettomuuksien ehkäisy, väestönsuojelu sekä pelastustoiminnassa tarvittavat tukitoiminnot.

Pelastustoimesta vastaava ministeriö antaa tarvittaessa määräykset palvelujen vähimmäistasosta.

16 §

Kunnan pelastustoimen palvelutason valvonta

Lääninhallituksen tehtävänä on valvoa, että kunnan pelastustoimen palvelutaso on säädösten ja määräysten mukainen. Tässä tarkoituksessa lääninhallituksella on oikeus saada kunnilta ja kuntayhtymiltä tarpeellisia tietoja ja selvityksiä.

Jos kunnan pelastustoimen palvelutasossa on huomattavia epäkohtia eikä kunta lääninhallituksen asettamassa määräajassa korjaa puutteita, lääninhallitus voi 81 §:ssä säädettyllä tavalla velvoittaa kunnan saattamaan palvelut laissa vaaditulle tasolle.

17 §

Valmiuden tarkastaminen

Pelastusviranomaiset voivat tehdä tarkastuksia tässä laissa säädettyjen pelastustoimen järjestelyjen valvomiseksi. Tarkastuksen toimittajalla on oikeus päästä tarkastettaviin tiloihin ja saada selvityksiä tässä laissa tai sen nojalla annetussa asetuksessa tai määräyksissä vaadituista suunnitelmista ja muista järjestelyistä. Edellä sanottu ei koske puolustusvoimia.

18 §

Valtion osallistuminen valmiuden ylläpitämiseen

Valtio voi osallistua pelastustoimessa tarvittavan valmiuden ylläpitämiseen hankkimalla sellaista erityiskalustoa tai rahoittamalla sellaista toimintaa, jonka hankkiminen tai rahoittaminen valtion varoista on erityisestä syystä tarkoituksenmukaista.

5 luku

Pelastustoimen koulutus ja kelpoisuusvaatimukset

19 §

Valtion vastuu koulutuksesta

Valtio huolehtii pelastustoimen ammatillisesta koulutuksesta sekä väestönsuojelun johtaja erityishenkilöstön koulutuksesta. Koulutuksen järjestämisestä säädetään tarkemmin Pelastusopistosta annetussa laissa (1165/1994) ja asetuksessa (1237/1994).

Pelastustoimesta vastaava ministeriö voi valtuuttaa myös muun kuin Pelastusopiston antamaan pelastusalan ammatillista peruskoulutusta.

20 §

Kunnan vastuu koulutuksesta

Kunnan tulee:

1) järjestää koulutusta asuintalojen ja kunnan laitosten suojeluhenkilöille sekä kunnan väestönsuojeluorganisaatioon kuuluville muille kuin 19 §:n 1 momentissa tarkoitetuille henkilöille;

2) ohjata yritysten ja laitosten omatoimiseen varautumiseen valmentavaa koulutusta; sekä

3) huolehtia siitä, että sopimuspalokunnan henkilöstöllä ja kunnan palokunnan sivutoimisella henkilöstöllä on riittävä koulutus.

21 §

Pelastustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset

Pelastustoimen päätoimisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista säädetään asetuksella.

Muulta kuin päätoimiselta henkilöstöltä vaadittavasta koulutuksesta määrää tarvittaessa pelastustoimesta vastaava ministeriö.

6 luku

Onnettomuuksien ehkäisy

22 §

Yleinen onnettomuuksien ehkäisy

Pelastusviranomaisten tehtävänä on ehkäistä tulipaloja ja osaltaan myös muita onnettomuuksia siten kuin jäljempänä säädetään.

23 §

Rakennusten ja laitteiden käyttöturvallisuus

Rakennus, rakennelma ja sen ympäristö on suunniteltava ja pidettävä kunnossa siten, että tulipalon syttymisen tai leviämisen vaara on vähäinen ja että pelastustoiminta on onnettomuuden sattua mahdollista.

Omistajan ja haltijan on huolehdittava, että:

1) viranomaisten määräämät tai säädöksissä vaaditut sammutus-, pelastus- ja torjuntakalusto, sammutus- ja pelastustyötä helpottavat laitteet, palonilmaisulaitteet ja hälytyslaitteet sekä ja muut onnettomuuden vaaraa ilmaisevat laitteet, poistumisteiden opasteet ja turvamerkinnot sekä väestönsuojien varusteet ja laitteet ovat toimintakunnossa ja ne huolletaan ja tarkastetaan, siten kuin pelastustoimesta vastaava ministeriö tarvittaessa määrää;

2) tulisijat ja savuhormit nuohotaan; sekä

3) ilmanvaihtokanavat ja -laitteistot huolletaan ja puhdistetaan määrävälein.

24 §

Huolellisuusvaatimus

Tulta ja syttyvää tai räjähtävää taikka muuta vaarallista ainetta on käsiteltävä huolellisesti ja riittävää varovaisuutta noudattaen.

Ryhdyttäessä sellaiseen korjaus- tai muuhun työhön, jonka johdosta tulipalon tai muun onnettomuuden vaara tuntuvasti lisääntyy, on huolehdittava riittävästä varoituksesta.

Jokainen on mahdollisuuksiensa mukaan velvollinen valvomaan, että hänen määräysvaltansa piirissä noudatetaan tulipalon tai muun onnettomuuden ehkäisemiseksi annettuja säännöksiä ja määräyksiä.

25 §

Avotulen teko

Nuotiota tai muuta avotulta ei saa sytyttää metsään tai sen läheisyyteen, jos olosuhteet kuivuuden, tuulen tai muun syyn takia ovat sellaiset, että metsäpalon vaara on ilmeinen.

Avotulta ei saa tehdä toisen maalle ilman lupaa, jollei siihen ole pakottavaa tarvetta.

Metsämaalla saadaan kuivanakin aikana suorittaa kulotus erityistä varovaisuutta noudattaen metsäammattilaisen valvonnassa.

26 §

Kulotuksesta ilmoittaminen

Metsämaan kulotuksesta ja muustakin kulotuksesta on ennakolta ilmoitettava hätäkeskukselle.

27 §

Turvetuotantoalueiden paloturvallisuus

Turvetuotannossa tulee palovaaran vuoksi kiinnittää erityistä huomiota tulipalon ehkäisemiseen. Turvetuotanto on keskeytettävä, jos tulipalon vaara on ilmeinen tuulen tai muun syyn johdosta.

28 §

Metsäpalojen tähytys ja metsäpalovaroitus

Metsäpalon vaaran ollessa ilmeinen on

lääninhallituksen järjestettävä harvaan asutulla seudulla tehokas metsäpalojen tähytys.

Sääpalvelusta vastaavan viranomaisen tulee huolehtia, että metsäpalovaroitus annetaan alueelle, jossa metsäpalon vaaran arvioidaan säätötilan johdosta olevan ilmeinen.

29 §

Sammutusvesi

Kunnan on huolehdittava siitä, että sammutusvettä on riittävästi saatavissa pelastustoiminnan tarpeisiin.

30 §

Jokaisen toimintavelvollisuus

Jokainen, joka huomaa tai saa tietää tulipalon syttyneen tai muun onnettomuuden tapahtuneen tai uhkaavan eikä voi heti sammuttaa paloa tai torjua vaaraa, on velvollinen viipymättä ilmoittamaan siitä vaarassa oleville, tekemään hätäilmoituksen sekä ryhtymään kykynsä mukaan pelastustoimintaan.

31 §

Eriyiset turvallisuusvaatimukset

Rakennuksessa ja huoneistossa, jossa asutaan tai yövytään, on oltava riittävä määrä palovaroittimia tai suojaustasoltaan vähintään vastaavia laitteita.

Kohteisiin, joissa harjoitettu toiminta tai olosuhteet aiheuttavat palo- tai henkilöturvallisuudelle tai ympäristölle tavanomaista suuremman vaaran, voi pelastustoimesta vastaava ministeriö määrätä hankittavaksi tarkoituksenmukaista sammutuskalustoa ja muita pelastustyötä helpottavia laitteita sekä ryhtymään sanotuissa kohteissa muihinkin välttämättömiin varokeinoihin ihmisten ja omaisuuden turvaamiseksi onnettomuuden varalta. Yksittäiselle kohteelle kunnan pelastusviranomainen voi antaa vastaavan määräyksen.

Vaarallisista aineista aiheutuvan suuronnettomuuden ehkäisemiseksi ja sen seurausten rajoittamiseksi vaadittavista järjestelyistä säädetään asetuksella. Pelastustoimesta vastaava ministeriö voi antaa tarkempia määräyksiä järjestelyjen toteuttamisesta.

32 §

*Pelastustoimen laitteiden sijoittaminen
rakennukseen*

Rakennuksen omistaja on velvollinen sallimaan, että kunnan pelastusviranomaiset asettavat rakennukseen pelastustoimen tarvitsemia laitteita, jos niistä ei aiheudu kohtuutonta haittaa. Jos laitteiden sijoittamisesta ei päästä sopimukseen, määrää siitä rakennusluvan myöntävä viranomais.

7 luku

Palotarkastus

33 §

Palotarkastuksen sisältö

Palotarkastuksen tarkoituksena on ehkäistä ihmisille, omaisuudelle tai ympäristölle tulipaloista tai muista onnettomuuksista aiheutuva vaara.

Palotarkastuksessa on valvottava, että rakennus tai rakennelma, sen ympäristö ja muut olosuhteet tarkastuskohteessa ovat turvalliset ja että kiinteistön omistaja tai haltija on varautunut onnettomuuksien ehkäisyyn, vahinkojen torjuntaan ja väestönsuojeluun säädöksissä ja määräyksissä vaaditulla tavalla.

Palotarkastuksessa tarkastetaan myös kiinteistön väestönsuoja ja sen laitteiden toimivuus.

Palotarkastuksessa annetaan tarvittaessa tulipalojen ja muiden onnettomuuksien torjuntaa koskevaa neuvontaa.

34 §

Tarkastuskohteet

Palotarkastus on toimitettava:

1) asuinrakennuksissa ja niihin henkilö- ja paloturvallisuuden kannalta rinnastettavissa kohteissa kunnan päättämin väliajoin;

2) asetuksella säädettävissä kohteissa, joissa henkilö- ja paloturvallisuudelle tai ympäristölle aiheutuvan vaaran voidaan arvioida olevan tavanomaista suuremman, vuosittain ja tarvittaessa useamminkin; sekä

3) asetuksella säädettävissä kohteissa ennen toiminnan aloittamista tai toiminnan

olennaisesti muuttuessa.

Tarkastuksessa annettujen määräysten noudattamista valvotaan tarvittaessa jälkitarkastuksilla.

Erityisestä syystä voidaan palotarkastus suorittaa tarvittaessa muulloinkin.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske sellaista puolustusvoimien hallinnassa olevaa aluetta ja omaisuutta, joka valtakunnan turvallisuuden vuoksi on pidettävä salassa ja jonka palotarkastuksesta puolustusvoimat ilmoittaa pitävänsä huolta.

35 §

Palotarkastuksen toimittaminen

Palotarkastuksen saa suorittaa kunnan pelastusviranomaisena.

Palotarkastuksen suorittaja on päästettävä kaikkiin tarkastettaviin tiloihin. Tarkastettavan kohteen edustajan on lisäksi esitettävä tässä laissa ja sen nojalla annetuissa asetuksessa ja määräyksissä vaaditut suunnitelmat, muut asiakirjat ja järjestelyt.

Palotarkastuksesta on laadittava pöytäkirja, joka on annettava tiedoksi kohteen omistajalle tai haltijalle taikka näiden edustajalle.

36 §

Oikeus saada tietoja rakennuksista

Palotarkastuksia varten kunnan pelastusviranomaisella on oikeus salassapitosäädösten estämättä saada viranomaisen rakennustiedoista rakennusta sekä sen omistajaa ja haltijaa koskevia tietoja myös alueellisesti, rakennustyyppien mukaisesti tai muulla tavalla ryhmiteltyinä luetteloina, ei kuitenkaan rakennustiedoista, jotka koskevat 34 §:n 4 momentissa tarkoitettua omaisuutta.

37 §

Korjausmääräys

Jos palotarkastuksessa havaitaan puutteita, on ne määrättävä korjattavaksi. Jos puutteita ei voi heti korjata, annetaan korjaamiselle määräaika.

Jos palotarkastuksessa tai muutoin havaittu puutteellisuus tai virheellinen menettely aiheuttaa välittömän onnettomuusvaaran, on kunnan pelastusviranomaisella oikeus heti

keskeyttää toiminta ja määrätä onnettomuuden ehkäisemiseksi välttämättömistä toimenpiteistä. Määräystä on heti noudatettava.

8 luku

Nuohous

38 §

Nuohouksen järjestäminen

Kunta päättää nuohouspalvelujen järjestämisestä kunnassa.

Kunta voi:

- 1) huolehtia nuohouksesta itse; tai
- 2) hankkia nuohouspalvelut yksityiseltä palvelujen tuottajalta; taikka
- 3) sallia koko kunnassa tai sen osassa rakennuksen omistajan tai haltijan sopia nuohouksesta yksityisen palvelujen tuottajan kanssa.

Kunnan järjestäessä nuohouspalvelut 2 momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitettulla tavalla se voi myös päättää nuohouksesta perittävästä maksusta.

Kunnan pelastusviranomainen voi yksittäisen kohteen osalta antaa luvan siihen, että nuohouksen suorittaa joku muukin kuin nuohooja.

39 §

Nuohoojan kelpoisuus

Nuohoojalla tai nuohoustyöstä vastaavalla henkilöllä tulee olla asetuksessa säädetty kelpoisuus.

40 §

Vioista ilmoittaminen

Jos nuohooja havaitsee tulisijoissa ja savuhormeissa vikoja tai puutteita, joista voi aiheutua tulipalon vaara, on hänen ilmoitettava niistä kirjallisesti nuohottavan kohteen edustajalle ja kunnan pelastusviranomaiselle.

41 §

Nuohousluettelo

Nuohoustoimen harjoittajan tulee pitää luetteloa nuohoamistaan kohteista ja antaa luettelosta pyydettyä maksutta tietoja pe-

lastusviranomaiselle. Tietoja tulee säilyttää kymmenen vuoden ajan toimenpiteen suorittamisesta.

9 luku

Hätäkeskukset

42 §

Hätäkeskukset

Hätäilmoitusten vastaanottamista ja hälyttämistä varten on 11 §:ssä tarkoitettuun hälytysalueeseen kuuluvien kuntien perustettava hätäkeskus ja ylläpidettävä sitä. Hätäkeskus sijoitetaan pelastustoimesta vastaavan ministeriön määräämään kuntaan.

Valtion kokeiluhätäkeskuksista säädetään erikseen.

Jos kunnat eivät pääse hätäkeskuksen perustamisesta, ylläpidosta ja kustannusten jaosta sopimukseen, päättää siitä lääninhallitus.

Valtion tehtävänä on järjestää ja pitää yllä hätäkeskusten väliset sekä niiden ja lääninhallitusten väliset viestiyhteydet.

43 §

Hätäkeskuksen tehtävät

Hätäkeskuksen tehtävänä on ottaa vastaan hätä- ja onnettomuusilmoituksia kaikkina vuorokauden aikoina ja hälyttää tarvittava apu sekä toimia pelastustoiminnan viestikeskuksena. Hätäkeskus voi hoitaa muitakin tehtäviä, jos niistä ei ole haittaa hätäkeskuksen tämän lain mukaiselle toiminnalle.

Tehtäviensä suorittamista varten hätäkeskuksella on oikeus saada salassapitovelvollisuuden estämättä telemarkkinaissa (396/1997) tarkoitelta teleyritykseltä maksutta tunnistamistietoja siitä liittymästä, josta hätäilmoitus on tehty. Hätäkeskuksella on oikeus saada vastaavat tiedot teleyrityksen liittymistä myös teknisen käyttöyhteyden avulla tai muuten massaluovutuksena.

Hätäkeskusten tehtävistä säädetään tarvittaessa tarkemmin asetuksella.

44 §

Hätäkeskusten valtakunnalliset tehtävät

Pelastustoimesta vastaava ministeriö voi

määrätä sopivan hätäkeskuksen toimimaan lääninhallituksen apuna läänin viesti- ja johtokeskuksena sekä sopivan hätäkeskuksen ministeriön apuna valtakunnallisena viesti- ja johtokeskuksena. Läänin hätäkeskukselle ja valtakunnalliselle hätäkeskukselle suoritetaan kohtuullinen vuosittainen korvaus valtion varoista.

10 luku

Pelastustoiminta

45 §

Pelastustoiminnan sisältö

Pelastustoimintaan kuuluu hätäilmoitusten vastaanotto, pelastusyksiköiden ja muun avun hälyttäminen, väestön varoittaminen, uhkaavan onnettomuuden torjuminen, vaarassa olevien ihmisten, ympäristön ja omaisuuden suojaaminen ja pelastaminen, tulipalojen sammuttaminen ja muiden vahinkojen torjuminen ja rajoittaminen, jälkiraivaus ja -vartiointi sekä näihin liittyvät johtamis-, tiedotus-, huolto- ja muut tukitoiminnat.

46 §

Pelastustoiminnan johtaminen

Pelastustoiminnan johtaja on siitä kunnasta, jossa onnettomuus tai vaaratilanne on saanut alkunsa, jos kunnat eivät ole toisin sopineet. Pelastustoimintaa johtaa pelastusviranomainen tai muu kunnalliseen palokuntaan kuuluva henkilö siihen saakka, kun pelastusviranomainen ottaa toiminnan johtakseen.

Aluepalopäällikkö voi ryhtyä johtamaan pelastustoimintaa yhteistoiminta-alueella. Erityisestä syystä lääninhallituksella ja pelastustoimesta vastaavalla ministeriöllä on oikeus antaa pelastustoimintaa koskevia käskyjä ja määrätä pelastustoiminnan johtajaksi muu kuin edellä tässä pykälässä tarkoitettu henkilö.

Jos pelastustoimintaan osallistuu useamman toimialan viranomaisia, tilanteen yleisjohtajana toimii pelastustoiminnan johtaja.

47 §

Pelastustoiminnan johtajan toimivaltuudet

Palon sammuttamiseksi ja sen leviämisen estämiseksi sekä muun onnettomuuden torjumiseksi ja vahinkojen rajoittamiseksi pelastustoiminnan johtajalla ja 46 §:n 2 momentissa tarkoitettulla viranomaisella on oikeus, jos tilanteen hallitseminen ei muutoin ole mahdollista:

1) määrätä ihmisiä suojautumaan sekä evakuoita ihmisiä ja omaisuutta;

2) ryhtyä sellaisiin välttämättömiin toimenpiteisiin, joista voi aiheutua vahinkoa kiinteälle tai irtaimelle omaisuudelle;

3) määrätä antamaan käytettäväksi rakennuksia, viesti- ja tietoliikenneyhteyksiä ja välineitä sekä pelastustoiminnassa tarvittavaa kalustoa, välineitä ja tarvikkeita, elintarvikkeita, poltto- ja voiteluaineita ja sammutusaineita; sekä

4) ryhtyä muihinkin pelastustoiminnassa tarpeellisiin toimenpiteisiin.

Edellä 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua omaisuutta, jota omaisuuden omistaja tai haltija itse tarvitsee samanaikaisesti tulipalon tai muun onnettomuuden torjumiseksi, ei saa määrätä luovutettavaksi, ellei se ole välttämätöntä ihmishengen pelastamiseksi. Käyttöön otetusta omaisuudesta kunta suorittaa täyden korvauksen sekä korvaa käyttöön otetulle omaisuudelle mahdollisesti aiheutuneen vahingon.

48 §

Velvollisuus osallistua pelastustoimintaan

Jos ihmisen pelastamiseksi tai muun onnettomuuden torjumiseksi on välttämätöntä, on pelastustoiminnan johtajalla oikeus määrätä palo- ja onnettomuuspaikalla tai sen läheisyydessä oleva työkykyinen henkilö, jolla ei ole pätevää syytä esteenä, avustamaan pelastustoiminnassa. Pelastusviranomaisella on vastaavassa tilanteessa oikeus, jos tilanteen hallitseminen ei muuten ole mahdollista, määrätä kunnassa oleskelevia työkykyisiä henkilöitä viipymättä saapumaan palo- tai onnettomuuspaikalle ja avustamaan pelastus-

toiminnassa. Tehtävästä on oikeus kieltäytyä vain pätevistä syistä.

Onnettomuus- ja vaaratilanteissa ovat muutkin kuin kunnalliset palokunnat pelastustoiminnan johtajan yleisen määräysvallan alaisia, teollisuus- tai muun laitoksen palokunta kuitenkin vain, mikäli laitoksen turvallisuus ei siitä vaarannu.

Pelastustoimintaan määrätty ei saa lähteä palo- tai onnettomuuspaikalta, ennen kuin pelastustoiminnan johtaja on antanut siihen luvan.

49 §

Jälkiraivaus ja -vartiointi

Tulipalon jälkiraivauksesta ja -vartiointista on kohteen omistaja tai haltija velvollinen huolehtimaan sen jälkeen, kun tilanne ei enää vaadi palokunnan toimenpiteitä. Ajankohdan ratkaisee pelastustoiminnan johtaja.

Jos kohteen omistajaa tai haltijaa ei tavoiteta tai nämä eivät huolehdi jälkiraivauksen ja -vartiointin suorittamisesta, on pelastustoiminnan johtajalla oikeus teettää välttämättömät toimenpiteet omistajan tai haltijan kustannuksella.

50 §

Kansainvälinen pelastustoiminta

Sen lisäksi mitä valtioiden välillä on sovittu, pelastustoimesta vastaava ministeriö voi toisen valtion tai kansainvälisen järjestön esittämän pyynnön perusteella päättää pelastustoimeen kuuluvan avun antamisesta ulkomaille, milloin avun antaminen ihmisten, ympäristön tai omaisuuden turvaamiseksi on perusteltua. Vastaavasti ministeriö voi pyytää tarvittavaa apua ulkomailta.

11 luku

Väestönsuojelu

51 §

Väestönsuojeluun varautuminen

Sen lisäksi, mitä muualla tässä laissa säädetään pelastustoimen tehtävistä, on poikkeusolojen varalta laadittava tarpeelliset suunnitelmat, rakennettava suojarakenteita sekä johtamis-, valvonta- ja hälytysjärjestel-

miä, väestönsuojelun tarvitsemia tietoliikenneyhteyksiä ja varauduttava evakuointiin, ensiapuun ja huoltoon sekä raivaus- ja puhdistustoimintaan.

52 §

Viranomaisten tiedonsaantioikeus

Henkilöstön varaamiseksi väestönsuojelutehtäviin on väestönsuojelusta vastaavalla viranomaisella oikeus saada rekisterihallinto-laissa (166/1996) tarkoituilta viranomaisilta tarpeelliset väestötiedot. Lisäksi väestönsuojelusta vastaavalla viranomaisella on oikeus salassapitovelvollisuuden estämättä saada muilta viranomaisilta ja yhteisöiltä maksettua tietoa niiden palveluksessa olevista henkilöistä sekä näiden varaamisesta asianomaiselle yhteisölle sen oman toiminnan varmistamiseksi poikkeusoloissa. Oikeus tiedon saantiin koskee myös varattavan henkilön ikää sekä koulutusta, ammattia ja työkykyä.

Pelastusviranomaisella on oikeus salassapitovelvollisuuden estämättä väestönsuojelua varten saada viranomaisen hallussa olevasta rekisteristä tiedot rakennuksista, kiinteistöistä ja huonetiloista, niiden omistajista ja haltijoista sekä käytöstä siten yksilöityinä ja ryhmiteltyinä kuin väestönsuojelua ja sen valmistelua varten on tarpeellista.

Evakuointia ja muuta väestönsuojelua varten pelastusviranomaisella ja henkilö- ja tavaraaliikenteestä vastaavalla viranomaisella on oikeus salassapitovelvollisuuden estämättä saada maksutta tietoja tieliikenteen tietojärjestelmän ajoneuvo- ja ajokorttirekistereistä. Oikeus tiedon saantiin koskee ajoneuvoa ja sen tyyppiä tunnistetietoineen ja tietoineen omistajasta ja haltijasta sekä tietoa ajokortin haltijoista yhteystietoineen. Tietoja on oikeus saada salassapitovelvollisuuden estämättä myös muista liikennehallinnon tietojärjestelmistä siten kuin rekisterinpitäjän kanssa sovitaan.

Edellä tässä pykälässä tarkoitettut tiedot on oikeus saada myös teknisen käyttöyhteyden avulla tai muuten massaluovutuksena.

53 §

Velvollisuus osallistua koulutukseen

Pelastustoimesta vastaava ministeriö ja lääninhallitus voivat määrätä väestönsuoje-

lutehtävään varatun henkilön osallistumaan väestönsuojelukoulutukseen enintään kymmeneksi vuorokaudeksi vuodessa.

54 §

Palvelussuhteeseen liittyvät tehtävät väestönsuojelussa

Valtion, kunnan, kuntayhtymän tai muun julkisen yhteisön, viraston tai laitoksen tai valtion liikelaitoksen vastuulla olevat väestönsuojelutehtävät ja niihin varautuminen kuuluvat siinä palvelevan viran- tai toimenhaltijan virkavelvollisuuksiin ja työsopimus-suhteessa olevan henkilön tehtäviin. Edellä sanottu koskee myös näiden tehtävien suorittamista varten tarpeelliseen koulutukseen osallistumista.

55 §

Suojelukohteet

Väestönsuojelun valmistelua ja toimeenpanoa varten pelastustoimesta vastaava ministeriö voi määrätä asutus-, teollisuus-, liikenne- tai muun niihin verrattavan keskuksen suojelukohteeksi.

56 §

Väestönsuojan rakentamisvelvollisuus uudisrakentamisen yhteydessä

Rakennuksen omistajan on uudisrakentamisen yhteydessä tehtävä rakennukseen tai sen läheisyyteen väestönsuoja, jonka mitoituserusteet annetaan asetuksella. Väestönsuojan rakentamisvelvollisuus ei kuitenkaan koske tilapäistä enintään viisi vuotta käytössä olevaa rakennusta.

Väestönsuoja on rakennettava rakennusta tai samalla tontilla tai rakennuspaikalla olevaa rakennusryhmää varten, jonka kerrosala on vähintään 600 m² ja jossa asutaan tai työskennellään pysyvästi.

Samalla tontilla tai rakennuspaikalla jo olevia rakennuksia, joita varten on väestönsuoja, ei oteta huomioon uudisrakennuksen väestönsuojan rakentamisvelvollisuutta määrättäessä eikä myöskään rakennuksia, joiden valmistumisesta on kulunut yli viisi vuotta rakennusluvan hakemiseen mennessä.

Kahta tai useampaa rakennusta varten voi rakennusluvan myöntävä viranomaisena sallia

rakennettavaksi yhteisen väestönsuojan, ehdolla, että väestönsuoja rakennetaan viiden vuoden kuluessa ensimmäisen rakennuksen valmistumisesta.

57 §

Väestönsuojan rakentamisvelvollisuus muutos- tai korjaustyön yhteydessä

Jos suojelukohteessa sijaitsevassa valmiissa rakennuksessa, jossa ei ole väestönsuojaa, suoritetaan uudestaan rakentamiseen verrattava rakennuslupaa edellyttävä vähintään 1000 m² koskeva muutos- tai korjaustyö, jonka jälkeen rakennuksessa asutaan tai työskennellään pysyvästi, on työn yhteydessä tehtävä väestönsuoja, jos se ilman suuria vaikeuksia ja kohtuullisin kustannuksin käy päinsä.

Jos suojelukohteessa sijaitsevassa valmiissa rakennuksessa, jonka kerrosala on vähintään 1000 m² ja jossa ei asuta tai työskennellään pysyvästi, suoritetaan rakennus- tai toimenpidelupaa edellyttävä käyttötarkoituksen muutos, jonka jälkeen rakennuksessa asutaan tai työskennellään pysyvästi, on muutostyön yhteydessä tehtävä väestönsuoja, jos se ilman suuria vaikeuksia ja kohtuullisin kustannuksin käy päinsä.

58 §

Väestönsuojan rakentamista koskeva poikkeus

Tämän lain väestönsuojan rakentamisvelvollisuutta koskevat säännökset eivät koske maatilatalouden tuotannon rakenteellista suojaamista.

Maatilatalouden tuotantorakennuksia ei oteta lukuun määrättäessä tässä laissa tarkoitettua väestönsuojan rakentamisvelvollisuutta.

59 §

Yleiset väestönsuojat

Jos suojelukohteessa asuvien tai oleskelevien sekä ulkona liikkuvien suojaamisen ei voida katsoa sen mukaan, mitä tässä luvussa säädetään, tulevan riittävästi turvatuksi eikä sitä muutoinkaan voida turvata, on kunnan rakennettava heitä varten tarpeelliset väestönsuojat.

60 §

Johtamistilat

Kunnalla tulee olla väestönsuojelun johtokeskus.

Hätäkeskukset ja väestönsuojelun johtokeskukset on rakennettava siten, että niiden toiminta on mahdollista myös poikkeusoloissa.

Yhteistoiminta-alueen keskuskunnan väestönsuojelun johtokeskus on siten varustettava, että se voi tarvittaessa lääninhallituksen apuna johtaa yhteistoiminta-alueen kuntien väestönsuojelua (aluejohtokeskus).

61 §

Väestönsuojien rakenteelliset vaatimukset

Väestönsuojan tulee antaa siinä oleskeleville turva mahdollisilta asevaikutuksilta. Tarkemmat rakenteelliset vaatimukset annetaan asetuksella ja pelastustoimesta vastaavan ministeriön teknisissä määräyksissä.

62 §

Helpotusten myöntäminen

Lääninhallitus voi erityisen painavasta syystä yksittäistapauksissa myöntää vapautuksen laissa säädetystä väestönsuojan rakentamisvelvollisuudesta.

Rakennusluvan myöntävä viranomainen voi myöntää poikkeuksen väestönsuojalle asetuksessa tai rakenteellisissa määräyksissä asetetuista vaatimuksista, milloin siihen on perusteltu syy eikä poikkeuksen tekeminen olennaisesti heikennä suojautumismahdollisuuksia.

63 §

Väestönsuojien ja väestönsuojelukaluston käyttö normaalioloissa

Väestönsuojia sekä väestönsuojeluvälineitä ja -laitteita saadaan käyttää muuhun toimintaan, jos ne ovat viivytyksettä väestönsuojelun tarkoituksiin käytettävissä.

64 §

Varautumissuunnittelun ohjaaminen

Ministeriö voi antaa määräyksiä väestön-

suojelun henkilöstö- ja materiaalmäärävahvuuksista sekä muista väestönsuojelujärjestelyjen perusteista.

Ministeriö voi lisäksi antaa yleisiä ohjeita viranomaisille ja yksityisille väestönsuojelun valmistelusta ja suorittamisesta sekä niissä tarvittavasta yhteistoiminnasta. Vastaava oikeus on lääninhallituksella läänin alueella.

65 §

Poikkeusoloja koskevat erityiset toimivaltuudet

Jos valmiuslain 2 §:ssä tai puolustustilalain 1 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa on tehostettava pelastustointia ja siihen varautumista, voidaan asetuksella oikeuttaa valtioneuvosto siihen, että se voi määrätä:

1) että jokainen Suomen kansalainen, joka on täyttänyt 17 mutta ei 65 vuotta, on velvollinen tekemään väestön suojelemiseksi tarpeellista työtä, johon hän ruumiinvoimansa ja terveydentilansa huomioon ottaen kykenee;

2) että väestö tai osa siitä, tuotantolaitokset, virastot ja laitokset ja omaisuus on tilanteen edellyttämässä laajuudessa määrättyltä alueelta siirrettävä muualle;

3) että oikeus oleskella määrättyllä paikkakunnalla tai poistua paikkakunnalta on kielletty tai rajoitettu;

4) että väestön tai omaisuuden turvaamiseksi on rakennettava ja järjestettävä sen lisäksi, mitä edellä tässä laissa säädetään, tarvittavia suojarakenteita ja -laitteita;

5) että väestönsuojelua varten saadaan ottaa käyttöön rakennuksia ja huoneistoja, kuljetus-, sammutus-, raivaus-, ensiapu-, viestijä muita välineitä sekä siirretyn väestön muoitukseen, muonitukseen ja muuhun huoltoon tarpeellista omaisuutta ja tarvikkeita;

6) muista toimenpiteistä, jotka väestön ja omaisuuden suojelemiseksi ovat tarpeen; sekä

7) pelastusviranomaisten ja muidenkin viranomaisten velvollisuuksista ja tehtävistä sekä johto- ja alistussuhteista väestönsuojelussa.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu päätöksenteosta ja toimivaltuuksien täytäntönpäytäntöpanosta on soveltuvin osin vastaavasti voimassa, mitä valmiuslain 2 ja 3 luvussa, 36 §:ssä ja 41—46 §:ssä säädetään.

12 luku

Pelastustoimen henkilökisterit

66 §

Hälytysrekisteri

Hätäkeskus saa pitää henkilökisteriä hätäilmoituksista ja niiden perusteella suoritetuista toimenpiteistä. Rekisteriin saadaan tallentaa ilmoituksen tekijän ja vastaanottajan nimet, ilmoituksen tekotapa puhelintunne- ja osoitetietoineen, selostus tapahtumasta ja ilmoituksen kohteesta nimi- ja osoitetietoineen, pelastustoiminnassa suoritettujen toimenpiteet sekä ne täydentävät tiedot, jotka hätäkeskus tehtävää varten on hankkinut. Rekisteriin saadaan ottaa myös hätäilmoituksen tekninen tallenne. Henkilökisterilain 6 §:n 2 momentin 3 kohdassa tarkoitettuja arkaluonteisia tietoja saadaan tallettaa silloin, kun niillä voi olla olennainen merkitys tehtävän turvallisen suorittamisen kannalta.

Rekisteritietoja saadaan luovuttaa pelastusviranomaiselle toimenpiderekisteriin yhdistettäväksi.

Henkilötieto tulee poistaa hälytysrekisteristä, kun sen säilyttämistä edellä mainitussa tarkoituksessa ei enää voida pitää perusteltuna, kuitenkin viimeistään viiden vuoden kulluttua hätäilmoituksen tai muun tiedon vastaanottamisesta.

67 §

Toimenpiderekisteri

Pelastustoimen seuranta ja kehittämistä varten saa kunnan pelastusviranomaisen pitää henkilökisteriä, johon otetaan tarpeelliset tiedot hätäilmoituksista ja toimenpidepyynnöistä sekä suoritetuista toimenpiteistä, siten kuin pelastustoimesta vastaava ministeriö määrää. Rekisteriin saadaan ottaa niiden tietojen lisäksi, mitä edellä säädetään hälytysrekisterin sisällöstä, tarkemmat tiedot suoritetuista toimenpiteistä ja niiden kohteesta. Tallentaa saadaan onnettomuustyyppiä ja onnettomuuden teknillisiä yksityiskohtia ja etenemistä koskevat tiedot, tiedot onnettomuuden aiheuttamista vahingoista sekä onnettomuuden syistä. Lisäksi saadaan tallentaa tiedot käytetyistä voimavaroista ja pelastustoiminnan tuloksellisuudesta.

Rekisterissä olevat tiedot saadaan luovuttaa pelastustoimintaa tai valvontaa varten hätäkeskukselle tai pelastusviranomaiselle ja onnettomuustutkintaa tai tieteellistä tutkimusta varten muillekin viranomaisille tai tutkimuslaitoksille. Toimenpiderekisteristä saadaan muodostaa tilastoja, joista henkilöiden yksilöinti ei ole mahdollista.

Toimenpiderekisterin tietoa säilytetään 66 §:n 3 momentissa mainittu aika.

68 §

Väestönsuojelun henkilökisteri

Väestönsuojelutehtävistä tai niihin varautumisesta vastaava viranomaislainen, laitos tai yhteisö saa muodostaa väestönsuojeluyksikön ylläpitämistä varten henkilökisterin yksikköön kuuluvista tai siihen varatuista henkilöistä. Rekisteriin saadaan merkitä nimen lisäksi henkilön syntymäaika, siviilisääty, ammatti, koulutus, osoite ja muut yhteystiedot sekä tiedot ajokortista, työkyvystä ja huollettavista.

Väestönsuojelun henkilökisterissä olevat tiedot on tarkistettava enintään viiden vuoden väliajoin merkinnän tekemisestä ja tarkistuksesta tai poistettava.

69 §

Väestönsuojelun kiinteistörekisteri

Väestönsuojelua ja sen valmistelua varten saa toiminnasta vastaava viranomaislainen muodostaa rekisterin väestönsuojista sekä niistä kiinteistöistä, rakennuksista ja huonetiloista, joita voidaan käyttää evakuoitujen ja siirretyn omaisuuden sijoittamiseen. Rekisteriin saadaan merkitä tiedot tilojen omistus- ja hallintasuhteista sekä kunnosta ja nykyisestä käytöstä asukasmäärineen. Vastaavasti saadaan rekisteriin ottaa tiedot rakennuksista, jotka soveltuvat poikkeusoloissa tuotantolaitosten, viranomaisten ja laitosten väliaikaisiksi toimipaikoiksi, johtokeskuksiksi ja yksiköiden sijoittamispaikoiksi.

Rekistereiden muodostamisessa saadaan käyttää kiinteistöjen, rakennusten ja huoneilojen rekisteröinnistä vastaavan viranomaisen luovuttamaa tiedostoa. Rekisterin tiedot on tarkistettava viiden vuoden väliajoin merkinnän tekemisestä ja tarkistuksesta tai poistettava.

70 §

Valvontarekisteri

Palotarkastusten toimittamista sekä rakennusten ja laitteiden käyttöturvallisuuden valvontaa varten saa kunnan pelastusviranomaisen ylläpitää henkilörekisteriä, johon merkitään tiedot valvontakohteista sekä niiden omistajista tai haltijoista. Rekisterin muodostamisessa saadaan käyttää 36, 41 ja 52 §:ssä mainittuja valvontaa varten saatuja tietoja.

13 luku

Pelastustoimen rahoitus, palkkiot ja korvaukset

71 §

Vastuu pelastustoimen kustannuksista

Pelastustoimen kustannuksista vastaa, jollei tässä laissa toisin säädetä, se jonka velvollisuutena toimenpiteen tai tehtävän suorittaminen taikka siitä huolehtiminen on.

72 §

Pelastustoimintaa varten saadun avun korvaaminen

Kunnan toiselle kunnalle antamasta kalusto-, miehistö- ja muusta avusta on apua saanut kunta velvollinen suorittamaan täyden korvauksen, jollei toisin sovita.

Edellä 6 §:n 2 momentissa tarkoitettua virka-avusta mahdollisesti perittävästä korvauksesta virka-avun antaja sopii pelastusviranomaisen kanssa.

73 §

Metsä- ja maastopalojen sammutuskustannukset

Jos metsä- tai maastopalo on ulottunut useamman kuin yhden kunnan alueelle, maksaa sammutuskustannukset se kunta, jonka alueelta palo on saanut alkunsa, jollei toisin sovita. Muiden kuntien on korvattava viimeksi mainitulle kunnalle näistä kustannuksista osuutensa palaneen pinta-alan tai muun kohtuullisen perusteen mukaan.

74 §

Valtionavustus kuntien väestönsuojelumenoihin

Kunnalle voidaan myöntää valtion talousarviossa päätetyissä rajoissa avustusta väestönsuojelutoimenpiteistä aiheutuviin kustannuksiin, jos ne muodostuvat sille erityisen rasittaviksi.

Kunnille suoritettavista pelastustoimen valtionosuuksista säädetään erikseen.

75 §

Pelastustehtävän kustannusten korvaaminen valtion varoista

Jos pelastustehtävä on aiheuttanut kunnalle sen taloudellinen kantokyky huomioon ottaen poikkeuksellisen suuria kustannuksia, on kunnalla oikeus saada pelastustoiminnasta aiheutuneista ylimääräisistä kustannuksista korvaus valtiolta omavastuurajan ylittäviltä osin. Korvauksen myöntää lääninhallitus.

Omavastuuraja on yksi prosentti kuntien valtionosuuslain (1147/1996) 7 §:ssä tarkoitettun kunnan laskennallisen verotulon ja siihen perustuvan tasauksen yhteismäärästä. Omavastuuraja määräytyy sille varainhoitovuodelle vahvistetun valtionosuuksien tasauksen ja tasauksen perusteena olevan verotulon perusteella, jona korvattavat kustannukset ovat syntyneet.

Jos kunnat hoitavat pelastustoimen pääosin yhteisesti, omavastuuraja määräytyy niiden yhteenlaskettujen 2 momentissa tarkoitettujen laskennallisten verojen ja tasauserien perusteella.

76 §

Poikkeusoloissa suoritettavat korvaukset

Milloin joku on tämän lain 65 §:n 1 momentin 5 kohdan nojalla annetun määräyksen johdosta kärsinyt vahinkoa, jota hänelle ei korvata muun lain nojalla, suoritetaan hänelle vahingosta täysi korvaus valtion varoista.

Jos vahinkoa on vahingon kärsineen varallisuusolot ja muut olosuhteet huomioon ottaen pidettävä vähäisenä tai jos valtiontaloudelliset tai kansantaloudelliset syyt sitä vahinkojen suuren määrän vuoksi välttämättä

vaativat, suoritetaan vahingosta kohtuullinen korvaus.

Valtioneuvosto antaa tarvittaessa tarkemmat määräykset siitä, minkä perusteiden mukaan ja millaista menettelyä noudattaen korvaus on määrättävä.

Valtioneuvosto antaa tarvittaessa määräykset siitä, että korvausta voidaan suorittaa valtion varoista muunkin kuin 1 momentissa tarkoitettujen määräyksen johdosta tai poiketen siitä mitä tässä laissa säädetään kustannusten jaosta. Jos kunta saa tehtävän hoitamisesta aiheutuneisiin kustannuksiin muun lain mukaan valtionosuutta tai -avustusta, kustannusten korvaamisessa noudatetaan, mitä sanotuista valtionosuuksista tai -avustuksista säädetään.

77 §

Vahingonkorvaus

Vahingon korvaamisesta on muutoin voimassa, mitä vahingonkorvauslaissa (412/1974) säädetään.

78 §

Pelastus- ja väestönsuojelutehtäviin määrätyn palkkio ja korvaukset

Pelastustehtäviin 48 §:n mukaan määrätylle henkilölle kunta maksaa kohtuullisen palkkion.

Väestönsuojelutehtäviin 65 §:n nojalla määrätuille maksetaan palkkaus samojen periaatteiden mukaan kuin valmiuslain 24 §:n mukaan työvelvollisiksi määrätuille.

Turmeltuneista tai hävinneistä vaatteista, varusteista ja työvälineistä suorittaa kunta korvauksen pelastustoimintaan osallistuneelle henkilölle edellyttäen, että vahingosta on ensi tilassa ilmoitettu pelastustoiminnan johtajalle. Korvausta on haettava kunnalta kirjallisesti kolmen kuukauden kuluessa vahingon tapahtumisesta.

79 §

Pelastustoiminnassa ja väestönsuojelussa sattuneen tapaturman korvaaminen

Pelastustoiminnassa tai väestönsuojelutehtävissä sattuneesta tapaturmasta tai siinä saadusta ammattitaudista suoritetaan korvausta valtion varoista samojen perusteiden

mukaan kuin työtapaturmasta tai ammattitaudista siltä osin kuin vahingoittuneella ei ole oikeutta vähintään saman suuruiseen korvaukseen muun lain mukaan niille, jotka:

1) on 48 §:n perusteella määrätty avustamaan pelastustoiminnassa;

2) on 65 §:n perusteella määrätty väestönsuojelutehtäviin;

3) on 53 §:n perusteella määrätty väestönsuojelukoulutukseen;

4) kuuluvat kunnan sopimuspalokuntaan mutta eivät ole oikeutettuja korvauksiin tapaturmavakuutuslain (608/1948) 1 §:n mukaan; tai

5) kuuluvat teollisuus- tai laitospalokuntaan, joka ei ole kunnan sopimuspalokunta ja tapaturma on sattunut palokunnan osallisuudessa pelastustoimintaan laitoksen ulkopuolella.

Edellä 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettulle kunnan sopimuspalokuntaan kuuluvalla suoritetaan korvaus valtion varoista myös tapaturmasta, joka on sattunut kunnan palokunnan koulutuksessa, kiinteistön ja kaluston hoidossa tai sairaankuljetuksessa.

Jos vahingoittuneen työnantaja on tämän lain nojalla korvattavan tapaturman osalta maksanut palkkaa, ennakkoa tai muita maksuja, on työnantajan ja kunnan oikeudesta voimassa, mitä tapaturmavakuutuslaissa työnantajan oikeudesta säädetään.

Asian, joka koskee korvauksen suorittamista tämän pykälän nojalla valtion varoista, käsittelee ensimmäisenä asteena Valtiokonttori.

14 luku

Muutoksenhaku, pakkokeinot ja rangaistukset

80 §

Muutoksenhaku

Valtion viranomaisen tämän lain nojalla tekemästä päätöksestä ja kunnan viranomaisen 31 §:n 2 momentin, 37 §:n, 47 §:n 2 momentin, 49 §:n 2 momentin sekä 78 §:n nojalla tekemästä päätöksestä valitetaan lääninoikeuteen noudattaen, mitä muutoksenhausta hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Hallintopäätöstä on noudatettava heti valituksesta huolimatta, jollei valitusviranomaisen toisin määrää.

Valtioneuvoston tekemään hallintopäätökseen, joka on saatettava eduskunnan käsiteltäväksi, ei saa valittamalla hakea muutosta.

Rakennuslupaviranomaisen tämän lain nojalla tekemistä päätöksistä haetaan muutosta siten kuin rakennuslaissa (370/1958) säädetään.

81 §

Uhkasakko ja teettämisuhka

Jos joku toimii vastoin tämän lain 9 tai 16 §:n, 23 §:n 2 momentin taikka 31, 37, 41, 56, 59 tai 60 §:n säännöksiä tai niiden nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä taikka laiminlyö niiden noudattamisen, voi lääninhallitus pakottaa niskoittelijan noudattamaan niitä uhkasakolla tai sillä uhalla, että tekemättä jäänyt suoritetaan laiminlyöjän kustannuksella.

Tähän lakiin perustuvassa uhkasakkoa, teettämisuhkaa ja keskeyttämisuhkaa koskevassa asiassa sovelletaan muutoin, mitä uhkasakkolaissa (1113/1990) säädetään.

82 §

Rangaistukset

Joka

1) laiminlyö 23, 24, 26, 27, 30, 31 tai 37 §:ssä taikka 48 §:n 1 momentissa taikka mainittujen säännösten perusteella annetussa määräyksessä tarkoitettun velvoitteen taikka muutoin toimii mainituissa lainkohdissa tai niiden perusteella annetuissa määräyksissä asetettun velvoitteen vastaisesti tai

2) rikkoo 25 §:ssä tai 48 §:n 3 momentissa tarkoitettua kieltoa, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *pelastusrikkomuksesta* sakkoon.

Joka laiminlyö 53 §:n mukaisen velvollisuuden osallistua koulutukseen, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *väestönsuojelurikkomuksesta* sakkoon.

Joka laiminlyö valtioneuvoston 65 §:n 1 momentin 1—5 kohdan perusteella antamassa määräyksessä asetettun velvoitteen tai rikkoo muutoin määräyksessä asetettua kieltoa tai rajoitusta, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *väestönsuojelurikkomuksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

83 §

Tuomitsematta jättäminen

Se joka rikkoo tämän lain nojalla määrättyä uhkasakolla tehostettua kieltoa, voidaan jättää tuomitsematta rangaistukseen samasta teosta.

15 luku

Erinäiset säännökset

84 §

Vaitiolovelvollisuus

Pelastustoimen palveluksessa oleva tai pelastustoimintaan osallistuva henkilö ei saa pelastustoimeen kuulumattomalla tavalla käyttää hyödykseen eikä luvatta ilmaista muille tässä tehtävässään tietoon saamaansa seikkaa, josta lailla on säädetty tai lain nojalla määrätty salassapitovelvollisuus taikka joka koskee yksityistä liike- tai ammatillisaisuutta, taloudellista asemaa, henkilökohtaisia olosuhteita tai terveydentilaa.

Salassa pidettävän tiedon ilmaisemisesta viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle toimielimelle säädetään lailla. Vaitiolovelvollisuus ei estä ilmaisemasta sellaista tietoa, jonka ilmaiseminen on yksittäistapauksessa tarpeen hengen tai terveyden suojaamiseksi tai huomattavan ympäristö- tai omaisuusvahingon välttämiseksi.

Rangaistus tässä pykälässä säädetyn vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan.

85 §

Velvollisuus tilastotietojen antamiseen

Kunnan pelastusviranomaisen tulee toimittaa pelastustoimen suoritteista, voimavaroista, järjestelyistä ja muusta varautumisesta sekä toimenpiderekisteriin merkitsemistään seikoista tilastollisia tarkoituksia varten tietoja pelastustoimesta vastaavalle ministeriölle ja lääninhallitukselle.

86 §

Onnettomuuden selvittäminen

Kunnan pelastusviranomaisen on arvioitava tulipalon syttymissyy. Jos on aihetta epäillä, että tulipalo tai muu onnettomuus on aiheutettu tahallisesti tai tuottamuksellisesti, on pelastusviranomaisen ilmoitettava asiasta poliisille.

Pelastustoimesta vastaavan ministeriön määräyksestä voidaan palon tai muun onnettomuuden selvittämiseksi suorittaa erityinen tutkimus.

Tutkimuksen suorittajalla on oikeus päästä onnettomuuskohteeseen, saada tutkinnassa tarvittavia asiakirjoja onnettomuuskohteen edustajalta ja tietoja kunnan pelastusviranomaisilta sekä ottaa näytteitä onnettomuuskohteesta. Vastaava oikeus on kunnan pelastusviranomaisella, joka selvittää tulipalon syytä.

87 §

Poliisin virka-apu

Poliisi on velvollinen antamaan virka-apua, joka on tarpeen 17 ja 35 §:n mukaisen tarkastusten toteuttamiseksi ja 37 §:n 2 momentissa tarkoitetun onnettomuusvaaran estämiseksi.

88 §

Norminantovaltuus

Pelastustoimesta vastaava ministeriö voi antaa määräyksiä sen lisäksi, mitä edellä tässä laissa säädetään, 8 §:ssä tarkoitetusta omatoimisesta varautumisesta, 9 §:ssä tarkoitetuista suunnitelmista, turvetuotantoalueiden paloturvallisuudesta, onnettomuuksien ehkäisemiseksi ja torjumiseksi tässä laissa vaaditun kaluston ja laitteiden määrästä ja sijoituksesta, palotarkastuksen ja nuohouksen suorittamisesta, ilmanvaihtokanavien ja -laitteistojen puhdistamisesta ja nuohoojan kelpoisuudesta, korvausten ja avustusten myöntämisessä noudatettavista yleisistä periaatteista sekä 85 §:ssä tarkoitetuista tilastotiedoista.

89 §

Tarkemmat säännökset

Tarkempia säädöksiä tämän lain täytäntöönpanosta annetaan tarvittaessa asetuksella.

16 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

90 §

Voimaantulosäännös

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä kuuta

Tällä lailla kumotaan palo- ja pelastustoimesta 4 päivänä heinäkuuta 1975 annettu laki (559/1975) ja 31 päivänä lokakuuta 1958 annettu väestönsuojelulaki (438/1958) niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Kumottujen lakien nojalla annetut sisäasiainministeriön määräykset, jotka koskevat palokunnan sivutoimisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksia, palo- ja henkilöturvallisuutta lisääviä järjestelyjä erityiskohteissa, eräiden laitteiden teknisiä vaatimuksia ja kaluston, laitteiden ja materiaalin laatuvaatimuksia, nuohousta ja ilmanvaihtolaitteiden puhdistusta, väestönsuojelun suunnittelua, omatoimisen varautumisen järjestelyjä, väestönsuojelun henkilöstön ja materiaalin määrävahvuuksia ja muita toimintaedellytyksiä, väestönsuojien rakenteellisia vaatimuksia sekä valtioneuvoston päätöstä väestönsuojelun suojelukohteista, ovat voimassa edelleen siihen saakka, kun niille määrätty voimassaoloaika päättyy tai kun pelastustoimesta vastaava ministeriö ne kumoo, kuitenkin enintään kaksi vuotta tämän lain voimaantulosta.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

91 §

Palvelutason määrittely ja hälytysohjeet

Edellä 13 §:n mukaisten hälytysohjeiden samoin kuin 15 §:n 2 momentissa tarkoitettun selvityksen ja palvelutasoa koskevan päätöksen on oltava valmiina vuoden kuluttua lain voimaan tulosta.

92 §

Palovaroittimet

Edellä 31 §:ssä tarkoitettujen palovaroittimien tai vastaavien laitteiden tulee olla asennettuna paikoilleen vuoden kuluttua lain voimaantulosta.

93 §

Väestönsuojien rakentaminen ja eräiden tilojen rakenteelliset vaatimukset

Väestönsuojan rakentamisvelvollisuutta koskevia 56 ja 57 §:n säännöksiä sovelletaan niihin rakennuksiin, joihin haetaan rakennuslupaa tämän lain voimaantulon jälkeen.

Väestönsuojelun johtokeskuksia koskevat 60 §:ssä tarkoitettut järjestelyt on toteutettava kolmen vuoden kuluessa lain voimaantulosta.

Lain 60 §:ssä säädettyjä vaatimuksia hätäkeskustiloille sovelletaan niihin perustamishankkeisiin, joihin haetaan rakennuslupaa tämän lain voimaan tultua.

94 §

Korvaukset

Lain 75 §:ää sekä muita valtion suoritettavia korvauksia koskevia 13 luvun säännöksiä sovelletaan lain voimaantulon jälkeen alkunsa saaneista onnettomuuksista aiheutuneisiin kustannuksiin.

Väestönsuojelulain 22 §:ssä tarkoitettut hankkeet, joihin on haettu rakennuslupaa ennen tämän lain voimaantuloa ja väestönsuoja valmistunut ja käyttöönottotarkastus tehty vuoden kuluessa lain voimaantulosta, korvataan valtion varoista siten kuin väestönsuojelulaissa säädetään.

95 §

Muutoksenhaku

Lain 80 §:n 1 momentin mukaista muutoksenhakua ei sovelleta haettaessa muutosta ennen tämän lain voimaantuloa annettuun päätökseen.

Helsingissä 29 päivänä toukokuuta 1998

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Ministeri *Jouni Backman*